

גדר רשות הרבים

סי' שמה ס"א, ס"ז-ס"י (אין להתמקד כעת על ס"ח-ס"י, דנעסוק בסוגי' רה"ר המתקצר כאשר נדון על סוגיות ארו"מ (עירובין כב)
גמ' שבת ו. ת"ר ד' רשויות ... לא עירבו אסורים
תד"ה ארבע רשויות, כרמלית
מתני' ריש עירובין ורש"י שם ד"ה מבוי
גמ' עירובין ו. ת"ר כיצד מערבין דרך רה"ר - ו: איתמר
רש"י ו. ד"ה רה"ר
רמב"ם פי"ד שבת ה"א וכ"מ שם

ערוך השלחן סי' שמה ס"ד-ס"ז

סעיף יד

איזה הוא רשות הרבים שנינו בברייתא [ו']. סרטיא ופלטיא גדולה ומבואות המפולשין לרשות הרבים זו היא רשות הרבים גמורה וסרטיא היא הרחוב ופירש"י [ד"ה סרטיא] מסילה שהולכין בה מעיר לעיר ע"ש כלומר כרחובות המפולשין שלנו ופלטיא פירש"י רחובה של עיר ששם מתקבצין לסחורה ומבואות המפולשין פירש"י שהם רחבים י"ו אמה ומפולשין משני ראשיהן לסרטיא ע"ש דאצלם לא היו הרחובות והבניינים כשלנו דמקום הדירות היו בחצר והרבה חצירות פתוח להם מבוי של שלש מחיצות ורק באמצע העיר היתה רחוב גדולה והיא נקראת סרטיא שכל המבואות יוצאין אל הרחוב והוא רחוב זה היתה מפולשת לגמרי ובה נוסעין מעיר לעיר והיה עוד מקום גדול כשוק שלנו פתוח לגמרי ששם מתקבצין לסחורה ונקראת פלטיא והיו מבואות ששני ראשיהן פתוחות לסרטיא ודינם ג"כ כרשות הרבים ונמצא לפ"ז היה אצלם שהחצירות עם כל המבואות עירבו ביחד או כל מבוי בפני עצמו והיו מטלטלין בהם אבל הסרטיא והפלטיא והמבואות המפולשין לא מהני בהו עירוב דאין מערבין רשות הרבים בצורת הפתח אלא בדלתות כמו שיתבאר עוד בזה בס"ד:

סעיף טו

ומתנאי רשות הרבים שתהיה הרחוב רחבה ט"ז אמה וילפינן זה מעגלות שבמדבר ששני עגלות שהלכו זה בצד זה היו רחבים ט"ז אמה כדאיתא בגמ' [שבת צ"ט]. דקיי"ל רשות הרבים רחבו ט"ז אמה דגמרינן לה ממשכן והיא על מדה דמדינתנו מדינת רוסיא י"ב ארשי"ן שהם ד' סאזע"ן כמו שבארנו בח"מ סי' רי"ח ע"ש וגם צריך שלא יהיה מקורה דרשות הרבים מקורה אינו רשות הרבים לפי שאינו דומה לדגלי מדבר [שם ה']. וגם שלא תהיה חומה סביב העיר או הר או חריץ של י' טפחים בגובה או בעומק וד' טפחים רוחב החריץ ואפילו יש סביב חומה אם השערים מפולשים משער לשער בשוה שהשערים מכוונים זה כנגד זה ואין להם דלתות או אפילו יש להם דלתות אלא שאין ננעלות בלילה הויין רשות הרבים וכל הדרך המכוין משער לשער הוי רשות הרבים [מג"א סק"ו] ואפילו רק דלת אחת נעולה בלילה ג"כ מבטלת את הרשות הרבים כיון שאינו מפולש [ט"ז סק"ה] ורק דלתות הנעולות מבטלות רשות הרבים אבל לא צורת הפתח דמה מועיל צורת הפתח הרי מפולש הוא והרי בדלתות פשיטא שיש צורת הפתח ועם כל זה אם אינן ננעלות לאו כלום הוא וכך אמרו חז"ל בעירובין [ו']: [ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות בלילה חייבות עליה משום

רשות הרבים ואע"ג דכתיב ירושלים הרים סביב לה צ"ל דהיו מקומות הרבה שאין ההרים מקיפין אותן דאל"כ לא היו צריכין לדלתות:

סעיף טז

וכתב רבינו הב"י בסעיף ז' די"א דכל שאין ששים רבוא עוברים בו בכל יום אינו רשות הרבים עכ"ל וכ"כ הטור וז"ל ורשות הרבים הוא רחובות ושווקים הרחבים ט"ז על ט"ז אמה [אשווקים] ומפולשים משער לשער וששים רבוא עוברים בו עכ"ל וזהו דעת רש"י בעירובין [נ"ט. ד"ה עיר] דכיון דכל ענייני שבת ילפינן ממשכן בעינן דומיא דדגלי מדבר שהיו שם ששים רבוא ואף שהיה הרבה יותר שהרי ששים רבוא המה רק הזכרים מבין עשרים עד בן ששים מ"מ לא למדנו רק מאי דמפורש בקרא ויש מראשונים שהסכימו לשיטה זו ורבים חולקים על זה וגם הרי"ף והרמב"ם לא הזכירו זה וגם בש"ס בבלי וירושלמי לא הזכיר זה בפירוש:

סעיף יז

וע"פ שיטה זו הוי כל היתר עירובין שבמדינתנו מפני שבכל הערים שלנו אין ס' רבוא עוברים ואינם כרשות הרבים ולכן מועיל בהם צורת הפתח דלשיטה ראשונה כיון דרחובות שלנו רחבים ט"ז אמה אין שום היתר דהם רשות הרבים גמור וצריכים דלתות ושיהא ננעלות בלילה כמ"ש והנה מפרשי הש"ע כתבו דרוב הפוסקים סוברים כשיטה זו [ט"ז סק"ו ומג"א סק"ז] האמנם אחד מהגדולים בדור שלפנינו הרעיש העולם על העירובין שלנו והראה בעליל שהאוסרים הם הרבה יותר מהמקילים אך מפרשי הש"ע לא ראו כי לא נדפסו בימיהם המקילים המה ספר התרומה והסמ"ג והסמ"ק והר"ם מרוטנבורג והרא"ש והטור העומדים בשיטת רש"י ז"ל והאוסרים המה הרי"ף והרמב"ם ור"ת ורשב"ם וראב"ן ורמב"ן ורשב"א והריטב"א והר"ן והמ"מ והריב"ש וכמה מבעלי התוס' הרשב"א הראשון וריב"א ור"י הלוי הר"מ וריא"ז [משכנ"י סי' ק"ט] וגם המהרש"ל ביש"ש ביצה [פ"ג ס"ח] הכריע דלא כשיטה זו:

סעיף יח

ולכד זה האריכו לבאר דגם כוונת רש"י אינו שיהא ס' רבוא עוברים בו תמיד דזהו דבר שא"א וא"כ נחמיה כשצעק על חילול שבת מהבאתם כל ממכר לירושלים בשבת וגזרו גזרות ותקנו תקנות הלא כל הקהל לא היו רק ד' רבוא וכי על איסור כרמלית דרבנן הרעיש כל כך ולגזור גזירות על זה [שם] אלא כוונת רש"י שתהא דרך מפולש לרבים שיהא ביכולת לעבור בו גם ס' רבוא לאפוקי הדרכים הקטנים שאינן רק לעיר אחת ולא לכל העולם וא"כ כל הדרכים שלנו הם רשות הרבים [שם בשם ריטב"א] אבל עכ"פ מה מועיל האריכות אחרי שהעירובין נתפשטו ברוב ערי ישראל הרבה מאות שנים מקודם ורק על סמך היתר זה וכאלו בת קול יצא הלכה כשיטה זו ואם באנו לעכב לא לבד שלא יצייתו אלא נראה כמשתגעים שדבר זה נתפשט בכל ישראל ובפוסקים דהאידינא אין לנו רשות הרבים רק בערים ספורות והגדולות בעולם כמו ערי מלוכה שיש בהם ס' רבוא אבל לא בערים שלנו ויען כי מצוה וחובה ללמד זכות על כלל ישראל לכן שמתי את לבי להמציא איזה היתר כמו שנבאר בס"ד:

סעיף יט

ונלענ"ד בשנדקדק ר"פ הזורק [צ"ו:] ששואל הש"ס היכא כתיבא הוצאה בתורה דא"ר יוחנן אמר קרא ויצו משה ויעבירו קול במחנה איש ואשה וגו' ויכלא העם מהביא משה היכן הוה יתיב במחנה לוויה ומחנה לוויה רשות הרבים הוא שהיו הכל מצויין אצל משה רבינו [רש"י ד"ה מחנה] וקאמר להו לישאל לא תפיקו ותיתו מרה"י דידכו מאהליכם [שם] לרשות הרבים ע"ש ויש להבין מאי איריא דמחנה לוויה הוה רשות הרבים הרי כל מחנה ישראל הוה רשות הרבים דמחנה ישראל הוה גדולה ג' פרסאות על ג' פרסאות [עירובין נ"ה:] וכל המחנה היתה מסודר לכל הדגלים אלו מימין ואלו משמאל כמבואר בתורה וכל המחנה היתה עומדת בריבוע וא"כ כל המחנה הוה רשות הרבים ומאי איריא מחנה לוויה וזה אין לומר דבאמת הכוונה כן דתיכף כשהוציאו מהאוהלים הוציאו מרה"י לרשות הרבים דא"כ למה לו ההקדמה מה שמחנה לוויה הוה רשות הרבים ועוד במה חלוק מחנה לוויה ממחנה ישראל דבאוהלים עצמן פשיטא דגם האהל שישב בו משה רבינו אינו רשות הרבים וברחוב כולה רשות הרבים:

סעיף כ

ולכן נראה דענין רשות הרבים כן הוא דאין להיות בעיר רק רשות הרבים אחד לשני צדדי העיר מזרח ומערב וכן רשות הרבים אחד לצפון ודרום וכשמו כן הוא שזה המקום הוא רשות שכל הרבים השוכנים בהמקום פונים לשם ולא למקום אחר כמו אצלם שכל הערים היו עשויים מבואות ובתוך המבואות היו הרבה חצירים ובכל חצר הרבה בתים והיו המבואות גדורים מג' רוחות אך באמצע העיר היתה סרטיא גדולה שכל המבואות פתוחות לה והיתה מפולשת משני הצדדים וכל מי שהיה צריך לילך לעיר אחרת בהכרח שהיה יוצא דרך סרטיא זו ומקום אחר לא היה לו כמובן וכן היתה פלטיא גדולה שבשם כולם מתקבצים לסחורה וזהו ששנינו בברייתא איזהו רשות הרבים כלומר המקום האחד שהרבים פונים לשם סרטיא ופלטיא אבל אם העיר אינה עשויה מבואות אלא כל הרחובות מפולשים לארבע רוחות העולם ומי שדר ברחוב זה יצא לעיר אחרת דרך רחוב זה ומי שדר ברחוב אחרת יצא דרך רחוב שלו וכן כל הרחובות וא"כ אין מקום שיקרא עליו רשות הרבים מפני שאין שם מקום שכולם מתקבצים שם:

סעיף כא

ולפ"ז א"ש דבדגלי מדבר לא היו מבואות אלא רחובות רחובות כשלנו וכל שבת ושבת יצא דרך מקום אחר מהשבת השני לפיכך לא היה מקום בתוך המחנה שיקרא רשות שכל הרבים הולכים שם זולת מחנה לוייה שכל ישראל היו צריכין לילך אצל משה רבינו ונמצא דרך מחנה לוייה הוה רשות הרבים ומחנה לוייה אחר העגל היתה מחוץ למחנה ישראל כדכתיב [שמות לג, ז] ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה הרחק מן המחנה וקרא לו אהל מועד ושם היתה כל מחנה לוייה והמשכן והעגלות ולכן רק שם היה רשות הרבים ולא בכל המחנה:

סעיף כב

ולפ"ז אצלינו שאין אצלינו מבואות אלא רחובות מפולשים ובכל עיר הרבה רחובות ואלו יוצאים מחוץ לעיר דרך רחוב זה ואלו דרך רחוב אחר ואין כאן סרטיא שכולם מוכרחים לצאת משם ולשם ונמצא דאין כאן רשות הרבים וגם פלטיא אין אצלינו דהגם שבכל עיר יש שוק וחנויות מ"מ הרי הרבה חנויות ומקומות של מסחור יש גם שלא במקום השוק ונמצא דגם פלטיא אין כאן ואין דינם אלא כחצירות מפולשים או מבואות מפולשות וביכולתינו לעשות בהם עירוב ואין זה רשות הרבים שאין מערבין אותו רק בדלתות נעולות ועוד נ"ל דאפילו אם נאמר דלענין הוצאה והכנסה לא נדונם ככרמלית אלא כרשות הרבים להפוסקים שאינם מצריכים ס' רבוא מ"מ לענין זה דאין מערבין רשות הרבים אינו אלא ברשות הרבים אחד כמו סרטיא שאצלם שהיתה סרטיא אחת בכל העיר ולא בשלנו שיש הרבה סרטיות דא"כ אין זה סרטיא אך יותר נראה כמ"ש מקודם כדמוכח מהש"ס דר"פ הזורק כמ"ש:

סעיף כג

ובאמת בירושלמי ריש שבת [פ"א הל' א'] אומר מנין שהוצאה קרויה מלאכה ר' שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן ויצו משה וגו' ויכלא העם מהביא נמנעו העם מלהוציא מבתיהן וליתן לגיזברין ר' חזקיה בשם ר' אילא אפילו הכנסה שמעת מינה כשם שנמנעו העם וכו' כך נמנעו הגיזברים מלקבל מידן ולהכניס ללשכה עכ"ל והירושלמי לא הזכיר הך דמשה הוה יתיב וכו' ולהירושלמי אפשר לומר באמת דכל המחנה הוה רשות הרבים ולהירושלמי נצרך לומר כסברא השניה שבסעיף הקודם דמ"מ לענין אין מערבין רשות הרבים אינו אלא כסרטיא אחת אבל יותר נראה לומר דגם הירושלמי כונתו כש"ס שלנו דהגיזברין מסתמא היו במחנה לוייה אצל משה רבינו וכן משמע הלשון דלהכניס ללשכה והלשכה היתה במשכן:

סעיף כד

ודע שיש לי ראייה מבה"ג שיש מין רשות הרבים דמהני עירוב שכתב בהל' עירובין ואסור לטלטולי מידי בשבתא ארבעה גרמידי ברשות הרבים שנאמר [שמות לו, ו] ויצו משה וגו' מעשות לא נאמר אלא מהביא מלמד שהיו מביאין דרך רשות הרבים ולא מיבעיא רשות הרבים דאורח מלאכה הוא ואסור לטלטולי בגויה ד' אמות היכא דליכא עירוב אלא אפילו ממבוי למבוי וכו' עכ"ל וקשה היכי קאמר היכא דליכא עירוב דמשמע להדיא דבעירוב מותר והא אין מערבין רשות הרבים ואין לומר דכונתו אדלתות נעולות דהא דלתות אינו עירוב אלא מחיצות גמורות כדמוכח מעירובין [ו']. דתניא כיצד מערבין דרך רשות הרבים ופריך ורשות הרבים מי מערבא ואח"כ אומר הש"ס וכי תימא בכך היא דלא

מיערבא הא בדלתות מיערבא והאמר ר"י ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות וכו' וקשה מאי קושיא נימא דכי צד מערבין הכונה על דלתות נעולות אלא ודאי דנעולות אין שם עירוב על זה וא"כ היאך אומר הבה"ג היכא דליכא עירוב וכלשון הזה כתב הבה"ג גם בריש הל' שבת ע"ש אלא ודאי דיש מין רשות הרבים דמהני ביה עירוב והיינו כדאמרן:

סעיף כה

ודע דבגמ' גבי ד' רשויות חשיב מדבר בכרמלית ופריך מברייתא אחרת דחשיב מדבר ברשות הרבים ומתרץ לא קשיא כאן בזמן שישראל שרוין במדבר כאן בזמן הזה ופירש"י וכן כל הראשונים דכשהיו ישראל שרוין במדבר היתה רשות הרבים ובזמן הזה הוי כרמלית שאינו מקום הילוך לרבים דהולכי מדבריות לא שכיחא [רש"י ו': ד"ה בזמן הזה] והקשו על הרמב"ם שכתב שם [פי"ד הל' א'] איזהו רשות הרבים מדברות ויערות ושווקין ודרכין המפולשין להן ובלבד שיהיה רוחב הדרך ט"ז אמה ולא יהא עליו תקרה עכ"ל וכתב הכ"מ בשם הר"א בנו של הרמב"ם שהפלי' בגמ' להיפך דבזמן שהיו ישראל שרויין במדבר והיו מחנותיהם סדורים בו הוה להם כמו בקעה ושדה ומאי דדמי להו ובזמן הזה שכל מי שירצה הולך בו הוה כרשות הרבים עכ"ל וצ"ל דכונתו דבזמן שהיו ישראל במדבר היה כל המדבר כבקעה ושדה אבל מקום שהישראל עמדו הרי מבואר בגמ' דמקומו של משה הוה רשות הרבים וכתב עוד דיערים עדיפי מבקעה ושדה שאין רבים הולכים לשם משא"כ ליער הכל צריכים לעצים ע"ש ובמדבר צ"ל דתמיד יש בו שיירות וכל הפוסקים לא הודו לו וס"ל דמדברות ויערות הוויין כרמלית וכ"כ הרשב"א:

סעיף כו

והנה הדרך ההולכת מעיר לעיר לרוב הפוסקים הוה רשות הרבים אך להמצריכין ששים רבוא עוברין לא הוה רשות הרבים ולפי מה שבארנו הוה רשות הרבים כיון שהיא רק דרך אחת וכל דרך שרבים עוברים שם הוה רשות הרבים וזהו רק בדרך מפולש שדרך שם נוסעים לכל מקום אבל דרך צדדי המיוחדת רק לאיזה כפר או לאיזה חצר נראה דלא הוי רשות הרבים ויש להסתפק בזמן הזה שרוב הנוסעים יסעו דרך מסילת הברזל והיא פשיטא דהוי רשות הרבים לכל הדיעות שהרי ודאי ס' רבוא עוברים בו באיזה משך זמן לא ארוך דודאי אפילו לפירש"י בעירובין ו. ד"ה ר"ה] שמצריך שיהי' בעיר ס' רבוא מ"מ בדרך לא שייך לומר שיעברו ס' רבוא בבת אחת או ביום אחד דזהו מן הנמנעות אלא הכונה שדרך שם יעברו ס' רבוא במשך הזמן ובמסילות הברזל ודאי כן הוא אך יש להסתפק בהדרכים הקודמים שעתה מעטים העוברים דרך שם אם זה מקרי רשות הרבים להפוסקים דלא מצרכי התנאי של ס' רבוא וצ"ע והטור והש"ע כתבו לדעת רש"י שצריך ס' רבוא עוברין והש"ע הוסיף בכל יום ע"ש ולפ"ז גם במסילת הברזל ליכא רשות הרבים אבל לא ידעתי דרש"י לא הזכיר עוברין אלא שבעיר יהיה מצוי ס' רבוא ובנמק"י סוף הל' ציצית כתב בשם הריטב"א שמי שנפסקו לו ציציותיו ברשות הרבים גמורה שרחב י"ו אמה ומפולש ושרגילין לעבור בו לפעמים ס' רבוא וכו' עכ"ל הרי שלא הצריך בכל יום ולפ"ז בהדרך של מסילת הברזל הוה רשות הרבים לכל הדיעות ויראה לי שזה שכתוב בכל יום לאו דוקא:

סעיף כז

זה שהצרכנו ט"ז אמה רוחב לרשות הרבים אפילו אם במקצתו מתקצר וליכא ט"ז רוחב לית לן בה דמ"מ הוה רשות הרבים דהא אפילו מבואות המפולשין לרשות הרבים משני ראשיהן הוויין רשות הרבים אע"פ שאינם רחבים ט"ז אמה ורק בעינן שיהו רחבים י"ג אמה ושליש כמו שמצינו בפסי ביראות [עתוס' עירובין ו': ד"ה וכי תימא] ולכן מבואות ההולכות לאורך רשות הרבים והמה רחבים ט"ז אמה אע"פ שבקצתן מתקצרין ואין בהם ט"ז אמה מ"מ הוה רשות הרבים כיון שהם לאורך הרשות הרבים [זהו בש"ע סעיף ח' והקודם בסעיף ט' והגר"ז בסעיף י"ב עשאן לשני דיעות ע"ש והרי בש"ע לא הזכיר בזה מחלוקת ודינים נפרדים הם דכאן הוא שהולכים ממש לאורך רשות הרבים והקודם הוא מפולש לרשות הרבים ודו"ק]:

דרך ההולך מעיר לעיר

רמב"ן נט. בא"ד ור' שלמה עצמו

מג"א סק"ה, מ"ב ס"ק י"ז
אורחות חיים ספינקא (במ"מ של הגרצ"ש)
עה"ש סכ"ו
שש"כ (מהדורא ג') פי"ז הע' כג
קול צבי כרך ז' מאמרו של הגרצ"ש עמ' 84-85

ט"ז אמה

גמ' שבת צט. אמר רב ... מתני'
נשמת אדם ריש סי' מט (במ"מ של הגרצ"ש)
שו"ת ח"צ סוף סי' לז

מכוון\מפולש

ריטב"א שבת ו. ד"ה ואיזה רה"ר
רמב"ן עירובין נט. בגדר מפולש והערה 268 שם
מאירי שבת ו. ד"ה איזו
שו"ת אג"מ ח"א סי' קמ (במ"מ של הגרצ"ש)
מכתבו של הג"ר שלמה דוד כהנא (במ"מ של הגרצ"ש)

דרך ההולך מעיר לעיר

חידושי הרמב"ן מסכת עירובין דף נט עמוד א

ור"ש עצמו כתב שם מדבר בזמן הזה אינו מקום הלוך לרבים דהולכי מדברות לא שכיחי, ומינה דדרכים ועיירות דשכיחי אע"ג דלא הוו תמן ששים רבוא, ושמא דעת הראשונים לומר שהאיסרטיא שהיא כבושה חוץ לעיירות והולכים ממנה מעיר לעיר וממדינה למדינה עד סוף כל העולם אין מדקדקין בה בעוברין עליה ששים רבוא דהא דכולי עלמא הוא, אבל בתוך העיר אין שם רשות הרבים בלא ששים רבוא דתהוי כדגלי מדבר, וגם זה אינו מחזור.

מג"א סק"ה, מ"ב ס"ק י"ז

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שמה

סעיף ז

איזהו רשות הרבים, (יז) ה [ה] רחובות ושווקים (יח) ז' הרחבים ט"ז אמה (יט) ו) ואינם מקורים ואין להם חומה, ואפי' יש להם חומה * אם הם (כ) ו מפולשים משער לשער ((כא) <ה> ואין דלתותיו (כב) נעולות בלילה) (טור) הוי רשות הרבים. * (כג) ז <ו> ויש אומרים שכל * * (שאין ד' ששים רבוא עוברים בו (כד) בכל יום אינו רשות הרבים.

מגן אברהם סימן שמה

ה (פמ"ג) רחובות. דרכים שעוברי' מעיר לעיר הוי ר"ה:

משנה ברורה סימן שמה

(יז) רחובות - ודרכים שעוברין מעיר לעיר [יח] הוי ג"כ ר"ה משום דשכיחי במ רבים:

אורחות חיים ספינקא (במ"מ של הגרצ"ש)

מערב רב וכו' ע"ש מ"ש בזה.

וְעַיִן בְּבֵית יַעֲקֹב שְׁחִידָשׁ דְּדוּקָא בְּעִיר בְּעִינְךָ סִיר בּוֹקְעִין
אבל בדרך שהוא מעיר לעיר א"צ ס"ר ואני מצאתי
בחידושי הר"ן לשבת ו' ע"ב ד"ה כאן וכו' בשם הרא"ה ור"ל
א"ב אפשר דבאיתו זמן אפי' שאר מדבריות שחיל דרך
לאותו מדבר וכו' רה"ר דאע"ג דפירש"י ובה"ג דלא הו"י רה"ר
אלא של ס"ר לאו דבעינן ס"ר אלא שיש כאן דרך לס"ר כלומר
שהיו רגילים לילך שם אנשים רבים תדיר כס"ר וכאן הרי
היו שיירות מצויות של ס"ר ואעפ"י שלא היו כולם כאן בדרך
כאחד עכ"ל ומבואר דגם בדרכים בעינן ס"ר וע"ש בתשו'
בי"א שהאריך בדעת ר"ת לפי שבתוס' שם הביאו דקשה לר"ת
אבל בתניא רבתא סימן י"ט וטסקי רקאנטו סימן צ"א וסח"ת
סימן רל"ט הביאו בשם ר"ת מפורש דבעינן שיהיו ס"ר
בוקעין ובתשובה להרה"ג מו"ה אלימלך שמעון רימאלט
אנדק"ק חוראב הארכתי לדחות מה שרצת: לחודש דבוה"ז

שנתחדש מרכבת הברזל ורבים עוברים דינו כרת"ר והביא
רא"י מעירובין כ"ב ואני הבאתי מדברי הא"ז הל' עירובין
סימן קכ"ט או"ח י' וריטב"א שם דף ג"ט ועוד מכמ"ק דמוכח
להיפוך אך מלשון סח"ת סימן רי"ד משמע דכל ס"ר שולטין
שם סגי ואכמ"ל. [ועי' בהר"י שעל הר"ף ס"ק דעירובין

עה"ש סכ"ו

ערוך השולחן אורח חיים סימן שמה

סעיף כו

והנה הדרך ההולכת מעיר לעיר לרוב הפוסקים הוה רשות הרבים אך להמצריכין ששים רבוא עוברין לא הוה רשות
הרבים ולפי מה שבארנו הוה רשות הרבים כיון שהיא רק דרך אחת וכל דרך שרבים עוברים שם הוה רשות הרבים
וזהו רק בדרך מפולש שדרך שם נוסעים לכל מקום אבל דרך צדדי המיוחדת רק לאיזה כפר או לאיזה חצר נראה דלא
הוה רשות הרבים ויש להסתפק בזמן הזה שרוב הנוסעים יסעו דרך מסילת הברזל והיא פשיטא דהוה רשות הרבים לכל
הדיעות שהרי ודאי ס' רבוא עוברים בו באיזה משך זמן לא ארוך דודאי אפילו לפירש"י בעירובין ו' ד"ה ר"ה]
שמצריך שיהי' בעיר ס' רבוא מ"מ בדרך לא שייך לומר שיעברו ס' רבוא בבת אחת או ביום אחד דזהו מן הנמנעות אלא
הכונה שדרך שם יעברו ס' רבוא במשך הזמן ובמסילות הברזל ודאי כן הוא אך יש להסתפק בהדרכים הקודמים שעתה
מעטים העוברים דרך שם אם זה מקרי רשות הרבים להפוסקים דלא מצרכי התנאי של ס' רבוא וצ"ע והטור והש"ע
כתבו לדעת רש"י שצריך ס' רבוא עוברין והש"ע הוסיף בכל יום ע"ש ולפ"ז גם במסילת הברזל ליכא רשות הרבים
אבל לא ידעתי דרש"י לא הזכיר עוברין אלא שבעיר יהיה מצוי ס' רבוא ובנמק"י סוף הל' ציצית כתב בשם הריטב"א
שמי שנפקו לו ציציותיו ברשות הרבים גמורה שרחב י"ו אמה ומפולש ושרגילין לעבור בו לפעמים ס' רבוא וכו' עכ"ל

הרי שלא הצריך בכל יום ולפי"ז בהדרך של מסילת הברזל הוה רשות הרבים לכל הדיעות ויראה לי שזה שכתוב בכל יום לאו דוקא:

שש"כ (מהדורא ג') פי"ז הע' כג
קול צבי כרך ז' מאמרו של הגרצ"ש עמ' 84-85

ט"ז אמה

גמ' שבת צט. אמר רב ... מתני'

תלמוד בבלי מסכת שבת דף צט עמוד א
שתי גזוזטראות כו'. אמר רב משום רבי חייא: עגלות, תחתיהן וביניהן וצדיהן - רשות הרבים. אמר אביי: בין עגלה לעגלה כמלא ארך עגלה. וכמה ארך עגלה - חמש אמות. למה לי? בארבע ופלגא סגי! - כי היכי דלא לידחקו קרשים. אמר רבא: צידי עגלה כמלא רחב עגלה. וכמה רחב עגלה - שתי אמות ומחצה. למה לי? באמתא ופלגא סגי! - כי היכי דלא לידדו קרשים. אלא דקיימא לן: דרך רשות הרבים שש עשרה אמה, אנן דגמרינן לה ממשכן, דמשכן חמיסרי הוא! אמתא יתירא הואי, דהוה קאי בן לוי, דכי משתלפי קרשים - הוה נקיט להו.

רש"י מסכת שבת דף צט עמוד א
בין עגלה לעגלה - שבצדה, חמש אמות, כמלא אורך העגלה.
למה לי - אורך העגלה חמש אמות.
בארבע ופלגא סגי - שאם מסדרן על רחבן אינו מסדר על חמש אמות יותר משלש, והרי בארבע ומחצה יכול לסדרן, ואי מסדרן בחודן - יותר מארבע לא יסדר, מפני הפסקת מקום הבריחים שבאמצע הסדרים, ובפלגא אמה נמי תסגי ליה.
דלא לידחקו - אם בא לסדרן על רחבן.
צדי עגלה - חלל שבין דפנות לאופנים, ועובי הדופן, ועובי האופן.
כמלא רחב עגלה - שני הצדדים כמלא רחב חללה, דהיינו אמה ורביע לכל צד.
למה לי - רחבה תרתי ופלגא, אם מפני שאם יצטרך להושיב מן הקרשים לתוכה יכניס.
באמתא ופלגא סגי - וישכיבם בה על חודן.
כי היכי דלא לידדו קרשים - שלא יהיו הקרשים המוטלים לאורכן על דופןותיה לרחבן מדדין ונוטין לכאן ולכאן, שאם מושבות הקרשים קצר, מתוך שהן ארוכות ויוצאות לחוץ הרבה - יכבד אחד מן הראשין כשהן מדדין בהליכתן ויפלו.
חמיסרי הויין - שתי העגלות ההולכות זו בצד זו רחב כל אחת חמש אמות - הרי עשר, וחמש אמות ריוח שבין עגלה לעגלה - הרי חמש עשרה, ואם תאמר: יותר מעשרים הן, שהרי הקרשים אורכן עשר אמות והן מוטלות על גבי דופני עגלה לרחבה, נמצא אורך הקרשים הרי עשרים אמה, לבד מה שצריך למשוך קרשי כל עגלה ועגלה לצד החיצון של עגלה שלא יגיעו ראשי הקרשים זו בזו ומעכבין את הילוך העגלות - אין זה תשובה, שהקרשים למעלה מעשרה הן, שהעגלה גבוה עשרה, ולגבי רשות הרבים לית לן למיחשב אלא מקום העגלות וריוח שביניהן שהוא למטה מעשרה, דכל למעלה מעשרה - לאו רשות הרבים היא, הלכך לא חשיב ליה.
אמתא יתירא הואי - עוד צריך להיות ברחב הדרך עודף אמה, שתתן חצי אמה לכאן וחצי אמה לכאן לשני צדדין החיצונות של שתי עגלות.

דקאי בן לוי דאי משתלפי - זו מזו ליפול לתוך אויר שביניהם.
 הוה נקיט להו - נכנס לבין האויר אמה שביניהם, ועומד בחצי אמה שיש בין העגלה לצדדין, ומתקן את הסדר זו על זו
 שלא תפול העליונה, וכל הדרך הוא מהלך אחורי העגלה, וכשרואה אותן משתלפות אל תוך האויר - רץ לתוך בליטת
 הקרשים שבצדדין, עד שמגיע לאמת האויר שביניהם, ודוחק עצמו לעמוד בחצי אמה עד שיחזיר הנשלפת למקומה ועל
 סדרה.

נשמת אדם ריש סי' מט (במ"מ של הגרצ"ש)

נשמת אדם

הרשב"א והטור כתבו דבעינן ט"ז על ט"ז אמה, ולא זכיתי לידע מקור לזה, ובגמ' צ"ט
 נמצא דקאי על רוחב רשות הרבים דבעינן ט"ז אמה:
 בעה"ק דף ט' ע"ב כתב, אע"פ שדלתות המדינה
 ננעלות כלילה וזו היא פלטיא. וצ"ע דזה
 נמצא בשום פוסק, וכן כתב בסמוך שם דף י' היו
 דלתותיהן ננעלות כלילה אין זה רה"ר. ואפשר שכוונתו
 צד המדינה, ר"ל מדינה כולה, כארץ הגר (עיין יומא)
 לא מהני, וכוונתו לתרץ קושית תוס' בעירובין כ"ב
 דכל א"י תהיה רה"ר ע"י סולמא רצור ולא ניחא ליה
 דכל א"י תהיה רה"ר ע"י סולמא רצור ולא ניחא ליה עד

אימתי תהא מרוחקת שיהיו חשוכים מחיצות כו', ותירץ
 דהיינו כל שרואה עצמו בחוץ המחיצות כו', עכ"ל. ולי
 העני צ"ע כמה השיעור שרואה עצמו בחוץ המחיצות.
 אם הוא כדאמרינן בבכורות רגל כהמה דועה שהוא ט"ז
 מילין שכך שולט עין הרועה, וצ"ע. והייתי יכול לומר
 שכוונת רשב"א, שכשהשוק בחוץ העיר אע"פ שדלתות
 העיר ננעלים לא מהני א"כ שיש דלתות להפליטא גופא
 וננעלת, וכן משמע קצת הלשון, אך לא ראיתי לא' מן
 הפוסקים שיכתוב כן, אלא משמע שאם דלתות העיר
 ננעלות סגי, ועיין ברמב"ם ריש פרק י"ד, ולכן צ"ל כמו
 שכתבתי. אחר זה ראיתי בתשובת ח"צ סימן ל"ו שחמה

נשמת אדם

על רשב"א בזה וכתב ג"כ כמו שכתבתי, ומה שתמה
 למה לא הביא הב"י דבריו, כבר כתבתי שהב"י לא ראה
 ספר עבודת הקודש:
 ג) עיין עירובין ו' ע"ב תוס' ר"ה וכו', וכ"כ הרא"ש
 שם בשם תוס', ודברי הגר"א בס'י שם"ה
 סעיף ח' הם כחורים, וע"כ בש"ע יש ט"ס ראיך שייך
 לומר מבואות שרחבים ט"ז ומתקצרים בקצתן כו' שאם
 ארכן כו', דהא מיירי מזה שהמכיר מתקצר וכד' א' הוא
 רחב י"ו ובסופו מתקצר. אך עדיין צ"ע לי מש"כ בש"ע
 סעיף ט' במברי הרחב י"ג אמות וכו' ראשו מפולש

דלפי דעת רשב"א שכתב בש"ע סעיף ח' אפילו המבו
 הקצר כיון שגני דה"ר עוברים דרך המכיר, וא"כ מברו
 דינו כדין דמות הרבים המתקצר בקצתו, ול"ל רחב י"
 אמה ושליש ובאמת לא נמצא חולק על דינו דרשב"א
 וכדמוכח מ"צבת ז' בין העמודים, וכמ"ש תוס' שו
 ובעירובין. וראיתי שהמ"מ כתב דאין זה מוכרח מגמרא
 ע"ש, ואף על לא זכיתי להבין למה מ"מ כיון שהרא"ש
 בעירובין כתב ג"כ כדאיתא בש"ע אפשר דהרא"ש ל'
 סבירא ליה ורשב"א, ולכן כתב הש"ע סעיף ט' דאפיל
 לדעו החולקים בפעיה ח' מדרו בזה:

נשמת אדם חלק ב-ג (הלכות שבת ומועדים) כלל מט

א הרשב"א והטור כתבו דבעינן ט"ז על ט"ז אמה, ולא זכיתי לידע מקור לזה, ובגמ' צ"ט משמע דקאי על רוחב רשות
 הרבים דבעינן ט"ז אמה:

ב בעבודת הקודש דף ט' ע"ב כתב, אע"פ שדלתות המדינה ננעלות כלילה וזו היא פלטיא. וצ"ע דזה לא נמצא בשום
 פוסק, וכן כתב בסמוך שם דף י' היו דלתותיהן ננעלות כלילה אין זה רה"ר. ואפשר שכוונתו דלתות המדינה, ר"ל מדינה
 כולה, כארץ הגר (עיין יומא) וזה לא מהני, וכוונתו לתרץ קושית תוס' בעירובין כ"ב ע"ב דכל ארץ ישראל תהיה רשות

היחיד ע"י סולמא דצור ולא ניהא ליה בתי' תוס'.

וז"ל ריטב"א שם כ"ב ע"ב, וקשיא ליה עד אימתי תהא מרוחקת שיהיו חשובים מחיצות כו', ותירץ דהיינו כל שרואה עצמו בתוך המחיצות כו', עכ"ל. ולי העני צ"ע כמה השיעור שרואה עצמו בתוך המחיצות, אם הוא כדאמרינן בבכורות רגל בהמה רועה שהוא ט"ז מילין דבכך שולט עין הרועה, וצ"ע.

והייתי יכול לומר שכוונת רשב"א, שכשהשוק בתוך העיר אע"פ שדלתות העיר ננעלים לא מהני אא"כ שיש דלתות להפליטיא גופא וננעלת, וכן משמע קצת הלשון, אך לא ראיתי לאחד מן הפוסקים שיכתוב כן, אלא משמע שאם דלתות העיר ננעלות סגי, ועיין ברמב"ם ריש פרק י"ד. ולכן צ"ל כמו שכתבתי. אחר זה ראיתי בתשובת חכם צבי סימן ל"ז שתמה על רשב"א בזה וכתב ג"כ כמו שכתבתי, ומה שתמה למה לא הביא הב"י דבריו, כבר כתבתי שהב"י לא ראה ספר עבודת הקודש:

ג עיין עירובין ו' ע"ב תוס' ד"ה וכי תימא, וכ"כ הרא"ש שם בשם תוס'. ודברי הגר"א בס"ה שמ"ה סעיף ח' הם ברורים, דע"כ בש"ע יש טעות סופר דאיך שייך לומר מבואות שרחבים ט"ז ומתקצרים בקצתן כו' שאם ארכן כו', דהא מיירי מזה שהמבוי מתקצר ובצד אחד הוא רחב י"ו ובסופו מתקצר. אך עדיין צ"ע לי מה שכתב בש"ע סעיף ט' במבוי הרחב י"ג אמות וב' ראשיו מפולשין, דלפי דעת רשב"א שכתב בש"ע סעיף ח' אפילו המבוי הקצר כיון שבני רה"ר עוברים דרך המבוי, וא"כ מבוי זה דינו כדין רשות הרבים המתקצר בקצתו, ולמה לי רחב י"ג אמה ושליש. ובאמת לא נמצא חולק על דינו דרשב"א וכדמוכח משבת ז' בין העמודים, וכמ"ש תוס' שם ובעירובין. וראיתי שהמגיד משנה כתב דאין זה מוכרח מגמרא, ע"ש, ואף שלא זכיתי להבין למה, מ"מ כיון שהרא"ש בעירובין כתב ג"כ כדאיתא בש"ע אפשר דהרא"ש לא סבירא ליה כרשב"א, ולכן כתב הש"ע סעיף ט' דאפילו לדעת החולקים בסעיף ח' מודו בזה:

א: אבאר צו רשויות לסבת ציך של חזרה כרשות הרבי' ורשות היחיד צין של דצרה' בכרמלית: ומקום פטור ומצואות שאיך מפולשות • וחלכות של רבים והגנה והקדפיו' ומה' שנחשב מכלל אחד ואחר מהם • בואחר כך אבאר אי זה מהן מותר לטלטל בכלו • ואיזה צד' אמות בלבד' ג' ואבאר בכלל זה את שאסור לטלטל בכלראס יש לו הכשר ובמה יהיה הכשרו לטלטל בכלו • ד' ואבאר בכלל זה ד' אמו' שאמרו כיצד כותיך אותן לו ואם הם בלא חלכסונן או אפי' הן: וחלכסונן • ה' ואחר כך אבאר דיני הכנסתן והולאתן מזה לזה המותר והאסור מהן • ו' ואבאר בכלל זה דין כחו ברשות הרבים וכחו בכרמלית וכחו בקרפף • ז' וכן אבאר בכלל זה רשויות של דצרה' אם מותר להחליף מזה לזה דרך מקום פטור אם לא • ח' ואח"כ אבאר העומד באחד מן הרשויות אם מותר לטלטל או לשחוט או להטיל מים ולרוק בשני אם לא • ט' ואח"כ אבאר דין הרשויות המיוחדות והמשותפות כיצד דין טלטולן מזה לזה: ומהו שנגדר אחר זה ולא אחר זה לטלטל מזה לזה • י' איזו היא רשות הרבים כל מקום שלחצ' י"ו אמה על י"ו אמה ומתקצלין שם צני' אדם לסחורה ולעשות שם לרכייהם כשוקים שבמדינות ואע"פ שדלמות המדינה נעלות כלילה וזו היא פלטי' שאמ' וכן המצואו' המפולסין ופחמיהן מכוונין זה.

זה כנגד זה ורחצין י"ו אמה והעם עוצרין ציניהן כדגלי המדבר והעגלות • צד"א בשאין: דלמותיהן נעלות כלילה • היו דלמותיהן נעלות כלילה אין זה רשות הרבים שאין רשות הרבים אלא הנמסר לרבים בכל שעה • כל מקום שהוא מקורה אינו רשות הרבי' שאינו דומה לדגלי מדבר • מצואות הרחצין י"ו אמה אע"פ שמקלחן מתקלחין ואין צו י"ו אמה הרי זה רשות הרבי' שאי אפשר לר"ה להתלקט במלקט • לפיכך המצואות המפולסין לרשות הרבים אורכין לאורך ר"ה אע"פ שאין צרחצין י"ו אמה הרי הן רשות הרבי' גמורה • הי' ארכן מפולס לרחצ' רשות הרבי' אינן ר"ה • ואלו הן מצואות המפולסין לרשו' הרבי' שאמרו בכל מקום • כל דבר שהוא גבוה שלשה אע"פ שעומד בחוף רשות הרבים אינו כדון כרשיה' הרבי' אלא אם רחצ' ארבעה כדון משום כרמלית • ואם אין ברחצו' ד' הרי זה מקום פטור • אין בגבוה שלש' הרי הוא כרשות הרבי' שכל פחות מג' הרי הוא לבד עס הקרקע • ועוד שאי אפשר לר"ה להיות שזה כלו כמתלקט במלקט • ולפיכך לבנה או קוליס וצרקני' או גללין המוטלין בר"ה

שו"ת ח"צ סוף סי' לז

שו"ת חכם צבי סימן לז

אלטונא תשרי תנ"ד.

החכם הנעלה כהר"ר פלוני אחר ד"ש כבר שלחתי לכבודך תשובה על הפסק ע"י פלוני ודאי הגיעתך לעת עתה ועכשיו בכניסת המועד שמחתני במעשה ידיך בראותיך שואל כענין וזה לשון שאלתך, ידוע שכל מקום מוקף מחיצות אפ"ל ארכו ורחבו אלף מיל חשוב רשות היחיד וכו' גם ידוע שלענין לטלטל בתוכו יש חילוק בין הוקף לדירה וכו' גם הכלל שבידינו הלכה למשה מסיני גוד אסיק מחיצתא ידוע ומעתה אשאל לפי הצעה זו הגע עצמך שעשו מחיצה סביב לכל ארץ אינגלטיר"ה וכי יהיה משפטה רה"י ואעפ"י שיהי' בתוכה סרטיות ופלטיות רחבות י"ו אמה כ"מ שבתוך ההיקף רה"י הוי כו' השתא נמי אינגלטיר"ה א שהיא מוקפת מן הים סביב והיא גבוה מקרקע הים כמה וכמה נאמר נמי גוד אסיק ותהיה

רה"י כו' דהא גוד אסיק במקום מחיצות עומדת כו' ולא יהיה חילוק ביניהם אלא לענין לטלטל בתוכו כו' ועכשיו קשה בעיני ביותר איך יתכן שארץ רחבת ידיים ויש עליה כמה סרטיות ופלטיות בתוכו דדרסי בה רבים ואולי ס' רבוא בלא עיכוב כלל תיחשב לרה"י בכח גוד אסיק לחודיה בלא מחיצות כלל וא"ת כך הוא בטלה תורת רה"ר מינה עכ"ל. תשובה ואני אומר אם התורה אמרה כך תיבטל ומה בכך ואלו היתה אינגלטיר"ה מוקפת מחיצות כל סביבה אז ישר בעיניך ביטול רשות הרבים ממנה ולא יוקשה לך על סרטיות ופלטיות שבתוכה וכיון דמחיצות העומק והרום דין אחד להם מה לי מחיצה בגובה או בעומק זהו לפי הודאת ההנחה: אמנם לפי האמת אומר אני עד שאתה תמה על אינגלטיר"ה ואיסכוסיר"ה שיוכל הדוחה לומר אה"נ שאין בה תורת רה"ר כלל:

צא ולמד מירושלים עיה"ק וארץ ישראל בכללה דאמרי' בעושיין פסין /דף/ כ"ב דמקיף לה סולמא דצור מהאי גיסא ומחתנא דגדר מהך גיסא תיעשה רה"י. וכי תימא הכי נמי הא אמרינן בהדיא ירושלים אילמלא דלתותיה ננעלות בלילה חייבין עליה משום רשות הרבים ולא עוד אלא תשוב תתפלא על העולם כולו דמקיף ליה אוקינוס כדאמרינן התם בגמרא והיא קושית התוס' שם בד"ה ודילמא מעלות ומורדות קאמר תימא דלרבנן א"י תיעשה רה"י ע"י סולמא דצור וי"ל דמחיצה שאינה עשויה בידי אדם אפ"י רבנן מודו דאתו רבים ומבטלי ליה מחיצה עכ"ל התוס': ומדבריהם תשובת שאלתך ברורה דאינגלטיר"ה ואיסכוסיר"ה וכיוצא בהם שהים חומתן חייבין עליהן משום רה"ר דאתו רבים ומבטלי מחיצה שאינה עשויה בידי אדם:

ובאמת יש לי דקדוק בדברי התוס' דאמאי פרכי מא"י ולא פרכי מהעולם כולו ובשלמא אי לאו דפרכי מבבל נמי הוה אמינא משום דירושלם יש להם הוכחה דעכ"ה רה"ר היא אבל כיון דפרכי נמי מבבל טפי הוה להו להקשות מכל העולם כולו ולא עוד אלא דבכל העולם כולו היתה קושיתם יותר חזקה דאם כן לרבנן לא משכחת ר"ה כלל וזה וודאי אי אפשר וכ"ת שאני כל העולם שיש בו מלכיות חלוקות א"כ מאי פריך בגמ' כל העולם כולו נמי: ואיך שיהיה הדבר פשוט דמחיצה העשויה בידי שמים אתו רבים ומבטלי מחיצה אבל העשויה בידי אדם לא אתו רבים ומבטלי מחיצה לבד זה ראה מצאתי להרשב"א בספר עבוה"ק חידוש גדול לא נמצא בשום פוסק זולתו לא קדמון ולא אחרון שכ' דבפלטיא אפילו דלתות המדינה ננעלות בלילה תורת רה"ר עליה:

כנראה דעתו דדוקא במבואות המפולשין שהם מיוחדות לאנשי המבוי ההוא ואין יד כל אדם שוה בו הוא דמהני נעילת דלתות בלילה ולא בפלטיא שיד כל אדם שוה בו דאפ"י נעילת דלת לא מהני בו וכנראה שזו היא דברי הרב ר' אפרים שהביא בעל המאור ובאמת דעה נכונה היא והכי דייק לישנא דגמרא דמבואות נקט מפולשין ולא בפלטיא: אלא שאני תמה שלא ראיתי לאחד מהפוסקים ז"ל שהביאו דבר זה וביחוד הרב הגדול הב"י ז"ל שדרכו להביא כל הדעות ודברי הרשב"א ז"ל חייבין עליו עד לאחת ובזה תשקוט שאנן כזית רענן כנפשך הטהורה ונפש הצעיר צבי אשכנזי +/- מהגהות ב"ד/ ע' שו"ת שאילת יעב"ץ (ח"א סי' ז') ובית אפרים (או"ח סימן כ"ו), ומש"ש שיש לו דקדוק בד' התוס' ע' מנחת זכרון על עירובין שהרגיש בזה ול"ר דברי הח"צ וכן בסוף שו"ת אגודת אזוב מדברי בחידושו לעירובין הרגיש ג"כ בזה ול"ר דברי רבינו+:

פסקי ריא"ז שבת ו. [הו"ד בקובץ שיטות קמאי]

פסקי ריא"ז מסכת שבת פרק א - יציאות השבת

20. ארבע רשויות לשבת, רשות היחיד ורשות הרבים כרמלית ומקום פטור. אי זה הוא רשות היחיד, חריץ עמוק עשרה ורחב ארבעה, וכן עמוד גבוה עשרה ורחב ארבעה, ואע"פ שהיה כל רחבו מלא יתידות ראוי לתת עליהן דף אחד ולהשתמש על רחבו, כמו שמבוא' בעירובי', בפרק חלון. וכן מקום שיש מחיצות

הגבוהין עשרה ויש תוכן רוחב ד' טפחים או יותר, הרי זו רשות היחיד גמורה. ארבעה טפחים הללו צריכין שיהיו מרובעין, שיהא באלכסון ד' טפחים וח' חומשין, כמו שמבואר בפרק מי שהוציאווהו, סמוך לסופו. ז'. ואי זו היא רשות הרבי', איסטרטא שמהלכין בה מעיר לעיר והיא רחבה י"ו אמה, ופלטיא גדולה שהוא רחוב גדול שאין לה מחיצות, ומבואות המפולשין משני ראשיהן שהן רחבין י"ו אמה, זו היא רשות הרבים גמור', והמטלטל מרשות הרבים זו לרשות היחיד חייב.

מכוון\מפולש

ריטב"א שבת ו. ד"ה ואיזה רה"ר

חידושי הריטב"א מסכת שבת דף ו עמוד א

ואיזהו רשות הרבים סרטיא ופלטיא גדולה ומבואות המפולשות. פי' סרטיא גדולה מסילה שהולכים בה מעיר לעיר, ופלטיא השווקים והרחובות שנושאים ונותנים רבים תדיר, ומבואות המפולשים פי' כשהם רחבים י"ו אמה ויש בהם דרך לששים רבוא וכפרש"י בפ"ק דעירובין (ו' א'), וא"ת והא הוא במדבר טפי מששים רבוא כל ערב רב והנשים ומי שלא היה בן עשרים, וי"ל [דסברא] הוא שאין לחשוב אלא אותם שהם ממנין הפקודים, והא דאמרינן שיש בה דרך לששים רבוא לא סוף דבר שיהו קבועים בה אלא שהיא דרך [להם], תדע שהרי ירושלים אלמלא דלתותיה ננעלות בלילה חייבין עליה משום רשות הרבים, ולא היו שם קבועים ששים רבוא אלא שלפעמים באים שם והיא דרך [להם] כי רוכלת כל העמים היתה.

ועוד כתב רש"י ז"ל במסכת עירובין (ו' א') שאין רשות הרבים אלא כשהוא מכוון משער לשער, והכי הוא בירושלמי, אבל לא הסכימו בזה כל המפרשים ז"ל.

רמב"ן עירובין נט. בגדר מפולש והערה 268 שם

חידושי הרמב"ן מסכת עירובין דף נט עמוד א

מתני' עיר של יחיד ונעשית של רבים, פרש"י ז"ל עיר של יחיד היינו שאין בה ששים רבוא בני אדם, וקרי לה של יחיד לפי שאין בה רשות הרבים מפני שעמה מועטים ולא דמיא לדגלי מדבר. ונעשית של רבים שניתוספו בה דוורין, וזה הענין בכמה מקומות פירש אותה שאין רשות הרבים גמורה אלא בעיר שיש בה ששים רבוא, ולא ידענו מנין לו לרש"י כן שלא הוזכר בתלמוד בשום מקום, אבל בהלכות גדולות נמצא כן והרי הדבר תלוי באילנות גדולות.

ומ"מ אנו תמהים אם כן בתחלת מסכת שבת ששנו בברייתא ארבע רשויות לשבת היאך לא אמרו סרטיא ופלטיא גדולה ומבואות המפולשות זהו רשות הרבים גמורה והוא שיעברו שם ששים רבוא, אי נמי ליתני בכרמלית ים ובקעה ואסתנית ומקום שאין בו ששים רבוא, וכי תימא במקומות קא מיירי באינשי לא מיירי והא אתמר התם (ו' ב') וליתני נמי מדבר דתניא איזהו רשות הרבים סרטיא ופלטיא גדולה ומבואות המפולשין ומדבר ותרצינן אמר אביי לא קשיא כאן

בזמן שהיו ישראל במדבר כאן בזמן הזה אלמא בדיירין נמי איירינן בברייתא, ועוד מדקא אמרינן מדבר בזמן שהיו ישראל שם הוי רשות הרבים ובזמן הזה כרמלית מכלל דעיר ואיסטריטיאות אע"פ שאין בהם ששים רבוא הוו רשות הרבים כיון שהדרכים כבושין ובני אדם עוברין בהם, דטעמא דמדבר משום שאין שם דרך כבושה ולא מכוונת לילך בה לשום מקום ודמי לבקעה שהיא רשות היחיד לשבת, ור"ש עצמו כתב שם מדבר בזמן הזה אינו מקום הלוך לרבים דהולכי מדברות לא שכיחי, ומינה דדרכים ועיירות דשכיחי אע"ג דלא הוו תמן ששים רבוא, ושמא דעת הראשונים לומר שהאיסרטיא שהיא כבושה חוץ לעיירות והולכים ממנה מעיר לעיר וממדינה למדינה עד סוף כל העולם אין מדקדקין בה בעוברין עליה ששים רבוא דהא דכולי עלמא הוא, אבל בתוך העיר אין שם רשות הרבים בלא ששים רבוא דתהוי כדגלי מדבר, וגם זה אינו מחזור.

ועוד מדקדקין עליו בתוספות שהרי מדבר כפלי כפלים היו בו אנשים ונשים וטף וערב רב, והם מתרצים קושיא שלהם ז"ל כיון דממשכן גמרינן לכל מילי דשבת מן המנין שהוזכר בתורה ילפינן, ואין התירוץ נכון שהרי כתוב ויבאו האנשים על הנשים, ועוד ליבעו ששים רבוא מבני עשרים ועד ששים, וסוף דבר אין לנו אלא מה שמוזכר בתלמוד רשות הרבים שש עשרה אמה דגמרינן ממשכן כדאיתא בפרק הזורק (צ"ט א'), ושאינו מקורה כדאמרינן בפרק קמא דשבת (ה' א') אבל דיורין לא ילפינן הילכך כל מבוי שמפולש בשני ראשין ומכוון עד חוץ למדינה ורחב שש עשרה אמה הוא רשות הרבים גמורה בכל עיירות ובכל כפרים שבעולם.

267 שם ה, א. 268 מבואר מלשון רבינו דרה"ר
עקומה לאו רה"ר דבעי דווקא מפולש ומכון וכן איתא
ברש"י ו, א ד"ה ר"ה ושם ע"ב ד"ה ירושלים אף
ברש"י מבואר הטעם דבעינן דומה לדגלי מדבר וכן
הוא ברשב"א כב, ב. אולם בריטב"א ובמאירי אף
דמודים בגוף הדין לא הזכירו הטעם משום דבעינן
דומה לדגלי מדבר. וכן נראה מרבינו דלא מטעם דומה
לדגלי מדבר קאתינן עלה דהא רבינו כתב דרק לענין
מקורה וט"ז אמה ילפינן ממשכן ולא לדבר אחר. ואי
פירצה יתר מי' לאו דאורייתא כמו שתפס החזו"א
סי' קיב ודלא כמשכ"י (ועיין היטב בדברי רבינו
במלחמות כב, א מדכתב דאפילו בביקעין בו שתי

וערב כנגד הסרוץ לא הוה רה"ר לרבי יהודה כי אם
בסלטיא רחב ט"ז על ט"ז משמע דבאמת ישאת ליה
דיתר מי' לאו דאורייתא (והבן) כל שהוא עומד אי"ב
בכל רה"ר עקומה הרי יש בה ג' מחיצות ולא היה
רה"ר מדינה, מיהו לכאורה צריכין למימר בזה אי"ב
רבים ומבטלי מחיצה, עיין בסוגיין כב. א. אי"ב
הרשב"א עצמו הביא ראיה דרה"ר עקומה אין חייבין
עליו ול"א בכה"ג אתי רבים ומבטלי מחיצתה כ"ש"ס
ו, א דבמבוי עקום מהני צה"פ ולא בעי דלתות דאף
דאוקמוה בבקי ביה רבים ואכמ"ל. ועיין במשכ"י קבא.
ב דרצה לפרש דרה"ר עקומה אין חייבין עליו דהוא
פלוגתת ר"י ור"ל בירושלמי פ"ה ה"ה ודעתו דהה"ר
רה"ר. וברשב"א בחידושי ובהע"ק שער ב ובבארי
וריטב"א הזכירו דבעינן נמי פתחיהם מכוונים זה כנגד
זה, ועיין בהרא"ש פ"ק וברי"ד ורבינו ירוחם אף
דהזכירו מפולש משער לשער לא הזכירו דבעינן פתחים
מכוונים זה לזה, אולם הב"י דייק מהסור סי' שמה
וכן הוא במג"א ס"י דבעינן פתחים מכוונים זה כנגד
זה. ולכאורה זה שייך רק לאלה שלומדים דבעינן
דומיא דדגלי מדבר ולא לדעת רבינו, וצ"ע, ועיין לקמן
הערה 207. 269 צ"ע בכונתו ואולי מירי במקום
שיש רחוק

ומיהו לרבי יהודה דסבר שתי מחיצות דאורייתא כדאמרינן בפ"ק דמכילתין אין לך רשות הרבים בתוך העיר ואפילו רחב כמה, אלא סרטיא ומדבר וכיוצא בהן שאין לך [בהן] מחיצה כלל, ואע"פ שאי אפשר שלא יהיו הרים ובקעות סביב להן, כל שאין המחיצה נראית לעומדין באמצע ואין נכרת להם אי נמי שאין המחיצה מעכבת וממעטת על הרבים כלום אין בה תורת מחיצה, והכי נמי משמע בפרק עושין פסין (כ"ב ב) גבי סולמא דצור ואוקיאנוס, ואם תשאל דרך שש עשרה אמה לרבי יהודה היכי משכחת לה, איתא בבקעה שדרך שש עשרה כבושה שם ובקעה מצד אחד לדרך או משני צדדין לה, אי נמי חריץ שאינו עמוק עשרה וגדר שאינו גבוה עשרה וכל כיוצא בהן, אבל במחיצות לא.

ו"ל עוד שלא אמר ר' יהודה שתי מחיצות תורה אלא ברחב שש עשרה שדרך הרבים עוברת שם ואין הרבים נקבעין ועומדין שם, דגמר מדובר דליכא מחיצות, אבל פלטיא גדולה של עיר רחבה הרבה שהרבים מתקבצים שם לשוק והיא רחבה של עיר כיון שהרבים קבועים ועומדים שם כל היום זהו רשות הרבים גמורה, ויש אומרים רשות הרבים דלר' יהודה בתוך העיר כגון דאתו רבים ומבטלי מחיצת דבוקעין בהם שתי וערב דמבטלי להו כדאמרין (כ"ב א') לענין פסי ביראות.

ואיכא דמקשו אשמעתין דהא בפחות משש עשרה אמה נמי קרינן ליה בגמ' רשות הרבים דתניא יתר על כן אמר ר' יהודה מי שיש לו שני בתים בשני צדי רשות הרבים עושה לחי מכאן כו' אמרו לו אין מערבין רשות הרבים בכך, ופרש"י ז"ל שלא התיר רבי יהודה אלא ברחב שלש עשרה אמה ושליש אבל ביתר על כן אין לחי וקורה מתירין אפי' לרבי יהודה כדאמרין בפ"ק (י' א') (דגבי מבוי הרחב מעשר אמות ימעט רבי יהודה אומר אינו צריך למעט ועד כמה סבר רב איתי קמיה דרב אשי למימר עד שלש עשרה אמה ושליש וק"ו מפסי ביראות כו', ואם במבוי אין לחי וקורה מתירין לרבי יהודה אלא עד שלש עשרה אמה ושליש כפסי ביראות אין צריך לומר ברשות הרבים, אלא על כרחך רבי יהודה בשני בתים בשני צדי רשות הרבים שאינו רחב אלא עד שלש עשרה אמה ושליש הוא שהתיר וקרי ליה רה"ר, וכי תימא התם לאו רשות הרבים גמורה הוי אלא כרמלית והאי דקרי ליה רה"ר לפי שהוא דרך מפולש ועוברין בתוכה הרבים כדאמרין בעלמא (ע"י שבת ו' ב') ואמאי קרי ליה רה"ר לפי שאינה רשות היחיד, א"כ היכי פליגי רבנן עליה דאמרי אין מערבין רה"ר (לפי שאינה רה"ר) בכך, וכי תימא בכך הוא דלא מיערבא אבל בצורת פתח מיערבא הא לא מצית אמרת דבפ"ק דמכילתין (ו' א') מקשי עליה מרשות הרבים גמורה דתניא כיצד מערבין רה"ר והוינן בה ורה"ר מי מיערבא והתניא יתר על כן כו' וכת"ב בכך הוא דלא מיערבא הא בדלתות מיערבא והאמר רבה בר בר חנה כו' ומפרקינן דכיצד מערבין מכוונות המפולשין לרה"ר קתני, אלמא ברה"ר גמורה איירי, וכן נמי מוכח התם בפ"ק (י"ב ב') בשמעתא דלחי משום מחיצה וקורה משום היכר דברה"ר גמורה מיירי ר"י ורבנן.

ויש לתרץ ולומר דודאי למאי דסבר רב איתי מעיקרא למימר קמיה דרב אשי שלא התיר רבי יהודה במבוי אלא ברחב שלש עשרה אמה ושליש, ברייתא דרבי יהודה רה"ר דרבנן קתני ותריץ הכי מי שיש לו שני בתים בשני צדי מבוי המפולש לרה"ר, ורבנן הכי קאמרי ליה אין מערבין מבוי המפולש לרה"ר בכך, ובכך הוא דלא מיערבא הא בצורת פתח או בדלתות מיערבא, אלא דרב איתי ליתא דהא דחיה רב אשי ופריק והיא הנותנת פסי ביראות שהתרת בהן פרוץ מרובה על העומד [לא תתיר בהן יותר מ"ג אמה ושליש, מבוי שלא התרת בו פרוץ מרובה על העומד] תתיר בו יותר מ"ג אמה ושליש, הלכך לרב אשי דהוא מסקנא רבי יהודה מתיר הוא במבוי אפי' רחב י"ו ויותר, הלכך בשני בתים בשני צדי רה"ר רחב י"ו מיירי, ואע"ג דלר"י שתי מחיצות דאורייתא ומש"ה שרי בלחי וקורה כדאמרין בפ"ק, קרי ליה רה"ר משום דרוחב רה"ר הוא, ולרבנן רה"ר גמורה הוי, וסוגיין בכוליה תנוי דמוקמינן פלוגתא דר"י ורבנן ברה"ר גמורה למסקנא דרב אשי הוה ולאוי למאי דס"ד דרב איתי למימר, והא דאמרין התם א"נ לאידך גיסא התם דאקילת לן חד קולא אקיל נמי אחרינא אלא מבוי כלל כלל לא, לאו למימרא דגבי מבוי לא לישרי הכי דהא ברייתא בהדיא היא ר"י אומר א"צ למעט, וכיון דיתר מעשר א"צ למעט (אהאי) [אהיאי] שיעורא מוקמת ליה, אלא התם למפרך ק"ו דפסי ביראות אתינן והכי קאמר א"נ לאידך גיסא מיפרך ק"ו דהתם דאקילת לן חד קולא אקיל נמי קולא אחרינא אלא מבוי כלל כלל לא, הלכך ליכא למיגמר מפסי ביראות דניקל נמי כדי י"ג אמה ושליש, אלא מיהו ברייתא מיהת קתני היתר מעשר א"צ למעט כל יתר מעשר במשמע, תדע דהא מסקינן בריש פרקין דר' יהודה מפיתחא דמלכי גמר דגבהו טפי מפתחו של אולם ורייחי נמי מיניה, ומעיקרא נמי דאמרין מפתחו של אולם גמר דהוא כ' אמה ומקשינן לפלוג רבי יהודה ברחבה (כי) [מי'] מתרץ אביי פליג בברייתא ומכשר בכ' אמה, ומסקנא נמי מכשר טפי בגובהה וה"ה לרחבה.

עכשיו אני חוזר לפי המשנה עיר של יחיד ונעשית של רבים זהו שהיתה כל העיר מתחלה של אדם אחד ועכשיו נעשית של רבים, ומתחלה כשהיתה של יחיד והוא וביתו דרים בתוכה אין בה רה"ר לעולם ואע"פ שבאים בתוכה רבים לישא וליתן, כיון שהרשות כולה של יחיד ומתוך רשותו הן באין לתוכה רה"ר [היא] ואין חייבין עליו בשבת כדאמרין בפ' עושין פסין (כ"ב ב') בשבילי בית לגלוגל יהושע אוהב ישראל היה ותקן להם דרכים וסרטיאות כל היכא דנייה תשמישיתיה מסרה לרבים כל היכא דלא ניחא תשמישיתיה מסרה ליחיד, אלמא כל רשות שהוא קנוי ליחיד אין חייבין עליו משום רה"ר אע"פ שרבים עוברין בתוכו, מ"ט רשות הרבים כשמה שהיא של רבים, לפיכך עיר של יחיד כיון שמתחלה אין בה רה"ר מערבין אותה בלא שיוך, אבל עיר של רבים אע"פ שנעשית של יחיד ועכשיו אין חייבין בה משום רה"ר אין מערבין את כולה בלא שיוך, גזרו סופה משום תחלתה דילמא אתי לאיחלופי, ובודאי כל שכן שהיה לנו לגזור בעיר של יחיד ונעשית של רבים שהרי עכשיו של רבים היא, לפיכך שאלו בגמ' היכי דמי עיר של יחיד ונעשית של רבים שאם באו שם רבים וקנו דירה מן היחיד ונעשית קנויה לרבים רה"ר שבה זהו רה"ר (שבה) וכיון שהיא של תורה צריכה היא שיוך, ופירש רב יהודה כגון אסקרתא דריש גלותא שכל הידורין הבאין לתוכה עבדי ריש גלותא הם, ואמר ליה ר"ג אכתי כיון שהעיר קנויה לרבים היא מ"ט שריא בלא שיוך דהא רשויות שבתוכה של רבים הם וחייבין עליהם משום רה"ר, אילימא משום דשכיחי בה קהרמוני דאמרי להו הורמונותא דריש גלותא בשבת ומדכרי אהדיי ישראל נמי שכיחי גבי הדדי בצפרא בשבתא, אלא א"ר נתחנן כגון דסקרתא דנאתי אדורא שהי' אדם חשוב ובנה עיר גדולה לשמו ובאו רבים ונתישבו בבתיים שבה, והוא לא הקנה להם כלום דעד עכשיו העיר כולה קנויה היא לו ואין חייבין בה משום רה"ר, א"נ שהבתים קנויין הם אבל דרכים וסרטיאות של יחיד הם והוא רשות שלו לבנות בהן כרצונו, וכגון זו אין חייבין בהם משום רה"ר כדפרישית, וכיון ששמו עליה אין גזרין בה ואינה צריכה שיוך, אבל של רבים אע"פ שנעשית של יחיד גזרו בסופה משום תחלתה והצריכה שיוך.

וא"ת לדברינו הא דקא תני ברייתא עיר של יחיד ונעשית של רבים ורה"ר עוברת בתוכה כיצד מערבין אותה כו' לאו ברה"ר גמורה של תורה היא, א"כ מאי קשיא להו בגמרא מאן תנא דמיערבא רה"ר דילמא אפי' לרבנן נמי בעיר של יחיד מערבין רשות הרבים שבה מפני שאינה של תורה, לאו קושיא היא דהא דברייתא לא קתני של יחיד אלא משום דמערבין את כולה, ועוד דלרבנן ליהו נמי כמבוי המפולש לרה"ר אפי"ה בלחי וקורה לא מיערבא אלא לרבי יהודה כדאיתא בפ"ק. ויש לפרש דעיר של יחיד ונעשית של רבים כשהקנה אותה היחיד לרבים היא אלא שהם משמשים לאדנות שלו, וחייבין עליה משום רה"ר היא, והלשון הראשון נראה לו.

וי"מ שאותה דסקרתא דנאתי אדורא היתה של אותו עשיר כולה והושיב בה אנשים שהיו מעלים לו שכר הבתים כולם, ואין זה הפי' נכון בעיני מעובדא דר' זירא דאמר במתא דבי חייא דאמרו ליה הנהו סבי דידה רב חייא בר אשי הוה מערב לכולה ואמר ש"מ עיר של יחיד ונעשית של רבים היא, ולזה הפי' הרי הוא רואה שאין הדברים בתוכה שוכרים בתים מן היחיד, שאם היו עד עכשיו שוכרין ממנוניהם ודאי עיר של יחיד ונעשית של רבים היא ואין לחוש בה כלל שמא היתה של רבים ונעשית של יחיד ואח"כ נעשית של רבים דגזרה בעלמא היא. +ע"י מש"כ רבנו במלחמות בכ"ו (ובדפוס וילנא נשמט, ונמצא בדפוס"ו).

וא"ת לר' יהודה כיון דאמר שתי מחיצות דאורייתא ולא משכחת רה"ר בתוך העיר לעולם ומש"ה נמי אמר בברייתא הכא כיצד מערבין אותה עושה לחי מכאן כו' כדפרישית לעיל, א"כ של רבים נמי אמאי בעיא שיוך הא אפי' היא של רבים עכשיו לית בה רה"ר דאורייתא, אפי' הכי כיון דדרכים שבה רחבין י"ו אמה כדרך הרבים ורבים עוברין בתוכה חוששין שמא תשכח מהן תורת רה"ר אפי' בפלטיא או חוצה בסרטיאות שלהן, ולפיכך צריכה שיוך.

הא דתניא בברייתא ואין מערבין אותה חצאין אלא או כולה או מבוי [מבוי] בפני עצמה אוקימנא בלישנא בתרא דרב פפא דלא תימא לארכה הוא דלא מערבין משום שבני רשות הרבים של צד זה מן המזרח אוסרין על (גבי) [בני] רה"ר של צד זה מן המערב, אלא אפי' לרחבה אין מערבין, ואפי' לרבנן דאמרי גבי שתי חצרות זו לפניו מזו רגל המותרת במקומה אינה אוסרת שלא במקומה התם הוא משום דפנימית אחזא דשא ומשמשת לעצמה ואין לחברתה רשות עמה וכיון שכן שלא ערבה עמהן רואין אותה כאלו סגרה על

עצמה ליום זה וסלקה רשותה מהן דכגון זה כופין אותה על מדת סדום הוא, אבל הכא מי מצו מסלקי לרה"ר מהכא הילכך אוסרין זה על זה. והוינן בברייתא אמר מר אלא או כולה או מבוי [מבוי] בפני עצמה מאי שנא חצאין דאסרי אהדדי, פרש"י ז"ל דכיון דמעיקרא [ד]יחיד הוה והיו מערבין את כולה והורגלו להיות אחד אסרי אהדדי ואפילו איכא לחי או קורה במבוי לא מהני, ובתוס' הקשו דהא אמרינן בפ"ק דמכלתין (ט' א') מבוי שרצפו בלחיים משתמש עד חודו הפנימי של פנימי הרי שחצי המבוי החיצון אסור וחציו הפנימי מותר ולא אסרי אהדדי, ותו איתמר התם (י"ד ב') עשה לחי לחצי מבוי יש לו חצי מבוי אע"פ שהורגלו לערב את כולו לא מיתסר, והם ז"ל מתרצים בתוספות דילמא התם כשאין בתים וחצרות פתוחין לחצי מבוי החיצון כלל דליכא למימר אסרי אהדדי, ודברים דחוקים הם ואין להם על מה שיסמוכו.

אבל י"ל דבר ברור שלא נאמרו איסורין הללו שאוסרין זה על זה אפי' ברשות הרבים לרחבה אלא בכאן שעירבו כל העיר לחצאין ואלו מטלטלין לעצמן בכאן] והוה להו שתי חצרות זו לפנים מזו שיש להן דרך זו על זו ואוסרין זה על זה, דברייתא ה"ק אין מערבין כל העיר לחצאין אלא כולה כאחת בלחי או קורה מכאן ומכאן לשני ראשי העיר ברה"ר שלה וכעיר שאין לה מבואות שכולה ניתרת בהיתר רה"ר שלה העוברת בתוכה כמו שפרש"י ז"ל או כולה מבוי [מבוי] בפני עצמו כעיר העשויה מבואות מבואות, אבל חציה בלבד ודאי מערבין, וטעמא דמילתא דבמערב כולה לחצאין ולחיים וקורות החיצונים עושין את הכל רשות אחת ואפי' עשו לחי באמצע רה"ר לרחבה כיון שהלחיים החיצונים מתירין את הכל ואין אלו שעושין ביניהם אלא להפרישן זה מזה הוה להו ממש כשתי חצרות, אבל עשו לחי וקורה לחצי רה"ר לרחבה וערבו לעצמן והניחו חצי העיר בלא לחי ודאי אותם שבתוך הלחי ומתירין ושבתוך אסורין, דשלפנים מן הלחי כחצר [ושחוצה לו] כרה"ר, והוה להו כשאר כל המבואות שלחיים וקורות מתירין אותן, שאין החיצונים בני רשות אחת עמהן כדי שיאסרו עליהן, וכן מבוי מבוי בפני עצמו דאמרינן אסרי אהדדי הוא הדין והוא הטעם שאלו מערבין כל העיר מבוי מבוי בפ"ע והמבואות ודאי פתוחין הן זל"ז ועוברין זה על זה ואנו עושין למבוי הזה לחי וקורה משני צדדין עד שיערבו כל העיר ולחיים וקורות הללו שבין כל מבוי ומבוי אינן אלא להפריש זה מזה לפיכך אוסרין אהדדי כשתי חצרות, אבל עשו לחי וקורה ונשאר האחד בלא לחי מותר שאין בני רה"ר אוסרין על בני מבוי ולא על בני חצר לעולם דלאו בני איערובי נינהו בהדיהו. כנ"ל והענין נכון וברור הוא.

עוד ראיתי בגירסת הברייתא הזו בתוספתא עושה לחי מכאן ולחי מכאן או קורה מכאן וקורה מכאן ומערבין ונושאים ונותנין באמצע. [ואין מערבין אותה לחצאין אלא או כולה או מבוי מבוי בפ"ע]. והוה הלשון נכון ומחזור הוא. ופירושה שמערבין בפת אחר שהכשירו העיר בלחיים וקורות ונושאים ונותנין באמצע ואין מערבין, (ולחכי קתני בסיפה אותה השמועה) כלומר בפת זה לחצאין אלא או כולה או מבוי בפני עצמו [ולחכי קתני בסיפה אותה השמועה], ולפ"ז השמועה מתפרשת יותר בפשיטות, דכיון שאנו מערבין העיר הזו כולה בלחי וקורה מכאן בראש רה"ר שלה ולחי... (כאן חסר וחבל על דאבדין). (א"ה, ע"י רשב"א).

[ובענין דומיא לדגלי ---שים לב למחלוקת רש"י וריטב"א עירובין כב: במעלות ומורדות בא"י ורש"י קא. ד"ה חייבין עליה]

רש"י מסכת עירובין דף כב עמוד ב

מעלות ומורדות שבה קאמרת - שאין חייבין עליהם משום רשות הרבים, דלא ניחא דריסה דידהו, ולא הוי רשות הרבים.

קרקפנא - בעל הגולגולת, כלומר: אדם חשוב.

עמודי - של בית מדרש של ר' יוחנן.

שאינן כדגלי מדבר - דארץ חלקה היתה, שהענן משוה אותה.

רש"י מסכת עירובין דף קא עמוד א

חייבין עליה - דעיר של רבים היא, שאוכלוסין הרבה באין לה, אבל עכשיו דדלתותיה ננעלות - לאו רשות הרבים, שאינה כדגלי מדבר שהוא דרך פתוח כל שעה, וכיון דכרמלית לית לן למיגזר שלא יעמוד בה ויפתח ברשות היחיד דילמא מייתי ליה דאי נמי מייתי לגביה שבות בעלמא היאוגזירה לגזירה לא גזרינן.

חידושי הריטב"א מסכת עירובין דף כב עמוד ב

דילמא מעלות ומורדות קאמרת. פי' דמעלות ומורדות שבארץ ישראל אע"פ שהם רחבים י"ו אמה ובקעי בהו רבים אין בהם דין רשות הרבים.

א"ל קרקפנה. כלומר אדם גדול וראש, חזיתיה לרישך ביני עמודי כד אמרה ר' יוחנן להא שמעתא. דאין חייבין עליהם משום רה"ר, פי' בתוספותהאחרונים דמשום רבה שהיה רבו של אביי אמר חזיתיה לראשך כלומר ראיתי לרבך רבה שהיה לומד שם לפני ר' יוחנן דרבה למד לפני ר' יוחנן כדאיתא בפרק שני דייני גזירות (כתובות ק"א א') ודמיא להאי דאמרינן במסכת שבת (נ"ה א') רישך בקירי ורישא דרישך

בחמימי, אבל אביי לאמצינו בשום מקום שהלך לארץ ישראל ללמוד תורה אצל רבי יוחנן, ואין פירוש זה מחוור כדבעינן למימר בסמוך ואינו שיטת ר"י ז"ל, אלא הכאדרך צחות קאמר ליה כל כך כוונת ההלכה עד שכמדומה לי שהיית בבית המדרש כשאמר ר' יוחנן כן. מפני שאינם כדגלי מדבר. פירש"י ז"ל כי דגלי מדבר בארץ מישור וחלק היו מהלכין כי ענני כבוד היו (מושכין) [מיישרין] כל העקלקלות, ואינו נכון דא"כ מאי איריא שבארץ ישראל אפי' שבבל נמי דכל רשות הרבים דעלמא מדגלי מדבר גמר כדאיתא בפרק הזורק (צ"ה א'), אבל הנכון דכולי האי לא גמרינן מדגלי מדבר והכא קתני שמעלות ומורדות (אלא) כיון דלא ניחא תשמישתייהו לא מסרם יהושע לרבים כדאמרינן לקמן גבי שבילי בית גלגל וא"כ אינם דומים לדגלי מדבר שהיו מסורין הדרכים לרבים והיינו דנקט שבארץ ישראל מ"ר.

מאירי שבת ו. ד"ה איזו

בית הבחירה (מאירי) מסכת שבת דף ו עמוד א

איזוהי רה"ר סרטיא והיא מסילה שהולכין בה מעיר לעיר, ופלטיא והיא רחבה שמתקבצים בה לסחורה אע"פ שאינה מפולשת ואפי' דלתות מדינה נעולות בלילה הואיל ואין לאותה פלטיא בפרט דלתות שאם היו בה דלתות הרי אף רה"ר מתערבת בדלתות לדעתנו כמו שביארנו בראשון של עירובין הא כל שאין בפלטיא זו בפרט דלתות אע"פ שכלל המדינה יש בה דלתות נעולות בלילה אין הפלטיא שבתוכה נכללת בהכשר העיר, ומה שאמרו ירושלים אלמלא שדלתותיה נעולות וכו' שמשמע הא מאחר שדלתותיה נעולות בלילה אין חייבין עליה ויראה לפרש אפי' בשום מקום ממנה ואפי' פלטיות שבה אינו כן, אלא מתוך שמבואותיה רחבים ודריסת רבים מצויה לשם כרשות השוה לכל הוצרכה לנעילת דלתות הא פלטיות שבה כל שרחבות י"ו אמה רה"ר הן אפילו בנעילת דלתות שבעיר, וכן כתבו גדולי הצרפתים וגדולי הדור מסכימים בה, ויש חולקים

ומ"מ דוקא בשאינה מקורית שאם היתה מקורית דינה ככרמלית וכן מדברות ויערות ומבואות המפולשים להם משני צדדין פירשום גדולי המחברים וחכמי הצרפתים כשהן רחבים שש עשרה אמה כמו שכתבנו למעלה וכמו שלמדנו בפרק הזורק מעגלות

ומ"מ חכמי הדורות משיבים עליה שאף בלא רחב שש עשרה אמה יהא קרוי רה"ר לפעמים הואיל ופלושיו ישרים ומכוונים זה לזה ושבקיעת רבים מצויה שם

וראיה להם ממה שאמרו בעירובין רה"ר וכו' והקשה ורה"ר מי מערבא והא אמר ר' יוחנן ירושלים וכו' ופרשוה במבואות המפולשין לרה"ר כלומר שאין רחבים י"ו הא מתחלה היה עולה על דעתנו לומר בכיצד מערבין רה"ר ברחב י"ו וא"כ אף בלא קושית ירושלים היאך עלה על דעתנו שתהא מתערבת בצורת פתח מצד אחד והרי שנינו במבוי הסתום מצד אחד שאם הוא רחב מצד הפתח יתר מעשר אמות ימעט שאין לחי וקורה מכשרתו, ומ"מ מתוך כך פירשו בתוספות בדרך אחרת לומר שאין קרוי רשות בפחות מ"ו אף בבקיעת רבים וכלן הפלושין זה לזה אלא בשארך המבוי המפולש לרה"ר פתוח לארך רה"ר וזו של עירובין בשאינה רחבה יתר מעשר היא שנויה שכל שארך המבוי מפולש לארכן של סרטיא ופלטיא משני ראשיהן רה"ר היא אע"פ שאין בו רחב י"ו שהרי רבים נכנסים ויוצאים בו ביושר כגון זו שאי אפשר לרה"ר להתלקט במלקט ורהיטני אלא מתקצר לפעמים ומתרחב לפעמים ונידון המבוי כרה"ר שמצדדיו וכשהעמידה אח"כ במבואות המפולשין פירושו בשאורך המבוי יוצא לרחב רה"ר שנראה המבוי כרשות בפני עצמו כגון זה

ומ"מ אפשר להעמיד פירוש גדולי הצרפתים וזה שאמרו ברחב מעשר אמות שימעט אף זו של הכשר רה"ר פירוש' כשימעט הפתח עד עשר ואח"כ יניח בה לחי או קורה וצורת הפתח שבראשה האחר במקום סתימה וחזרה לה כמבוי הסתום ואע"פ שהקשו עוד לדעת חכמי הצרפתים ממה שהביאו שם עליה שמועת ר' יהודה ורבנן בפסי ביראות והרי לא

התיר ר' יהודה ביתר מי"ג אמה ושליש בפסי ביראות אפשר שלא נאמרה שם אלא דרך דחייה שהרי רב אשי דחאה לומר שאין ללמדה מפסי ביראות ונמצא מ"מ לדעת זה שאף אם הוא מפולש לאורך סרטיא ופלטיא אינו רה"ר אלא מבוי ודיו בצורת פתח ואינו צריך דלתות על הדרך שיתבאר שם:

בית הבחירה (מאירי) מסכת עירובין דף ו עמוד א

כבר ביארנו בראשון שלשים ושנים זרתות ושפתחי שני ראשיו מכונים זה כנגד [זה] עד שהדבר מצוי לרבים להיות בוקעין בהם מפתח זה לפתח זה בלא שום עקום ושלא יהא מקורה ורה"ר זה אין לו תקון אפי' בצורת פתח משני ראשיו אלא בדלתות גמורות ומ"מ בדלתות ודאי הוכשרו ומה שאמרו בסוגיא זו ורה"ר מי מערבא והתניא יתר על כן אמר רבי יהודה וכו' ואמרו אין מערבין רה"ר בכך וכי תימא בכך הוא דלא מיערבא הא בדלתות מיערבא שמשמע שאף דלתות אין מועילות בה תדע שפירושו בתורת דלתות שהרי בדלתות גמורות אף הוא מודה שמתערבת בכך אלא פ' כתורת דלתות ר"ל צורת פתח ולתנא קמא הוא מקשה שאמר כיצד מערבין רה"ר עושה צורת פתח מכאן ולחי או קורה מכאן וזהו תורת דלתות אבל לחנניה שאמר בשם ב"ש עושה דלת מכאן ודלת מכאן ובשם בית הלל דלת מכאן ולחי וקורה מכאן אינו מקשה עליו כלל ומצד שנאמרו דברי תנא קמא בסתם ושראוי לפסוק כן הוא מקשה עליהם היאך רה"ר נותר בתורת דלתות ר"ל צורת פתח והא אמר ר' יהודה מי שיש לו שני בתים בשני צדי רה"ר עושה לחי מכאן ולחי מכאן ואמרו לו אין מערבין רה"ר בכך וכי תימא בכך הוא דלא מערבא ר"ל שאינה מתוקנת בכך הא בדלתות פ' בתורת דלתות ר"ל צורת פתח מיערבא והא אמר ר' יוחנן ירושלים אלמלא שדלתותיה נעולות בלילה חייבין עליה משום רה"ר אלמא שאין תורת דלתות מועלת לרה"ר ומ"מ למדנו שבדלתות ננעלות בלילה מיהא יצאו מתורת רה"ר בין ליום בין ללילה ולהוציא מדעת האומרים עליו שאף כשננעלות בלילה אין נעילת דלתות מועלת אלא לזמן נעילתן שאין אלו אלא דברי תמה שאין הדבר מצוי לינעל שערי מדינות ביום וכבר הגיהו עליהם גדולי הדורות משמועת של פטמין האמורה בפרק אחרון כמו שיתבאר במקומה וכמו שביארנו במסכת שבת וענין ירושלים הוא שמבואותיה רחבים שש עשרה ומפולשים בכיוון זה כנגד זה ואע"פ שהיא מוקפת חומה מ"מ יש בחומותיה שערים גדולים שהם שערי העיר שכל א' מראשי המבוי מפולשים לאיזה מן השערים ונמצאו רבים מצויים לבקוע ליכנס ולצאת ביושר בלא שום עקום ולמדת שאעפ"כ דיו בדלתות נעולות שמשננעלו אין כאן בקיעת רבים ואף בזו גדולי הדור סוברים שדיו בדלת אחד מצד אחד ננעלת שמאחר שאין הדבר תלוי אלא במניעת רגל רבים הרי משנסגר שער שאצל ראשו האחד מנעו רבים רגלם מנתיבתו וי"מ שאף לחנניה הוא מקשה ולדעת בית הלל שלא אמר אלא עושה דלת מכאן ולחי וקורה מכאן ולא גלה בה שיהא נועלה אלא שדי לו בעשיית הדלת ומשמועת ירושלים למדת שצריך לדלת ננעלת בלילה ומ"מ בדלת אחת ננעלת דיו ויש מצריכין לדלתות דלת מכאן ודלת מכאן וכן כתבוהו גדולי המחברים ועוד כתבו שדלתות אלו לא שיהו ננעלות דוקא אלא ראויות לינעל שכל שראויות לינעל רבים סבורים שהן ננעלות ואין בוקעין בה ונסח דבריהם שניהם כותלים ברה"ר והעם עוברים ביניהם עושה דלתות מכאן ומכאן ואין צריך לנעול אלא שיהו ראויות לינעל אבל צורת פתח אינו מועיל לרה"ר ואני תמה שהרי בגמ' לא אמרו להקל בראויות לינעל אלא במבוי לדעת המצריך בו דלת אבל לא ברה"ר וכמו שאמרו בירושלם דלתותיה נעולות ושמה הם סוברים שלא הצריכו ננעלות דוקא אלא במדינה שאע"פ שמוקפת חומה עשרה אינו רה"י עד שיהי' לה דלתות וננעלות בלילה ויראה שכן הדין לדעת המכשירין בדלת אחת ומ"מ מסוגית הגמ' נראה שרה"ר גמורה צריך לנעילה דוקא ולא הקלו בראויות לינעל אלא במבואות המפולשין ולדעת המצריך בהם דלת:

[שו"ת ריב"ש סי' תה עד ובמה שנחלקתם]

שו"ת הריב"ש סימן תה

אחרת לו.

שאלת על ענין עירכם שאינה מפולשת משער לשער. ואין בתוכה סרטיאות ופלטאות רחבות שש עשרה אמה. ולא ששים רבוא בוקעין בה. וגם שהיא מוקפת חיל וחומה זולתי בקצתו מעט מזעיר. ואין בו שום פרצה מגעת לעשר אמות אם 4לא ע"י צרוף. ולאמה פרוץ יש עומד אלף אמה. סביב סתימה יפה. עם מזוזות פתחי הדרכים מאבני גזית. וראויות להנעל בלילה זולתי לאחת שאין לה דלתות. ולפי זה הסכמתם לדונו ככרמלית גמורה בלי ספק. אמנם נפל מחלוקת ביניכם כת אחת אומרת כי די להכשירו בלחי או קורה, אחר שהוא כרמלית. ואף המבואות המפולשים שהרי אינם רה"ר =רשות הרבים= ולא מפולשים לרה"ר להצריכם צורת פתח משום צד ולא דלתות, למאן דאית ליה הכי במפולשין לרה"ר. וכת אחת אומרת דלא שנא מפולשין לרה"ר או לכרמלית הכל אחד. דאף הכרמלית נקראת רה"ר במקומות ולזה צריך צורת פתח מכאן ולחי או קורה מכאן. וכדפסק רב (בעירובין ו'): הלכה כתנא קמא, בההיא דכיצד מערבין רה"ר, וכל אחת מהכתות מתאמצת להביא ראיות לדבריה כמו שכתובות בשאלה.

תשובה יש לכם לדעת כי מה שמוזכר בשאלה בחשיבות רשות הרבים ששים רבוא בוקעין בו אינו עיקר. ואע"פ שהזכירו רש"י ז"ל במקומות כבר דחו זה האחרונים ז"ל לפי שלא נזכר בתלמוד בשום מקום. שאם באת לומר כן אמור ששים רבוא מבן עשרים שנה ולמעלה הגברים, לבד מטף וגם ערב רב ואע"ג דכל מילי דשבת ממשכן גמרינן. אנו אין לנו אלא מה שהזכירו חכמים ז"ל שראוי להחשיבו מפני שהיה במשכן. דהא הוצאה במשכן הות, ואעפ"כ הוצרך הכתוב לכתבה בפירוש. אי מויכלא העם מהביא, כדאיתא בריש הזורק (צ"ו:), אי מאל יצא איש, קרי ביה אל יוציא, כדאיתא בסוף פרק קמא דעירובין (י"ז:). והיינו משום דלא חשיבא. וכן נמי להצריך ששים רבוא בחשיבות רה"ר לא נראה לחכמים אע"ג דהואי במשכן. ולזה הסכימו הרמב"ן והרשב"א ז"ל. גם הרמב"ם ז"ל לא הזכיר זה כלל. אבל מה שמוזכר בגמרא הוא רחב שש עשרה אמה ושלא יהיה מקורה, כדאיתא בפרק הזורק (צ"ט). וכן מפולש, בבבביתא דד' רשויות לשבת בפ"ק דשבת (ו'). וגם מה שמוזכר בשאלה מפולש משער לשער ואין בתוכו סרטיאות ופלטאות רחבות וכו', אינו מדוקדק. כי פי' סרטיא היא המסילה שהולכין בה מעיר לעיר וכמו שפרש"י ז"ל (שם /מסכת שבת/) ואינה בתוך העיר. ואם היו ראשי מבואות העיר פתוחין למסילה משני ראשיהן אף אם היו עקומין כמין דל"ת דינם כמפולשין. דהא קיי"ל כרב דאמר (עירובין ו') מבויעקום תורתו כמפולש. וכן אם היו בעיר פלטיאות שהם הרחבות שמתקבצין שם לסחורה. והיו המבואות מפולשין להם אם ביושר אם בעקמימות. הרי הם נקראין מפולשין לרה"ר, ואף אם המבואות ההם אינן רחבים שש עשרה. כיון שמפולשין לרה"ר משני ראשיהן נקראין מפולשין לרה"ר. כי אם היו המבואות רחבים ט"ז אמה אינן נקראין מפולשין לרה"ר אבל הם עצמם רה"ר. וכ"כ הרשב"א ז"ל. וגם דעת התוס' (שם /עירובין ו'/: בד"ה וכי תימא וכו') שכשהן רחבין י"ו אמה והם מפולשין לרה"ר וארכן לאורך רשות הרבים הרי הן עצמם רה"ר לפי שא"ל לרשות הרבים להתלקט במלקט ורהיטני. וכשהעמידו בגמרא ההיא דכיצד מערבין רה"ר במפולשין לרה"ר דלא הוי דינן כרשות הרבים, היינו בשאינן רחבים ט"ז אמה ומפולשין לרה"ר ארכן לרוחב רה"ר. ואחרי שאין בעירכם מבואות רחבים ט"ז אמה ולא פלטיא שהיא רה"ר, ולא מבואות מפולשין לרה"ר, א"כ כל העיר דינה ככרמלית כמו שהסכמתם. וא"כ להתיר כל העיר א"צ דלתות ננעלות בלילה. אפילו אם נאמר דקיי"ל כרבי יוחנן (שם /מסכת עירובין/:) דבעי דלתות ננעלות בלילה לירושלם. דס"ל דאתו רבים ומבטלי מחיצתא. וכמו שפסק הרב אלפסי ז"ל. משום דירושלם שאני דהיא עצמה היתה

רה"ר. אבל בזו העיר דאינה רה"ר אלא כרמלית אף אם תהיה מפולשת לסרטיא שהיא המסלה אינה צריכה דלתות ננעלות, ודי לה לכל היותר בדלת מכאן ולחי או קורה מכאן. כחנניה אליבא דב"ה. וכמו שפסק ר"ח ז"ל. ולזה הסכים הרשב"א ז"ל לחומרא. והדלת די לה בראויה לנעול. ולפי זה העיר הזו שמוקפת חומה סביב בדלתות ראויות לנעול זולתי בפתח אחד שאין דלתות, הנה כלה נותרת במחיצות אלו. שהרי זה הפתח שאין בודלתות לא גרע מלחי או קורה שהיה די לו. כ"ש לפסק הרב אלפסי ז"ל שפסק כת"ק דמבואות המפולשין לרה"ר די להן בצורת דלת מכאן ולחי אוקורה מכאן. אמנם תקנת העיר היא קלקלתה. שכיון שכלה נותרת לערב את כלה אין מערבין אותה לחצאין. אלא צריך לערב כלה כאחד, שהרי רגל האחרים שלא ערבו אוסרין המבואות שערבו. ואף אם יניחו במבואות שרצונם לערב לחי או קורה לא מהני למנוע רגל הרבים. אא"כ עבוד דקה כדאיתא בפרק כיצד מערבין (נ"ט:): וכמו שכתבו כל המחברים ז"ל. שהרי כל העיר כמבוי א' שיש בו לחי בראשו, שאין מערבין אותו לחצאין ואפי' הניחו לחי א' באמצעו. שכיון שכלן יכולין לערב כאחד ולא ערבו, אוסרין אלו על אלו. אע"פ שאם לא נתנו הלחי כי אם באמצע המבוי, לא היו החיצונים אוסרין על הפנימים. לפי שלא היו החיצונים יכולין לערב עם הפנימיים כיון שלא הוכשר המבוי מצדם במחיצות. ואין רגל אוסרת אלא של רשות אחת שיכולה לערב עמו. וכדאיתא בהדיא בירושלמי (עירובין פ"ה ה"ה) אמר רבי יוסי הדא אמרה בני מבוי שנתנו קורתן באמצע המבוי. אלו מותרין ואלו אסורין. נתנו אלו ואלו, אלו ואלו אסורין. כיצד הוא עושה נותן את הקורה על פתח המבוי ומתיר את המבוי. ונראה דה"ה לצורת פתח שאינו מונע רגל הרבים מלאסור. שהרי חצרות הפתוחות למבוי בפתח גמור, אוסרות המבוי כשלא ערבו עמו. אלא דקה, דוקא בעינן. שהוא כעין אצטבא וכ"ש דלת וא"כ בעירכם זו אם היתה נותרת כלה בהקף חומתה הייתם צריכין לערב כלה יחד ולשכור רשות הכותים כלם. אמנם נראה שמפני הפרצות שיש בה בטל הכשרה אם הרבים בוקעין בהם. ואע"פ שאין בה פרצה יתרה על עשר דהא אפי' רב חנן בר אבא אמר דמבוי שנפרץ מצדו בעשר, מודה דאי בקעי בה רבים פרצתו בד'. כדאיתא בפ"ק /מסכת עירובין/ (ו'). ובכאן שנשאר מן החומה שלא נבנה, אין ספק דבקעי שם רבים. והיה צריך לעשות שם גדודי כדי למנוע בקיעת הרבים להדיא משם. וכיון שאין כל העיר מוכשרת במחיצותיה, הנה יכולין להכשיר את חציה במחיצות ולערב אותה ומעתה כיון שהעיר ככרמלית הנה כל המבואות המפולשין הרי הם כמפולשין לכרמלית, וצריכין צורת פתח מכאן ולחי או קורה מכאן. כדאמר רב (שם /מסכת עירובין/ ז') מחלוקת בסרטיא מכאן וסרטיא מכאן. אבל סרטיא מכאן ובקעה מכאן, או בקעה מכאן ובקעה מכאן, עושה צורת פתח מכאן ולחי וקורה מכאן. ובודאי דהלכתא היא דהא ליכא מאן דפליג עליה בהא. ומה שלא הביאה הרב אלפסי ז"ל לפי שלא היה צריך. דהא הך דרב לחנניה הוא, דאצטרך לומר דאפילו איהו דלא סגי ליה בצורת פתח ובעי דלת, היינו דוקא במפולשין לרה"ר. אבל במפולשין לכרמלית סגי בצורת פתח. אבל לת"ק דאפילו במפולשין לרה"ר סגי ליה בצורת פתח, לא הוה צריך לאשמועין מידי. וא"כ הרב אלפסי ז"ל שפסק כת"ק במפולשין לרה"ר לא היה צריך להביא להא דרב, כלל. דכי היכי דבמבוי סתום שהכשרו בלחי או בקורה פתוח לכרמלית הוי כפתוח לרשות הרבים, שלא כדברי הכת האחרונה. ואדרבה חמיר מיניה כרמלית תוך הפתח, וצריך לחי אחר להתירו. משום דמצא מין את מינו ונעור. לפתוח לרשות הרבים מותר. ה"נ במפולש לכרמלית הוי כמפולש לרשות הרבים וצריך צורת פתח. וגם הרמב"ם ז"ל שפסק כת"ק כתב סתם דין מבוי סתום, ואחריו דין מבוי מפולש. ולא פירש אם לרה"ר אם לכרמלית נראה מדבריו דכרמלית ורשות הרבים שוים במפולש כמו בסתום. אבל הרשב"א ז"ל שפסק כחנניה להצריך דלת במפולש לרה"ר. באר דבריו וכתב בספרו דמפולש לכרמלית סגי בצורת פתח. ומפולש לרשות הרבים בעי דלת. וההיא דמבוי העשוי כנדל דאמר רבא (שם /מסכת עירובין/ ח:) עושה צורת פתח לכלהו מחד גיסא. ואידך גיסא משתרי בלחי או קורה. העמידה בפתוח לכרמלית. הא לרה"ר דלת בעי. ומ"מ כלם ז"ל אית להו דבמפולש לכרמלית בעי

צורת פתח מצד אחד. והא דאוקמוה בגמרא לההיא דכיצד מערבין רה"ר, במפולשין לרה"ר דוקא. היינו משום חנניה דבעי דלת. הא לת"ק לא מפליג בין רה"ר לכרמלית. ואל תשיב מההיא דמבוי שכל הלרחבה דלא אצרכוה ולא מידי (שם /מסכת עירובין/ ז'). דרחבה אינה כרמלית אלא רה"י גמורה. שהרי מוקפת היא בארבע מחיצות ואינה יתרה על בית סאתים. ומותר לטלטל בכלה ואפילו היא של רבים. דהא לית ביה דיורין ואפילו ערוב אינה חסרה. ואף אם היתה חסרה ערוב כיון שהיו בהדיורין עדיין אינה כרמלית. ואע"פ שאסור לטלטל בה דרשות היחיד גמורה היא במחיצותיה, אלא שמפני חסרון השתוף אסור לטלטל בה ככרמלית. והויא כירושלם שקראוה כרמלית בפרק המוצא תפילין (ק"א). וכתבו המפרשים ז"ל דלאו דוקא כרמלית. דכיון שדלתותיה נעולות בלילה רה"י גמורה היא. אלא לענין טלטול הרי היא ככרמלית מפני הדיורין לחסרון השתוף. ומשום הכי אמרינן בגמ' /מסכת עירובין/ (ח') במבוי שנפרץ במלואו לחצר, ולא ערבו בני חצר עם בני מבוי. דלמ"ד נראה מבחוץ ושוה מבפנים נדון משום לחי, מבוי מותר. דלחי הוי כעין פתח למבוי ואין החצר אוסרת המבוי. דכיון שהיא רגילה בפתח החצר (זו ולא בפרצה) [ובפרצה] זו אינה רגילה, אינה אוסרת. וכתב הרשב"א ז"ל דדוקא כשנפרץ לחצר מהני ליה לחי, משום דמבוי וחצר דומים הן בתשמישן, וקרובין להיות זה כזה, ושניהם רשות היחיד הן. אבל בפרוך לכרמלית צורת פתח בעי. וכן ההיא דמבוי שצדו אחד ים, וצדו אחד אשפה (שם /מסכת עירובין/). לא היה המבוי ההוא מפולש בשני ראשיו, כי מבוי של שלש מחיצותיה. אלא שבשני צדדיו היה פרוץ קצת בצד אחד לים, ובצד אחד לאשפה. ושפת הים היתה עמוקה עשרה וכן אשפה גבוה עשרה. ולכן היו שתיהן מחיצות גמורות למבוי. אלא שהיו חוששין באשפה של יחיד כיון שעשויה ליפנות שמא תנטל אשפה. וכן בים אע"פ שהיה עמוק מן המבוי עשרה שמא יעלה הים שרטון ולא תהיה שפתו עמוקה מן המבוי עשרה. וישאר המבוי נפרץ. כי היו פרצות יתרות על עשר ולו עיינה הכת האחרונה בפירוש רש"י ז"ל לא היתה מביאה ראייה זו לדבריה. וכן בפרק עושין פסין (כ"ד:) ההיא רחבה דהוה בפום נהרא. דחד גיסא פתיח למתא. וחד גיסא פתיח לשביל של כרמים. ושביל של כרמים סליק לגודא דנהרא. ההיא רחבה ודאי כרמלית היא, לפי שהיתה יתרה על בית סאתים ולא הוקפה לדירה. ומפני זה היתה אסורה ואוסרת המבוי והשביל. אבל השביל מוקף שלש מחיצות היה כמו שכתב רש"י ז"ל. דהא גודא דנהרא מחיצה מעליתא היא שגבוה עשרה. ומפני זה היו רוצין להכשירו בלחי. ואמרינן דמגו דמהני לשביל מהני נמי לרחבה. כלו' להחשיבה כמוקפת לדירה דהיא עצמה רשות היחיד היא אם הוקפה לדירה. וע"י מגו זה נעשית כאלו הוקפה לדירה לא שהלחי מתיר כרמלית. וכבר כתבו המפרשים ז"ל דלא חשושמה יעלה הנהר שרטון. דדוקא בים הוא דחיישין להכי משום דהכי אורחיה. כדכתיב כי השקט לא יוכל ויגרשו מימיו רפש וטיט. ורש"י ז"ל כתבמה שהעלו בגמרא לעביד לה לחי דלהדי מתא. דמגו דמהני למתא מהני לרחבה. וזה לשונו ומגו דמהני למתא לטלטל במבוי, כדאמרינן בפרקא קמא /מסכת עירובין/ (ז') סרטיא מכאן ובקעה מכאן, עושה צורת פתח מכאן ולחי וקורה מכאן. וה"נ לעבדו בראש המבוי הפתוח לרשות הרבים צורת פתח. והאי לחי דלצד הרחבה שרי ליה. עכ"ל. והר"ם ז"ל לא חשש להזכיר כי אם ההכשר הנעשה מצד זה כדי להכשיר הרחבה עצמה. אבל הכשר המבוי מראשו האחד מצד מה שהוא מפולש בזה לא היו דבריו בזה הפרק ולפי מה שנתבאר כל המבואות המפולשין בדרך ישר צריכים צורת פתח מכאן ולחי או קורה מכאן. ואף העקומין כמין דל"ת כך דינם, כיון שפתוחין משני ראשיהם. דהא קיי"ל כרב דמבוי עקום תורתו כמפולש. אבל אם יש בהן עקומין כמין ח' אלו די להן בלחי או קורה, מכאן, ולחי או קורה מכאן. כמו שמוכיח מההוא דמבוי העשוי כנדל דעביד להו מן הצד השני לחי ודי להן בזה. אע"פ שאף אם המבואות שכנגדן נדין אותן כסתומין מחמת הצורת פתח שעשה להן עדיין נשארן אלו המבואות שבצד האחד מפולשים כמין ח' לרה"ר. ואפ"ה סגי להו בלחי או בקורה. וכ"ש במפולשין לכרמלית. אמנם עם היות שאין הכותים שבעירכם מניחין לעשות צורת הפתח במבואות, אם הם מניחין לתת שם קורה ולחיים הנה די

בזה. שהרי אפשר להניח שני לחיים זה כנגד זה גבוהין עשרה ולהניח קורה כנגדן למעלה מהן הרבה. ולא יראה לכותים שיהיה זה פתח. ואעפ"כ מועיל מדין צורת פתח. דקיי"ל כמ"ד אין צריך ליגע (שם /מסכת עירובין/י"א:). וכן פסקו הרבה מן הפוסקים והרשב"א ז"ל. והלחיי' שהם מזוזות הפתח ג"כ די להם בשתהיינה בריאות לקבל דלת של קשין אע"ג דליכא היכר ציר. וכמו שפסק הרב אלפסי והרמב"ם ז"ל. וראוי לסמוך עליהם אע"פ שיש חולקין. אמנם הקורה של מעלה סגי בכל שהוא. כמו שאמרו בירושלמי (שם /מסכת עירובין/ פ"א סה"א) אפילו קנה מכאן וקנה מכאן וגמי על גביהן.

ובמה שנחלקתם אם כרמלית נכללת במלת רשות הרבים, בתלמוד, מבואר הוא שכך כוללין אותה לפעמים. שאם לא כן בההיא דלא יעמוד אדם ברשות היחיד וישתה בר"ה (שם /מסכת עירובין/ צ"ט), איך שאלו בגמרא כרמלית מאי, ואיך אמר אביי היא היא, א"כ תקשי ליה מתני' דקתני ר"ה, דמשמע דוקא ר"ה ולא כרמלית. אלא שדרך התלמוד לכוללה לפעמים עם ר"ה. ולא סוף דבר לכוללה עם ר"ה, אלא שאף לפעמים קתני רשות הרבים סתם, ומעמידים אותה בגמרא בכרמלית. דוקא כדאמרינן בפ"ק דשבת (ח':) גבי ההיא דנתכון לשבות ברשות הרבים והניח ערובו בבור. זמנין משני ליה [הוא] וערובו בכרמלית. ואמאי קרי לה רשות הרבים, לפי שאינה רשות היחיד. וכן לפעמים קורין אותה רשות היחיד, כדאמרינן התם /מסכת עירובין/ (ו'): על הא דתנן הבקעה בימות החמה רשות היחיד לשבת. אמר עולא לעולם כרמלית היא. ואמאי קרי לה רשות היחיד, לפי שאינה רשות הרבים. ועם כל זה לא נאמר כן אנחנו מדעתנו אלא במה שנמצא מפורש בגמרא שפירשו כן. וגם אין דרך המפרשים ז"ל לסתום ולדבר כן בחבוריהם. אלא לפרש ולבאר דבריהם. ומה שאמרו שהרמב"ם ז"ל קרא לכרמלית רשות הרבים, אינה ראייה כמו שראית. וכבר כתבתיה היא דמבואות המפולשין לרשות הרבים, דוקא היא ומשום חנניה. וכדאמר רב מחלוקת בסרטיא מכאן וכו'. אבל לתנא קמא ליכא הפרישא בין מפולשין לרשות הרבים למפולשין לכרמלית. ומה שכתבת דמפולש לכרמלית שהוא של דבריהם בהיכרא כל דהו סגי, דמטעם זה פסקו (עירובין מ"ו) הלכה כדברי המיקל בערוב, אינו, דערוב לחוד ומחיצות לחוד. ודוקא בערוב דלית ליה עקר בדאורייתא הלכה כדברי המיקל. אבל במחיצות אפילו דרבנן כיון דאית להו עקר בדאורייתא לא אמרינן בהו הלכה כדברי המיקל. וכן כתוב לרשב"א ז"ל בספר עבודת הקדש⁷ גם מה שכתבת דמטעם זה פסקו הלכה כאביי בלחי העומד מאליו לא מן השם הוא זה דמה תאמר בגלויי דעתא בגיטא, שפסקו בה כאביי להקל בשל תורה בערוה החמורה, אלא שהסכים אביי להלכה באותן ששה דברים ופסקו כמותו ורובן בשל תורה.

שו"ת משכנות יעקב א"ח סח' קכב (דף קמא) בא"ד ושאר, ונלענ"ד

ואשר כתב בת"ד דרשב"ה הוא מלוחן אמוראי דס"ל דלא אמר
ר"י הלכה כסתם משנה וכי ראיות לדבר ולכפי אמר כך
מימרה דירושלים כו' אבל אן קו"ל בת"ד משמיה דר"י הלכה
כסתם משנה כו'. וכבר הכניס מעב"ת מה שקשה לזה מבטלים
דעת דף קו"ב אמר עולה ואיתמא רשב"ה כו' ומקשה והא
לר"י ה"י כסתם משנה כו' ומאי קושיא אדרשב"ה דל"ל האי כללא.
וגם ר"י בר יוסף למה ליה לשנויי תהא משנתו בסנדל כו' שלא
לשבור דבריו של ר"י ותרווייהו ל"ל האי כללא ודחק מעב"ת
דאפשר דעולה פריך דאפשר איכו סבר האי כללא. וכנה כבר
כתב דעולה ג"כ סבר הכ מימרה דירושלים כו' והפכים למימרה
דר"י והוסיף לומר הני אבולי דמחוזא כו' אף דמודה בת"ד
דכ"י להך כללא דהלכה כסתם משנה ושד סוגיא מפורשת כפי
גירסה דף מ"ו ומי אר"י הכי והא אר"י הלכה כסתם משנה כו'
ואמר ר' זירא תהא משנתו כו' ולא איורי שם רק רבנ"י ורבב"ה
דתרווייהו ל"ת להו הכ כללא. ואפ"ה מקשה עליהו מסתם משנה
ודחוק ר"י לתרו"י ולא דחוק מימרות האמוראים משמיה דר"י
מסברה דנפשיה לומר דאתאמרו למאן דל"ל הלכה כסתם משנה
ולמאן דל"ת ליה הכ כללא לא אמר ר"י תהא מילתא א"ס לא היכא
דאיתמר כה"י בש"ס אמוראי נימכו כו' ולא משצפיק מימרי ס"י.
ובכך ירושלמי דאבן פיוסרום כו' נלע"ד אחר השו"ן שלא היטה

שאלת ר"א מר"י אי אהו בקיעת רבוס ומצטלי מחילי או לא דל"כ
 הכי זו במחלוקת ר"י ורבנן אי בקיעת רבוס מצטלי מחילי גבי
 פסין ומה זה השיב לו ר"י על דעתך אין רב"ר בעולם ותקשה
 לי לרבנן גופייהו גבי פסין דסברי לא אהו רבוס כ"י ואפי'
 צינתי השמישהי וכ"ש דללא יתה השמישהי. ודוחק גדול לומר
 דר"י מחלק בין מחילה בידי שמים דאפי' רבנן מודו בה דמחצטלי
 שאין זה מוזכר כלל בדי הירושלמי. ועוד דר"י גופיה אפי' במחילה
 בידי אדם כ"ל דמצטלי. אלא נראה ברור שהדרך הרי"א שבפוסטרום
 היתה ג"כ דרך עקמומית ועקלתון כדלמך בירושלמי דעכו"מ.
 ואין הפוסטרום מפושטן פתחים ומטוהין זה כנגד זה כעין דגלי
 מדבר ומינעו ליה לר"א אי הוי רב"ר ור"י השיב לו ע"ד אין
 רב"ר לעולם שרוב דרכים יש בהן עקמומיות ואין מטוהין ומפושטן
 בשוה ופליג ר"ל ואמר אין רב"ר עד שיבא מפושט מסוף העולם
 כ"י פי' דע"י שיבא מכון ממש כדגלי מדבר. ומשמע ה"א א"ס
 מכון יש רב"ר בצמחי"ז ופליג דידיה אדידיה דלמך אין רב"ר
 כלל בעמ"ז כ"י ואף שמכונין כיון שיש בהם וגאיות מפסיקין
 אין זו רב"ר עד שיבא כל גי'א ינשא כ"י והיה העקוב למישור
 כ"י שכן הוי גם כדג"מך מפני עמוד הענן וס"ל בהך מומרה
 דאין בקיעת רבוס עשהו רב"ר ואמר מחגי' פליגה על ר"ל
 ומשמע על תרי מימרי דיליה ואפילו אקמייתא דלא חשי רב"י
 רק כעין שבילי צ"ג וכיוצא בהן דלא יתה השמישהי כלל ולא
 בקעי ציה רבוס רק מעט דבא ר"א מהשיבן רב"י אף לעומתה
 והיו בהן כל הדרכים הללו שלא היו מכונות ומחלקין בעקמומיות
 וגם מענות ומורדות הרבה ומפני כך אין העבד יכול ליעול סאה
 של חטין ולרוץ לפני סרדיוע ואפי"ה דוקא הכך משום דלא בקעי
 רבוס ולא יתה השמישהי כלל ה"א לא"י כגון אהן פוסטרום
 שעב"פ הוי רבוס בוקעים צו כדל' בהך דסקלים גבי מליאה דהוי
 מקום שרבים מלויים והוי רב"ר גמורה וכר"י ודלא כחרי מימרי
 דר"ל. והכי משמע מדל' אמר אבייה מונייהו פליגה מחני. ע"כ
 אחרווייהו והוא ברור ומוכרח מזה הפי' שפירשתי בצע"י דר"ל
 דאי הך דר"א מצטלי ליה משום בקיעת רבוס לתוד א"כ ה"א
 דקמייתא דלמך אין רב"ר עד שיבא מפושט היינו שלא יבא
 שום בר וצקעה נגדו דס"ל דלא אהו רבוס ומצטלי מחילה וכיון
 דלמך עד שיבא מפושט בסוף העולם ועד סופו. ע"כ אי אפשר
 שיבא בן בעמ"ז עד שיקיים בקרוב כל גי'א ינשא כ"י. וא"כ היינו
 ר"ל דבתרייתא ומאי איכא בינייהו. וע"כ גם בתרייתא לא ממשע
 רק בר או גצטה או מה שנקרא גי'א אבל תלויות קענות דניתא
 השמישהי או נקט פחות מי' ודאי לא ממשעין מדין רב"ר דאין
 זה קרוי בר או גי'א וקרא משמע דלויירי בהרים וצקעות המעכבין
 הי"ך הרבוס ומשער הנבוא שיבא דרך גאולי ה' מיושרות
 ומכונות. אבל לפי"ש אהו שפיר דקמייתא איירי מדין עקמומית
 הדרכים דר' יוחנן סבר דאפי"ה הוי רב"ר ור"ל פליג ואמר שיבא
 מפושט מסוף העולם כ"י ופי' שיבא מכון ובתרייתא ס"ל עוד
 דאף במכונות כיון שעב"פ יש בהם וגצט' אין זה רב"ר עד
 לעתיד כ"י ומתניתין פליגה אחרווייהו וסבר כ"י יוחנן ובודאי
 דבלכתה כות"י. ומשמע לפ"ז דר"א לא הוי מצטלי ליה רק משום
 שבו דרך עקמומית אבל לא שאל משום בקיעת רבוס אי
 מצטלי מחילה דבא מורה דמצטלי רק שאל אי צעין לדרך
 רב"ר שיבא מכון:

ולענ"ד יש ראי' לזה דאין לריך לרב"ר שבהא מכונות דבא
 גבי ערי מקלט כתיב הכין לך הדרך ודרשין שיבא
 מכונות כדלמך במכות במשנה. וכן מוזכר ברמב"ם משמע
 ה"א לא"י אין לריך אף שכל דרך ערי מקלט היה רב"ר דבא
 מה"ע אמר צ"ב דרך ערי מקלט ל"ב אמה ודרש"י מדכי דרך
 הדרך דאי הוי כתב דרך ממיל' משמע י"א אמה כדרך רב"ר
 וכמ"ש הרמב"ם שם בשחא דכי הדרך מרצין ל"ב אמה. וא"כ
 דהוי דרך רב"ר ואפי"ה איגטרין הכין לך כ"י שיבא מכונות. והכי
 המגיד הביאו בשם ספרי הכין לך כ"י שיבא כרטיאות מפושטות
 לתוכה והיינו הך דרשא דמכונות. ומשמע דגם לשון מפושטות כב"ר

משמע וכמ"ס ב"י הירושלמי ב"ה דר"ל ומשמע ה"א שא"ר
רבי'ר א"ל לכך וכמ"ס כ"ה הרמב"ם שלא היו צ"ד מניחין בדרך
לא; ת"ג ולא ג"ה כ"ו הכל מדרשא דתכין דזוקא בדרכים ע"מ
שליחה תורה לעשות כן לתקנת הגולים. וכן שבת ב"ד ד'
רשויות צפ"ד דכתנאי רבי'ר לא הזכיר רק י"ו אמה ואין מקורה
ולא כ"י שיהיה מכוון וכן משמע מהש"ר ריב"ש סי' ר"פ דלף שה"א
עקימה כל שרצה י"ו אמה כ"ו רבי'ר רק רש"י ז"ל כתב כמה
פעמים מכוון משער לשער צפ"ק דעירובין ג"י כ"ד מערבין
רבי'ר כ"ו ושם ע"כ ג"י ירושלים כ"י שהיה רבי'ר שלח מכוון
משער לשער ומפולש כ"ו משמע דבני מכוון ציושר ממש והדבר
צ"ע לדינא. וירושלמי לא משמע כן דה"א עכ"פ צפ"ד פ"ד ה"ח
ד"ך עקמומית ופשיט ר"י דכ"ו רבי'ר. ואין להאריך כאן בזה
שא"ו לענינינו כ"כ. עכ"פ מבואר מזה דגם ר"ל מודה דרבים
מבטלי מה"ל רק נספיק באינו מכוון או כ"ו רבי'ר ופשיט ל"ה
לחומרא ומתני' מסויב ל"ה ומבואר ממילא צפ"י משניות דטהרות
דלתיא ככ"ע ומשום דלא ניחא תשמישיהו כלל ולא בקעי ז"ה
רבים כ"כ שיהיה רבי'ר וכמ"ס דכ"ו מפרשא מתניתין גם צ"ס
ד"ן למסקנא ואז"ל כל ב"ן מעבתי'ר על סתם משניות דטהרות
וכבר כתבתי בזה לפ"ל:

ה"א ה"ה הירושלמי מתני' פ"ג על ר"י

שו"ת אג"מ ח"א סי' קמ (במ"מ של הגרצ"ש)

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן קמ

עוד בענין הנ"ל ה' שלה תשי"ב. מע"כ ידידי הרב הגאון המפורסם בתורה ובגדולה מהר"ר צבי הירש אייזענשטאט שליט"א.

הנה במה שהעיר כתר"ה ע"ז שלא דברתי כלום בדבר שאין השערים מכוונים אף שעיקר יסודו של כתר"ה להתיר היה בשביל זה, הנה לא נעלם ממני זה אבל למה שבארתי שצורך דלתות אינו דוקא כשהוא בדיני רה"ר אלא אף שלענין הדינים הוא כרמלית אם אך בקעי ביה רבים כברה"ר גמור והוא רחב ט"ז אמה צריך דלתות ויש גם להחמיר שיהיו ננעלות כדהוכחתי ובארתי באורך ולכן אף זה שאין השערים מכוונים אינו כלום שעכ"פ כרמלית ודאי הוי וכיון שבקעי רבים יש להצריך דלתות.

אבל מה שלא הזכרתי זה כלל אף לפלפולא ולברורא הוא מטעם שבעניותי אני נבוך בעיקר דין זה שמנלן שצריך שיהיו השערים מכוונים זה כנגד זה דמ"ס כ"ה הרא"ש שיהא פלושו דומה לדגלי מדבר, תמוה דמנלן שבדגלי מדבר היו מכוונים. ומלשון רש"י באמת אין ראיה שלא כתב שהשערים מכוונים אלא כתב רה"ר שלה מכוון משער לשער וא"כ אפשר שהולך אף באופן עקלתון ואין השערים מכוונים נמי הוא רה"ר ובא למעט אם מפסיק באמצע מבואות שאין רחבים ט"ז אמה או שמפסיק מקום שאין בו דריסת ששים רבוא או שמפסיק מקום מקורה שזה יש למילף מדגלי מדבר שכל הרחובות היו רחבין בשוה ט"ז אמה ולא היו מקורות ודריסתן שוה. וכן יש לפרש בלשון הרא"ש שכתב רק שיהא רה"ר שלה מפולש משער לשער, היינו שמשער זה לשער זה היה רה"ר בלא הפסק דבר המבטל מדיני רה"ר. וכן יש לפרש לשון הגהות מרדכי שכתב רחובות שלה מפולשות משער לשער, שאין הכוונה על השערים שיהיו מכוונים. במג"א /או"ח/ סי' שמ"ה סק"ח כתב על לשון הש"ע מפולשים משער לשער פ"י שהשערים מכוונים זה כנגד זה ויש לאותו דרך המכוון משער לשער כל דין רה"ר עיי"ש וזה תמוה מנ"ל שיהיו השערים מכוונים. איברא דכן איתא

ברמב"ן במלחמות דף כ"ב שכתב חייבין עליה משום רה"ר לפי ששעריה מכוונים זה כנגד זה אבל תמוה גם על הרמב"ן
מנא ליה דבר חדוש כזה לומר בלא ראייה מגמ' והא אין ללמוד מדגלי מדבר שגם שם מנא ליה שהיו מכוונות.
ועיין בהגר"א/או"ח סי' שמ"ה/ס"ק ט"ו שלא ציין לרש"י דף ו' אלא לרש"י/עירובין/ דף נ"ט ד"ה ואין לה אלא פתח
אחד ולאו מפולשת היא, אלמא שמפרש הגר"א שא"צ שיהיו השערים מכוונים אלא שיהיו שני פתחים כדי שתהיה
מפולשת אבל אף באינם מכוונים הוא רה"ר.

ומש"כ התוס' /עירובין/ דף כ"ב דירושלים היתה מפולשת מד' צדדין וחייבין משום רה"ר לעומד באמצע הפילוש הוא
רק לר' יהודה דב' מחיצות דאורייתא אבל לרבנן אף בלא מכוונים השערים אפשר מחייבין. ולכן צע"ג דבר זה ולא
רציתי לכתוב במה שאין לי ברור דברים. ידידו, משה פיינשטיין.

מכתבו של הג"ר שלמה דוד כהנא (במ"מ של הגרצ"ש)

שים לבחור לשפוט טרובין אם יתקנו זוכים. ובטוב לשפוט
הרמב"ן ראה בקונטרסו בטוב ששייך עני רפ. **הרב**
נוסף על המכתב הנ"ל יש עוד מכתב בטען זה מהגרמ"ש
גראדענסקי ז"ל לטען חזון א"ל. נדפס בקובץ
אגרות (כני ברק תשנ"ז) חייב דף קפז וז"ל:

לאחר שנדפס המאמר ב"הפרדס" חדש טבת, בא לידינו
המכתב דלחן
מכתב מאחד מגדולי התורה בעלי הוראה המפורסמים
בעולם טראשי ועד הרבנים בעיר ווארשא הרב ר'
המכתב דלחן

RABIN **הרב**
Sz. D. KAHAN **שלמה דוד כהנא**
Warszawa, Górska 17. Tel. 11-81-81 **היישוב נבנסה 17, בעיר 11-81-81**

בזו כבוד הוב' אהוד' יעקב טראשי רב
רב פראשי

בכתבך גבר תמיד וצי' כמו כן מן השנים הנ"ל שבת. בינתים האמין לא נתיי
צע צדו. לזה נשארה תשובתי.

ערך דאחרי עם גמירות הגאונות צי"בן לחם זה באנחותי, אר

זה הינו אלמן המלאך יך גאונות. אבותי. בלילות פיעות אפי' העין נודת זה אפולש
אמרתי עני יך אלף המש' גמירות גאונות. כי ההלכה עם ימין אמר אורי, והתענות
אין תפילה טובה. אלא פן. נא תג' עז הייתי בהם ומחזיק להלכה אמת
והייתי על אפי' שולש אשכנזי ואתה, ולא דאפי' יש חילוק עז. ועי' הוב' ע"ה א"ל א"ל
ה מתינו גאונותי חייב שהשנים אפועים כנגד זה אבסוף אפי' רז' ענת ל' ר"ב הא'
אמריית גאונות אמ' נעץ אפולש בא'. וכן בעיר עתה אין הגמיות אפועו בתמן זינג' ואל אפי'
איה באנחותי אלהיך אמת. ויש אפי' הרין על הש"י בזה בני אמת אפי' אפי' את הפועם
כי ענת הא' אפולש ר"ה אפי' עינות כצח"ס רז' א"ל ע"ה כי. ועי' הינך ענת בתם אמת
כה.

ידידתי אמ' אגונ' של נסיות הוב' א קיטון נולד' ע"ה. עז יתח' חיבתו האפי'
גמל יך יחז' אלה
שלמה ה' הוב' ריחל
יהדות אמ' אגונ' של נסיות הוב' א קיטון נולד' ע"ה. עז יתח' חיבתו האפי'

4 מענינים מאד המסכות אין המכתב הזה נתגלה לנו. לפני
שבוע דברתי עם הגר"י גוסטמן שליט"א רימ' ישיבת נצח ישראל
ברוקלין, שהי' אחד מחברי הבית דין בוויילנא שבראשו עמד
והיה שייך פעם להרב מרדכי שוחטמן ז"ל וכשפתחו מצא את
המכתב הנ"ל בצירוף המכתבים מהרב שוחטמן ז"ל והרב מונק
שיחי', והי' הרב'ר לפלא בעיניו וראה בזה השגחה פרטית, כי

הרב שלמה דוד כהנא

ווארשא גענשא 17, טעל. 11-81-81

ב"ה יום ג' ערב חנוכה תרצ"ד ווארשא.
הוד כבוד הרב הג' מהור"ר שוחטמן הי"ו.

מכתביו מכ"ז השרי וע"ז כסלו קבלתי במועדס, מחמת
שהענינים שכתב במכתבו הראשון לא נגמרו אז
עדיין, לזה נתאחרה תשובתי.

ע"ד שאלתו אם צעירות הגדולות לריכין לחוש לר"ה
לאורייתא, שלא יהי היתר לתקן הטלעול רק בדלתות,
לדעתי צעירות קטנות שדרך המלך עוברת בה ומפולש מעבר
אל עבר יש יותר חשש מעיירות גדולות, כי ההיתר של ששים
רצוא אינו צרור, והמשכנות יעקב בתשובה ארוכה להגאון
ראז"מ קרא חגר על ההיתר הזה ומחמיר להצריך דלתות
וההיתר של אינו מפולש מוסכס ונתקבל, ולא ראינו מי שחולק
ע"ז, ועי' צצ"י סי' שמ"ה ומ"א סי' ה' שפירשו דמפולשים
היינו שהשערים מכוונים זה כנגד זה וצכספ משנה ה"ל שבת
פי"ד ה"א. וצעירות גדולות לא נמלא מפולש כלל, וכן צעירנו
נוהגין מן הדורות שלפנינו בתיקון עירובין וכל לחוש לר"ה
לאורייתא להצריך דלתות, וגם גוף הדין של הש"ע דר"ה
צעי דלתות אינו מוסכס מכל הפוסקים, כי דעת האו"ז
דאפילו ר"ה גמור ניתרת צוה"פ דלא קוי"ל כר"י, ועי' צכספ
מנחת פתים שהצריך בזה.

ובזה הגני ידיו המכבדו כערכו ומצפה לשמוע ממנו
אך טוב סלה.

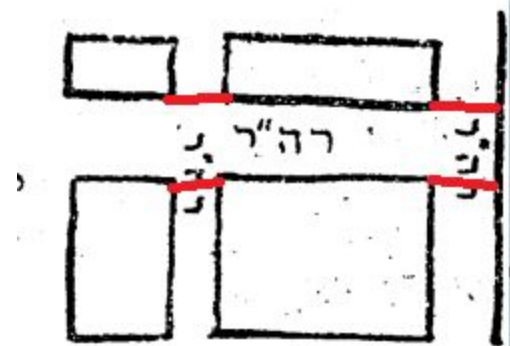
שלמה דוד כהנא

ה) ונראה דכל שיש ג' מחיצות של עומ"ר לא אמרינן תו דאתו רבים ומבטלי מחיצתא דג' מחיצות של עומ"ר עדיף משם ד' מחיצות ולא מצינו חילוק בין ג' מחיצות לד' לענין דאורייתא ולפ"ז בצורה הזאת (ספ) לא תמצא רה"ר אף בחוצות רחבות ט"ז אמה וס' רבוא בוקעים בהם שרחוב ב' היא רה"י גמורה מה"ת שיש לה ג' מחיצות עומ"ר אף שרחוב א' וג' עוברות בפרצותיה ורבים בוקעין בהן לא מבטלי מחיצתא, והא דפרצה יתר מ' אוסרת אינו אלא מדרבנן, ומה"ת אין כל פרצה אוסרת כל שעומ"ר, וכיון שרחוב ב' היא רה"י, גם רחוב א' וג' נעשין רה"י שהרי יש להן ג' מחיצות דמה שהן פתוחות לרחוב ב' הוא כמחיצה שרחוב ב' הויה כחצר מוקפת, ואף למש"כ תו' כ"ב א' ד"ה חייבין דאמצע הפילוש לא חשיב מחיצות וכמש"כ סק"ג, היינו דוקא לר"י דלא סגי ל' בשם ד' מחיצות, אבל הכא לרבנן קיימינן, ועוד דהכא עדיף שלרחוב הב' יש ג' מחיצות, מיהו אם אין כאן רק ב' רחובות כרחוב הב' והג' לא שייך עומ"ר כיון דאין כאן מחיצות, ולא שייך עומד אלא אי העומד יעשה רה"י לעצמו, אבל אם אינו עושה לעצמו, אינו עושה לאחרים, ואע"ג דאם תאמר עומ"ר ברחוב ב' כדי לתקן דופן ג' לרחוב ג', ותהי' רה"י, יתוקן אח"כ רחוב ב' שתהי' פתוחה לרה"י, מ"מ התחלת הנידון הוא לאחרים, ולא לעצמה, ולא שייך עומ"ר.

ו) והני מילי בשתייהן רחבות ט"ז אמה ורה"ר עוברת בתוכן, ואז לא מהני להו צו"ה ובעינן דלתות, אבל אם אחת מהן אינה רחבה ט"ז אמה, או שאין שיעור רה"ר עוברין בתוכה, מתקן אותה בצו"ה, וניתרת גם שני', שהיא רחבה ט"ז וס' רבוא בוקעין בה, בצו"ה, שהיא רה"י גמורה מה"ת בלי שום תיקון.

ז) ויצא לנו מזה דבזה"ז כל השוקים והרחובות שבכרכים היותר גדולים הן רה"י גמורה

מה"ת דכלן תמצא בהן אחת מוקפת ג' מחיצות והיא
רה"י וכל הרחובות הפתוחות לה רה"י והפתוחות לתוכן
נעשין רה"י, וכיון שכן הן ניתרות בצו"ה, ובמ"ב סי'
שמ"ה האריך שקשה להקל מחמת שאין ס' רבוא
בוקעין, כל שיהא דרך לרבים לעוברים ולסוחרים
ולהאמור ההיתר מחזור ומרוח לכרכים שלנו.

red=imaginary
mechtza line

בעקבי הצאן סי' יג אות ה

הרחובות הפתוחות לה רה"י וכו' וכו'. והנה תפס כאן החזו"א בב' הנחות, מבלי להוכיח אמיתתם. הא', דכשיש עומד מרובה על הפרוץ, והחלק הפרוץ איננו מבטל את השם מחיצה, כי נדון הוא כפתח ולא כפרצה, דלא רק דאינה מהווה פרצה בהמשכיות של אורך כל המחיצה כולה, אלא שאף חשוב כעומד ממש, וכאילו כל אותה הפרצה סתומה מכח ההלכה דרובו ככולו ועומד מרובה על הפרוץ. וב', דמיגו דחשיבא כסתימה וכעומד כלפי הרה"י שמבפנים, חשובה נמי כסתימה וכמחיצה כלפי הרחוב הפתוח לה.

והנה ההנחה הא', דהחלק הפרוץ מהמחיצה חשוב כאילו הוא עומד ממש, ולא רק דליכא הפסק בהמשכיות המחיצה, נקודה זו אולי יש להוכיח מתוספתא דכלאים המובאה בגמ' ערובין (טז). דכל שיש מחיצה המפסקת בין שני שדות, מותר לזרוע גפנים מכאן ותבואה מכאן מבלי להרחיק ד"א. אכן אם יש פרוץ כעומד במחיצה, כנגד העומד מותר, וכנגד הפרוץ אסור. ואם הי' עומד על הפרוץ, אף כנגד הפרוץ מותר. הרי להדיא, דבעומד ע"פ, והפרצה איננה יתירה מיו"ד אמות, דאף כנגד הפרוץ מותר לזרוע גפנים מכאן ותבואה מכאן, דחשיב כאילו הפרוץ כולו סתום, מכח ההלכה דרובו ככולו.

אכן, עדיין יש מקום לערער על הוכחה זו ולומר, כסברת האחרונים שהבאנו לעיל [לגבי ספקו של הפרמ"ג, אי מהניא צוה"פ לשוויה רה"י דאורייתא א"ל], דיש לחלק בין מחיצות דכלאים לבין מחיצות דשבת. דבעומד מרובה על הפרוץ, מדין רובו ככולו נידון כאילו יש שמה חפצא של מחיצה המפסקת בין שני השדות למשך כל האורך שביניהם, ואפילו במקום הפרוץ, וכל שיש הפסק בחפצא של מחיצה בין שני השדות, בהכי סגי להתיר איסור כלאים. אך עדיין לא הוכחנו דמדין עומד מרובה על הפרוץ יהיה נידון החלק הפרוץ

והנה להלכה קיי"ל דלא כר"ח אלא כמרימר. ויש להסתפק בדעתו, אאיזו משתי ההנחות של ר' חסדא פליג, אי פליג אהנחה א', וסובר דגם התל דינו כמחיצה אף לגבי החצר העליונה, וליכא דין רה"י כלל מבלי מחיצות; או דמסכים עם הנחה א', ורק פליג אהנחה ב', וסובר דכל שדינו כמחיצה כלפי צדו האחד, ממילא הוי דינו כמחיצה אף לגבי צדו השני; או אולי י"ל דפליג אשתי ההנחות דר"ח גם יחד.

והנה בערובין (פו:) מבואר דגזוטרטא הבולט מן הבית, דינו כרה"י, ועיי"ש בתוס' (ד"ה גזוטרטא) שעמדו על כך, ותימא, כיון דאין לה מחיצות, אמאי הויא רה"י... וי"ל דבקיעת דגים לא הויא בקיעה... א"נ סתמא פתוח לרה"י, והויא כחורי רה"י, דכרה"י דמי. הרי להדיא שכבר נסתפקו התוס' בנקודה זו הא', אם שייך להיות רה"י שלא ע"י מחיצות, אלא רק מפאת היות קרקעית אותה הרשות מוגבהת י"ט מע"ג הקרקע. והיא היא המחלוקת שבין הררד"ע והרב מרכבת המשנה, ותליא בהבנת מרימר (אשר כוותי קיי"ל), אי בא לאפלוגי עליה דר"ח בהנחתו הא' או לא.

ה. חי' החזו"א בסתימת מחיצות

ובנוגע להנחתו השני של ר"ח, אי פליג מרימר על זה או לא, עי' חזו"א חאו"ח (סי' ק"ז אות ז') דכזה"ז יש היתר מחוור ומרווח לכרכים שלנו, דבאמת כל השוקים והרחובות הן רה"י גמורה מן התורה, דכולן תמצא בהן אחת המוקפת ג' מחיצות, [דמדאורייתא סגי בעומד מרובה על הפרוץ, וענין הפרצה יתר מעשר אינו אלא מדרבנן, כאשר הביא המשנ"ב בשם הפרמ"ג — הובאו דבריו לעיל לענין גדר דין צוה"פ, וכן הכריע החזו"א שם סוף אות ח', כדעת הגאון בעל בית אפרים, ודלא כהרב משכנ"י. וכן תפס בפשיטות בתשו' אגרות משה או"ח ח"ב סי' צ"ג], והיא רה"י, וכל

ולומר, דאף אותו החלק הפרוץ נידון כסתום ממש, וכמחיצה המקיפה, עד כדי כך שנאמר שאף לגבי העבר השני — לגבי הרחוב הפתוח לאותה הפרצה, ג"כ דינה כמחיצה גמורה לשווייה אף לאותו הרחוב כרה"י המוקפת בג' מחיצות מסכיבה, לזה כבר אין לנו הוכחה כלל.

והרי סוכ"ס הרחוב האחר פרוץ הוא במלואו משני צדדיו, ובמציאות — הרי אין לו היקף מחיצות אלא משני צדדיו. נואולי החזו"א אזיל בזה לשיטתו, דלא ס"ל לחלק כן בין דין מחיצה לכלאים לבין דין מחיצה לשבת, וכנ"ל לענין השגתו על הפרמ"ג בנוגע לדין צוה"פ אי מהניא לשווייה רה"י דאורייתא או לא.]

ובנוגע להנחתו השני של הגאון בעל החזו"א, דכל שדינה כמחיצה לגבי העבר הזה, ממילא דינה כמחיצה אף לגבי העבר השני, לדעת רב חסדא בענין גידוד חמשה ומחיצה חמשה, בודאי אין הדבר כן. ואפילו לדעת מרימר, אין הדבר ברור כל כך אי פליג בנקודה זו עלי דרב חסדא, דאולי י"ל דלא פליג עלי אלא לגבי הנחתו הראשונה, בנוגע לגדר דין רה"י דתל, וכמו שביארנו לעיל.

ו. בדין נראה מבחוץ ושוה מבפנים

מקורה

שבת צח. אמר רב שמואל ... בדראתא

תלמוד בבלי מסכת שבת דף צח עמוד א

אמר רב שמואל בר יהודה אמר רב אבא אמר רב הונא אמר רב: המעביר ארבע אמות ברשות הרבים מקורה - פטור, לפי שאינו דומה לדגלי מדבר. איני? והא עגלות דמקורות הויין, ואמר רב משום רבי חייא: עגלות, תחתיהן וביניהן וצדיהן - רשות הרבים! - כי קאמר רב - בדראתא

רש"י מסכת שבת דף צח עמוד א

מקורה - מכוסה.

והא עגלות - דמשכן.

דמקורות הוו - בקרשים הסדורין עליהן, רחבן לאורך העגלה ואורכן לרחבן על ראש דפנותיה, וקא סלקא דעתך: על פני כל אורך העגלות היו מסודרות.

וביניהן - בין עגלה לעגלה שבצדה, ואף על פי שראשי הקרשים יוצאים לכאן ולכאן שתי אמות ומחצה לכל רוח, וראשי קרשים של עגלה זו מגיעין לראשי קרשים של זו שבצדה, שהרי חמש אמות היו בין עגלה לעגלה כדלקמן, ורחב עגלה חמש אמות, החלל שתי אמות ומחצה, ובין הדפנות והאופנים ועובי האופנים שתי אמות ומחצה, ועשר אמות אורך הקרש וכשאורכה נתון על דופני עגלה לרחבה - נמצאו שתי אמות ומחצה בולטין מכל צד, ונמצא ריוח שבין שתי העגלות מקורה בראשי קרשים.

וצדיהן - ריוח שבין דופן עג לה לאופן ועובי האופן.

כי קאמר רב - תחתיהן רשות הרבים.

בדראתא - בריוח שבין שורות הסדר, שהיה סודר קרש על קרש סדר אחד, ומניחו ריוח וסודר סדר אחר ומניחו ריוח.

חי' שפ"א שם (במ"מ של הגרצ"ש)

שפת אמת מסכת שבת דף צח עמוד א

שם בגמ' איני והא עגלות דמקורות הויין וכו' וקשה דאפי' אי שם בעגלות הוי מקורה ר"ה מנ"ל למילף על כל ר"ה מקורה דבשלמא גבי עגלות לא ה"ה הרה"ר באותו מקום מקורה בקביעות אלא באותו זמן שהעגלות היו עוברים דרך שם לפיכך בזה לא נתבטל שם ר"ה ממנו*) אבל באם ר"ה מקורה בקביעות שפיר י"ל דנתבטל בזה שם ר"ה ותדע דאטו נימא דאם אחד יניח קירוי בר"ה לשעה ויזרוק בתוכו ד"א או מרה"י לתוכו נאמר שפטור ואולי כיון דתחת העגלות תמיד ה"ה מקורה חשיב כמקורה תמיד:

שפת אמת מסכת שבת - הערות דף צח עמוד א

* אפ"ל דהכא שאני כיון דהמדבר אינו רה"ר אלא בזמן שהיו ישראל מהלכין בה כדלעיל (ו ב) שפיר מהני מה שהי' מקורה באותה שעה שהיו מהלכין שלא יהי' עלי' שם רה"ר אבל ברה"ר דעלמא לא מהני קירוי לשעה לבטל ממנו שם רה"ר שהי' כבר, ובזה י"ל דברי הר"ן פ"ק דסוכה דאמרינן מיגו דהוי דופן לסוכה הוי דופן לשבת אפי' במה שאסור מדאו' ע"ש ותמוה כיון דהיא מקורה בסכך א"צ הכשר יותר דר"ה מקורה מה"ת מותר ולהנ"ל א"ש כיון דהסכך אינו אלא לימי הסוכה לא חשיב לבטל ממנה שם רה"ר אך ק' מהא דלעיל (ה) דמקשי' ובר"ה מקור' מי חייב כו' נימא שהי' מקור' לשעה ואפ"ה לא בעי מקום ד' וצ"ע:

מג"א ס' רסו סק"ז

מגן אברהם סימן רסו

ז (פמ"ג) (מחה"ש) וי"א שצריך ליהרר כו'. וי"א כיון שאינו עושה עקירה והנחה ואלו הוא היה עושה כן פטור אבל אסור בחמורו מותר לכתחלה, והרמב"ם סובר היינו שאין אסור משום שביתת בהמתו אבל אם הוא מנהיגה הרי הוא עושה מעש' בידים ואסור (מ"מ פ"ך) ובתו' פסחים דף ס"ו ע"ב משמע כדעת הראשון דשרי: כתב בהגמ"ר הרוכב על סוס מוטב לו לרכוב דאינו עובר אלא משום שבות דהאוכף טפל לגבי הרוכב אבל אם ירד יעבור על שביתת בהמתו ומחמר ולהר"מ נראה דלא ירכוב ויזרוק האוכף דמשום הפסד מועט דאוכף לא נתיר לו לרכוב ע"כ וכ"כ מהרא"י בכתבי' ס' ס"א ואפשר שמוטב לרכוב משום דאיבעיא לן אם יש תחומין למעלה מי' ואם ילך ברגליו יעבור על תחומין וברכיבה נקטינן לקולא דאין תחומין למעלה מי', ומיהו יש לדחות דתוך י"ב מיל קי"ל תחומין דרבנן וא"כ מה לי רכיבה ומה לי תחומין וגרע רכיבה דשמא יש תחומין למעלה מי' ועבר נמי אתחומין וחוי' לי"ב מיל לדעת האומר שהוא דאורייתא א"כ למעלה מי' הוי ספק דאורייתא' ואפשר דמוטב הוא לרכוב דכשילך ברגליו יעבור ודאי דאורייתא' (ועסי' ת"ד) ואם הולך בקרון כל שהוא רחב ד' אע"פ שהיא למעלה מי' כארעא סמיכתא (כמ"ש ס' ת"ד) ומוטב לילך ברגליו עכ"ל ב"י, וש"מ דאם האוכף שוה הרבה אפשר דמותר לרכוב, וצ"ע דלא מצינו זה בשום מקום ועסי' של"ד ס"ב, ואם רגליו תלויות למטה מי' פשיטא דאיכא איסור תחומין וכ"מ סוף ביצה ובהגמ"ר ספ"ק דעירובין ולפי מ"ש רש"י בעירובין דף מ"ג בעמוד רחב ד' פשיטא דיש תחומין דהא חזי להילוך והילוך מעליא הוא כי קמבעיא לן כשאין רחב ד' דלא ניהא תשמישתיה או בקפיצה ע"י שם או בספינה שאינה נחה ודמי לקפיצה באויר עכ"ל, וא"כ ברכיבה ובישיבה בקרון דניהא תשמישתיה מה לי למעלה מי' או למטה מי', ובאמת לא הזכירו הפוסקים דבר זה והרב"י חידש זה מדעתו ולפע"ד יש ברכיבה איסור תחומין אפי' למעלה מי' דרכוב כמהלך דמי וראיה מדדחיק בגמ' בעמוד י' או ע"י שם ולא קאמר ברוכב אלא ברכיבה יש תחומין כשהסוס מהלך ה"ל כאלו הוא מהלך ובהכי מתישבא מעשה דאחר שמביא הרב"י והא דלא קאמר בספינה משום דבמים לכ"ע תחומין דרבנן עסי' ת"ד ואם העכו"ם מוליך הקרון עסי' ש"ה ססי"ח: ודע דאם העגלה גבוה י' ורחבה ד' בלא הגלגלים הוה רה"י גמור דאסור להוציא מתוכה ולא להניח בתוכה וא"כ אם חשכה לו על העגלה צריך להוציא חפציו ולהניחם על העגלה קודם שירד ובעגלה ליכא משום שביתת בהמתו כיון שאינו עושה עקירה שהיא נתגלגלת וכמ"ש ס"ב אבל אם היא עומדת ואח"כ עוקרה הוי מלאכ' דאורייתא עמ"ש ס' שמ"ח ואם הוא על הארץ אסור להניח על העגלה שום דבר אלא יתננו לעכו"ם או יניחנו על החמור כמש"ל ואם אין העגל' גבוה י' בעצמה אינה רה"י אע"פ שגבוה י' עם הגלגלים דה"ל מחיצ' שהגדיים בוקעים בה אם גבוה ג"ט מן הארץ (תוס' שבת ריש דף צ"ח וסוף ד' מ"ט) וכרמלית נמי לא הוי דאין כרמלית בכלים כמ"ש רש"י דף ח' וכ"כ התוס' דף ה' כיון דלא קביעי בטל לגבי ר"ה אבל עמוד מקרי קבוע ומקרי כרמלית עסי' שנ"ה ס"ב ואפשר דה"ה עגלה מקרי קבוע מ"מ גם ר"ה שלנו הוי כרמלית ומותר לטלטל מכרמלית לכרמלית ותחת העגלה הוי ר"ה אם העגלה אינה מקורה

מלמטה ויש במקום הפתוח ג"ט אבל אם היא מקורה פטור שאינו דומה לדגלי מדבר ואם העגלה בעצמה גבוה ז' ומשהו והיא פחות מג' סמוך לארץ עסי' תק"ב סס"א מ"ש אי אמרינן לבוד בכלים ואם אין העגלה רחבה ד' הוי מקום פטור אפילו גבוה י' ואם היא מלמעלה רחבה ד' אף על פי שלמטה אינה רחבה ד' הוי רה"י (תו' שבת דף ק"א) מיהו בגבוה י' לא מחייב כדאיתא בשבת דף ח' לענין כורת.

[שו"ת בצל החכמה ח"ג סי' צו אות יג-יד]

שו"ת בצל החכמה חלק ג סימן צו

(ג) אמנם לשון הרמ"א מורה דאם הי' לפני' רה"ר גם על מקום שתחת התקרה דין רה"ר וכמש"כ. ואף דרה"ר מקורה דינו ככרמלית, הי' נלענ"ד לומר עפ"י המבואר בס' תולדות שמואל (מצוה ל"ב סי' פ"ו אות ז') דמה שעושין לפני פתח החניות כמין תקרה מפתח החנות לתוך רה"ר, פשוט שיש למקום שתחת התקרה דין רה"ר, כיון שהתקרה אינה מתפשטת רק על חלק קטן מרה"ר, ואפי' אין שיעור ט"ז אמה רק בצירוף המקום שתחת התקרה הוא בטל לגבי רה"ר ומצטרף להשלים השיעור ע"כ ע"ש. להנ"ל לשון הרמ"א מדוקדק וממילא סיעתא מינ' לסברת התולדות שמואל. והנה המג"א (סי' שמ"ה סק"א) כ' וז"ל, נעץ קנה גבוה י' ברה"ר ובראשו טרסקל רחב ד' לא אמרינן גוד אחית מחיצתא דהו"ל מחיצה שהגדיים בוקעים בה, אבל הטרסקל עצמו גבוה י' ורחב ד' גם מה שתחתיו הוי רה"י עכ"ל. ובמחצתא ש"ק מתמה ע"ז ומגי' במג"א שצ"ל, אבל הטרסקל עצמו גבוה י' ורחב ד' הוי רה"י הגם שמה שתחתיו הוי רה"ר וע"ש שכ' שכ' גם בס' תו"ש. ותימה דנהי דלרבנן דפליגי אדריב"ר ל"ה השטח שתחת הטרסקל רה"י מ"מ גם דין רה"ר אין עליו, דהטרסקל הוי קרוי והשטח שתחתיו הוי רה"ר מקורה שדינו ככרמלית. ברם להנ"ל ניחא דכיון שאינו מקורה רק חלק קטן מרה"ר אין דינו כרה"ר מקורה.

אך בחי' המאירי (שבת צ"ח. ד"ה ושאר) בענין עגלות המשכן כ' וז"ל, מ"מ מקורה היא מצד עצמה בנסרים סביב ברחב ארבעה כדי לילך על הנסרים כשירצו בכל סביבות' ופירש שלא היתה מקורית אלא ביתידות קצרות רחוקות זו מזו ואין היתידות מבטלות אויר שלה וכו' ע"כ. מבואר דכל שיש ברה"ר קירוי רחב ד' על ד' שהוא שיעור מקום חשוב אינו בטיל לגבי רה"ר ונחשב תחתיו רה"ר מקורה אף שכל שאר רוחב הרה"ר אינו מקורה. ואפי' בקירוי לפי שעה דהיינו שאין הקירוי קבוע ברה"ר במקום שהוא אלא שנזדמן לשם לפי שעה חשוב ג"כ רה"ר מקורה למשך הזמן שהוא מקורה. וזה דלא כסברת הרב תולדות שמואל הנ"ל, דלדידי אפי' תקרה קבוע ברה"ר כעין שעושין לפני החניות לא חשיבא תחת' רה"ר מקורה כיון שאין התקרה מתפשטת רק על חלק קטן מרה"ר.

גם המג"א (סי' רס"ו סק"ז) כ', ותחת העגלה הוי רה"ר אם העגלה אינה מקורה למטה ויש במקום הפתוח ג"ט אבל אם היא מקורה פטור וכו' עכ"ל, והעתיקון גם בא"ר (שם אות ט'). ומוכח ג"כ דאפי' כשרק חלק קטן של הרה"ר מקורה וגם אין הקירוי ברה"ר רק לפי שעה מה שתחתיו הוי רה"ר מקורה ודינו ככרמלית.

(יד) אחר זמן ראיתי בשו"ת ישועות מלכו (חאו"ח סי' נ"ב ד"ה ואגב) שמתמה על המג"א, דכיון דלא מבטל לי' לעגלה רק שעמדה על שעה ושתיים לא מסתבר כלל שיבטל הרה"ר ע"י כך ועגלות מדבר דפריך בגמ' דהו"ל רה"ר מקורה שאני, דכיון שהי' עפ"י הדיבור הו"ל כקבוע אבל בעגלות של חול נראה ודאי דלא בטל דין רה"ר ע"ש באורך ואכ"מ. ואף דמירושלמי (פ"א דשבת ה"א) שהעתקתי לעיל (אות יו"ד) מבואר דבעומד לרגע או לרגעים סמוך לכותל ואין בינו לביין הכותל ד"ט מקום ההוא שברה"ר כרמלית, שאני התם דבאותו רגע לא ניחא תשמישת' שם, משא"כ בזה דניחא תשמישת' רק שאינו דומה לדגלי מדבר כיון שהוא מקורה, בזה ס"ל להישועות מלכו דבעינן שיהא כך בקביעות. ומ"מ הא דמוכח עוד מדברי המג"א דגם היכא דלא הוי מקורה רק חלק קטן של הרה"ר חשיבא ג"כ רה"ר מקורה והוי כרמלית דומיא דעגלה דמירא המג"א מינ', ע"ז אינו חולק בישועות מלכו דזה שיפר ילפינן לה מעגלות המדבר, דנהי דהוי עפ"י הדיבור ונחשב ע"כ קבוע אכתי לא נחשב ע"כ כרובה של הרה"ר. וזה מוכרח גם בסוגיא דשבת (צ"ח ב)

דמשני אמר שמואל ביתידות ע"ש, ולא אמרינן דכיון שעפ"י הדיבור ה' הוא נחשב כמקורה א"ו כמש"כ. - ומוכח דכל שהוא מקורה ברה"ר מקום ד' על ד' שהוא מקום חשוב הו"ל רה"ר מקורה ותחתיו כרמלית ובפחות מד' על ד' בטל הוא לגבי רה"ר ותחתיו ג"כ רה"ר. ודלא כתולדות שמואל הנ"ל (אות י"ג).

גם נדחה בזה מש"כ במחצהש"ק הנ"ל (אות י') בדעת המג"א שתחת הטרסקל הוי רה"ר, והרי מפורש במג"א שהזכרתי דגם תחת עגלה מקורה לא הוי רה"ר רק כרמלית. - ואמנם כבר השיג בהגהו' רעק"א שם על המחצהש"ק, כי לדעת התוס' ל"ה רה"ר ע"ש. ולהנ"ל הוא מוכרח כמש"כ.

ר"ן סוכה ג: בדפי הרי"ף ד"ה ואמר רבא

הר"ן על הרי"ף מסכת סוכה דף ג עמוד א

ואמר רבא סיכך ע"ג מבוי שיש לו לחי כשרה. כלומר דמיגו דהויא דופן לענין שבת הוי דופן לענין סוכה ומתוך סוגיית הגמרא נראה דלאו במבוי (שאינו) מפולש עסקינן כמו שכתבתי בחדושי דאי (לאו) הכי קשיא כיון שיש בה שלש מחיצות למה לן לאכשורה משום מגו דלחי המתיר בשבת. ותירצו בזה כגון שסיכך כלפי חוץ רחוק מדופן האמצעי והאי מיגו נ"ל דהכי אמרינן ליה דכיון דהאי לחי מהני להתיר המבוי בלא מחיצה שלישית מדאורייתא (לרבא) [לרבה] דאמר לחי משום מחיצה כדאיתא בפ"ק דעירובין (דף יב ב) מהני נמי להכשיר סוכה זו מדאורייתא כיון דהאי לחי נמי מהני להתיר מבוי זה מדרבנן שאע"פ שיש לו שלש מחיצות אפ"ה צריך הוא להכשירו של לחי מדרבנן נמי שרי לסוכה משום מיגו דידיה אפי' מדרבנן, ואם לא על דרך זה אינו רואה כאן מיגו כלל, ואע"ג דרבא לטעמיה אזיל דס"ל לחי משום מחיצה מהני וכדכתיבנא הביאה הרב אלפסי ז"ל בהלכותיו משום דמשמע דקי"ל הכי דהא בפלוגתא דלחי העומד מאליו בפ"ק דעירובין [דף טו א] אמרינן אביי לטעמיה דאמר לחי משום מחיצה ופסק הרב אלפסי ז"ל כאביי דאמר לחי העומד מאליו הוי לחי משום דס"ל ז"ל דהיינו למ"ד ביע"ל קג"ם. אבל יש לתמוה עליו שלא פי' דלא שרינן הכי אלא בסוכה בשבת אבל בחול לא כיון דלא משתרי אלא משום מיגו והכי מוכח בגמרא ולפיכך דחקו בסוגיית הגמרא לומר דאפילו בחול משתרי כמו שכתבתי בחדושי ואינו מחזור ומוכח בגמרא שהעושה סוכתו בכה"ג כיון שאינה מפולשת לגמרי כמו העושה סוכתו במבוי באמצע החצר רחוק מדפנות החצר ניתרת בטפח שוחק פחות מג' סמוך לדופן כשם שניתרת בו סוכה דאית ליה שתי דפנות דעריבן ולא הצריכו פס ארבעה אלא בסוכה שהיא מפולשת ואין דופן אמצעי כנגדה ומקשו הכא אמאי אמרינן מיגו כה"ג לקולא נימא איפכא לחומרא דבקמייתא דרבא נימא מיגו דלא הויא דופן לענין שבת לא הויא דופן לסוכה ובבבבתייתא דרבא נימא מיגו דלא הויא דופן לסוכה לא הוי דופן לשבת ודחקו בקושיא זו לומר דלא שרינן משום מיגו אלא אסורא דרבנן ולאוקומי אדינא דאורייתא ואין זה כלום שכבר הוכחתי בחדושי דאפילו מאי דאסור מדאורייתא שרינן משום מיגו אלא כך אני אומר שכיון שהתורה פירשה מחיצותיה של סוכה ואי אפשר לשבעת ימי סוכה בלא שבת ודאי לא בא להכשירה לששה ימים בלבד והז' שלה תהא צריכה הכשר יותר שאין מדרכה של תורה שתתן הכשר שאינו מספיק לכל זמן, שאע"פ שבשבת שלה אינה צריכה הכשר גדול כ"כ [כמו בחול] שהרי סכך ע"ג מבוי שיש לו לחי כשר אין בכך כלום שמ"מ הכשר שפירשה בה תורה לכל ימיה הוא מספיק וכיון שאי אפשר למחיצה שתתיר לחצאין מיגו דהויא דופן לענין סוכה הויא דופן לענין שבת ומעתה אפי' בסוכה שאסור לטלטל בה מדאורייתא כגון שפרוץ שלה מרובה על העומד או שאחת ממחיצותיה ארוכה הרבה וניתרת כולה משום פסל היצא מן הסוכה כדאיתא בגמרא בסוף פ"ק אע"פ שלענין שבת אסור לטלטל מדאורייתא להלן מן הדופן הקצר בשבת דעלמא אפילו הכי בשבת דסוכה שרי משום מיגו וממילא שמעינן דמיגו לקולא אמרינן לחומרא לא אמרינן ומש"ה אמרינן דסכך ע"ג מבוי שיש לו לחי כשירה:

ואמר רבא סיכך ע"ג פסי ביראות כשרה. שהתירו לעולי רגלים לעשות ד' פסין על הבורות שבדרכים כדי שיהא מה שבתוך הפסים רה"י ויהא מותר לשאוב מן הבור שהוא רה"י ולהניח על שפתו ומעמיד ד' פסין גבוהין עשרה בד' רוחות סביב הבור עושה כל אחד מחיצה לב' רוחות שרוחב כל פס ופס שני אמות כמין ג"ם אמה לכאן ואמה לכאן ובפ' עושין פסין פירשו כמה ריוח יהא ביניהן ויהא מותר למלאות מן הבור ולהניח על שפתו:

בעלות הרבים

משנה עירובין נט. רש"י ותד"ה עיר של יחיד

מתני' עיר של יחיד ונעשית של רבים מערבין את כולה ושל רבים ונעשית של יחיד אין מערבין את כולה אא"כ עשה חוצה לה כעיר חדשה שביהודה שיש בה חמשים דירין דברי רבי יהודה ר"ש אומר ג' חצירות של שני בתים

רש"י

תני' עיר של יחיד. שלא היו נכנסין בה תמיד ס' רבוא של בני אדם ולא חשיבא רה"ר דלא דמיא לדגלי מדבר: **ונעשית של רבים.** שנתוספו בה דירין או נקבעו בה שווקים: **מערבין את כולה.** כבתחלה ואין מבואותיה צריכין תיקון שהרי היא כחצר אחת וכגון שאין בה רה"ר גמורה של ט"ז אמה ואם יש בה מפרש בגמרא תקנתא לרה"ר שבתוכה: **ושל רבים ונעשית של יחיד.** רבותא אשמועי' דאע"ג דנעשית של יחיד אין מערבין את כולה הואיל ותחלתה של רבים דדילמא הדרא ומתעבדא של רבים ואתו לערובה כולה ואסור לערב עיר של רבים בלא שיור ואע"ג דאין בה רה"ר גמורה שלא תשתכח תורת רה"ר וההוא שיור הוי היכרא דטעמא משום עירוב הוא: **אא"כ עשה חוצה לה.** שיור שלא עירבו עם שאר העיר אלא לבדן: **כעיר חדשה.** כך שמה

תוספות

עיר של יחיד. פי' בקונט' שלא נכנסין בו תמיד ס' רבוא ולא חשיב רה"ר דלא דמי לדגלי מדבר ונעשית של רבים שניתוספו בה דירין או נקבעו שווקין אז מערבין את כולה כבתחלתה ואין מבואותיה צריכין תיקון שהרי היא כחצר אחת, כגון שאין בה רה"ר גמורה של ט"ז אמה ואם יש בה מפרש בגמרא תקנתא לרה"ר שבתוכה ע"כ לשון הקונטרס. והדין עמו דודאי מתני' לא איירי ברה"ר גמורה מדלא קתני ורה"ר עוברת בתוכה כדקתני בברייתא בגמרא ואתיא מתני' נמי כרבנן דלית להו תקנתא דר' יהודה לערב רה"ר, ומיהו בגמרא נמי לא איירי ברחב ט"ז אמה דטפי מי"ג אמה ושליש לא הוי שרי ר' יהודה בלחי וקורה כדפירשנו בפ"ק (דף ו:) אלא י"ל ורה"ר עוברת בתוכה שאינו רחב ט"ז אמה אלא יש רה"ר רחב ט"ז אמה מכאן ומכאן ובוקעין דרך העיר מזו לזו והוי רה"ר אף לתוכה דליכא ט"ז אמה כמו בין העמודין דפ"ק דשבת (דף ז.) כדפירשנו בפ"ק (דף ו:) :

רמב"ן שם בא"ד עכשיו אני חוזר

עכשיו אני חוזר לפי המשנה עיר של יחיד ונעשית של רבים זהו שהיתה כל העיר מתחלה של אדם אחד ועכשיו נעשית של רבים, ומתחלה כשהיתה של יחיד והוא וביתו דרים בתוכה אין בה רה"ר לעולם ואע"פ שבאים בתוכה רבים לישא וליתן, כיון שהרשות כולה של יחיד ומתוך רשותו הן באין לתוכה רה"י [היא] ואין חייבין עליו בשבת כדאמרין בפ' עושין פסין (כ"ב ב') בשבילי בית גלגול יהושע אוהב ישראל היה ותקן להם דרכים וסרטיאות כל היכא דנייח

תשמישתיה מסרה לרבים כל היכא דלא ניחא תשמישתיה מסרה ליחיד, אלמא כל רשות שהוא קנוי ליחיד אין חייבין עליו משום רה"ר אע"פ שרבים עוברין בתוכו, מ"ט רשות הרבים כשמה שהיא של רבים, לפיכך עיר של יחיד כיון שמתחלה אין בה רה"ר מערבין אותה בלא שיוור, אבל עיר של רבים אע"פ שנעשית של יחיד ועכשיו אין חייבים בה משום רה"ר אין מערבין את כולה בלא שיוור, גזרו סופה משום תחלתה דילמא אתי לאיחלופי, ובודאי כל שכן שהיה לנו לגזור בעיר של יחיד ונעשית של רבים שהרי עכשיו של רבים היא, לפיכך שאלו בגמ' היכי דמי עיר של יחיד ונעשית של רבים שאם באו שם רבים וקנו דיורה מן היחיד ונעשית קנויה לרבים רה"ר שבה זהו רה"ר (שבה) וכיון שהיא של תורה צריכה היא שיוור, ופירש רב יהודה כגון אסקרתא דריש גלותא שכל הדיורין הבאין לתוכה עבדי ריש גלותא הם, ואמר ליה ר"נ אכתי כיון שהעיר קנויה לרבים היא מ"ט שריא בלא שיוור דהא רשויות שבתוכה של רבים הם וחייבין עליהם משום רה"ר, אילמא משום דשכיחי בה קהרמוני דאמרי להו הורמנותא דריש גלותא בשבת ומדכרי אהדדי ישראל נמי שכיחי גבי הדדי בצפרא בשבתא, אלא א"ר נחמן כגון דסקרתא דנאתי אדואר שהי' אדם חשוב ובנה עיר גדולה לשמו ובאו רבים ונתישבו בבתי שבה, והוא לא הקנה להם כלום דעד עכשיו העיר כולה קנויה היא לו ואין חייבין בה משום רה"ר, א"נ שהבתים קנויין הם אבל דרכים וסרטיאות של יחיד הם והוא רשות שלו לבנות בהן כרצונו, וכגון זו אין חייבין בהם משום רה"ר כדפרישית, וכיון ששמו עליה אין גוזרין בה ואינה צריכה שיוור, אבל של רבים אע"פ שנעשית של יחיד גזרו בסופה משום תחלתה והצריכה שיוור.

רמב"ם פ"ה עירובין ה"ט

רמב"ם הלכות עירובין פרק ה

הלכה יט

כיצד משתתפין במדינה, כל חצר וחצר מערבת לעצמה שלא לשכח התינוקות, ואחר כך משתתפין כל אנשי המדינה כדרך שמשתתפין במבוי, ואם היתה * המדינה קנין יחיד אפילו נעשית של רבים משתתפין כולן שיתוף אחד ויטלטלו בכל המדינה, וכן אם היתה של רבים ויש לה פתח אחד משתתפין כולן שיתוף אחד.

ריטב"א עירובין נט: בא"ד ועונה מה שנראה נכון ... והא דתנן

חידושי הריטב"א מסכת עירובין דף נט עמוד א

מעתה מה שנראה נכון במשנתנו דמתני' כפשוטה דעיר של יחיד נקראת אע"פ שיש בה סרטיאות ופלטיות רחבות י"ו אמה ונכנסין בה ששים רבוא כל שעיקרה ותחלתה היתה של יחיד שבנאה לעצמו והיה יכול לעשות ברחובותיה וסרטיאותיה כמו שירצה לבנות בה דיורין ולקצר ולהרחיב כמו שירצה, ואח"כ נעשית של רבים שנמסרו רחובותיה לרבים ואין שום יחיד רשאי לקלקלם אלא בהסכמת כולם, ומיהו אכתי לא ידעינן אם צריך שישאר בה שום אדנות ליחיד או אם מדבר אפי' בשנותנין לו טסקא או אם נקראת עיר של יחיד כל זמן ששם בעלים הראשונים עליה כיון שאין דין משנתנו אלא משום גזירה כדבעינן למימר בסמוך בס"ד, ובזה נשאו ונתנו בגמ' כגון מאן ובזה גם כן היה תולה ר' זירא דקרו לה מתא דבי ר' חייא כתחלתה כי בתחלתה היתה של ר' חייא, וכיון שכן ועדיין שם בעלים הראשונים עליה שדינה כדין עיר של יחיד ונעשית של רבים, ואע"פ שבאותה שעה שבא לערבה עיר של רבים הות שהסרטיאות והשווקים שלהם דכיון שנקראת בשם היחיד כל העולם דנין אותה כחצר אחת ולא אתיא לאחלופי ברשות הרבים גמורה דעלמא, ואביי אהדריה דלאו מהאי טעמא הוא כי אולי מעולם לא היתה של ר' חייא שתהא בתחלתה קנויה לו אלא שנקראת על שמו מפני שהיה אדם גדול, וכשיטה הזו נראה מדברי הרמב"ם ז"ל והגאונים ז"ל.

שו"ע סי' שצב ס"א

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שצב

סעיף א

(א) <א> עיר שהיתה (א) א קנין יחיד, (ב) אפילו נעשית של רבים, א' [משתתפים כולם (ג) שיתוף א' (ד) ויטלטלו בכל המדינה. וכן אם היתה של רבים ויש לה (ה) פתח אחד, משתתפים כולם שיתוף א'. אבל אם היתה של רבים ויש לה שני פתחים שהעם נכנסים בזה ויוצאים בזה, (ו) אפילו נעשית של יחיד (ז) ב [ב] אין מערבין את כולה, אלא מניחין ממנה מקום א', * אפילו חצר אחת ובית לתוכה, ומשתתפין השאר ויהיו אלו המשתתפין כולם מותרים בכל העיר חוץ מאותו מקום ששיירו, ויהיו אותם הנשארים מותרים במקומם (ח) <ב> בשיתוף שעושים לעצמם. ואם היו הנשארים (ט) רבים, אסורים לטלטל בשאר כל העיר. ג ודבר זה משום היכר הוא, (י) כדי שידעו שהעירוב התיר להם לטלטל בעיר זה שרבים בוקעים בה שהרי המקום שנשאר ולא נשתתף עמהם אין מטלטלים בו אלא אלו לעצמן ואלו לעצמן. (יא) ואם רצו לערב מבוי מבוי בפני עצמו, כל שכן דמהני דאין שיור גדול מזה. הגה: (יב) ד וצריך שיעשו ביניהם שני פסין של (יג) שני משהויין אם הוא רחב עשר אמות, וביתר מ' צריך צורת פתח. (טור).

מג"א שם סק"ב ועה"ש שם ס"א-ס"ב

מגן אברהם סימן שצב

ב (פמ"ג) (מחה"ש) אין מערבין. וצ"ע דלא ראיתי נזהרין בזה ואפשר דס"ל כרש"י דאין נקראים רבים פחותין מס' רבוא וכ"מ בהג"מ פ"ה:

עה"ש שם ס"א-ס"ב

סעיף א

בסי' זה יתבאר שאע"פ שהתירו חכמים לערב כל העיר מ"מ יש ערים שצריכים לשייר איזה בתים שלא יכנסו בכלל העירוב ויערבו לעצמם אם ירצו מיהו יהיו אסורים לטלטל משם להעיר ומהעיר לשם וטעם השיר הוא כדי שידעו שע"י העירוב הותר להם לטלטל וראיה שהבתים שלא נכנסו בכלל העירוב אסור לטלטל לשם ומשם לכאן ואם לא יעשו שיור ישכחו לגמרי שאסור לטלטל ולהוציא בשבת מרה"י לרה"ר וישכחו לגמרי על איסור הוצאה וזהו דוקא בעיר של רבים ולא בעיר של יחיד כמו שיתבאר ופירוש של רבים להרי"ף והרמב"ם כגון שהיא קנין רבים שאינה שייך ליחיד ושל יחיד זהו כשהעיר בנאה יחיד לעצמו שישכרנה לרבים או שמכרה אח"כ לרבים או שבנאה להושיב בה דיורין ומשייר לעצמו דרכים וסרטיות ופלטיות [מג"א סק"א בשם המ"מ פ"ה] ולפ"ז אין עיר של יחיד מצוי בינינו כלל:

סעיף ב

ותמהו רבים דלמה אין אנו נוהגין כן ואנחנו מערבין הערים שלנו בלי שום שיור וזהו נגד המשנה [נ"ט]. והגמ' וכל הפוסקים ויש מי שתירץ דאנן סמכינן על פירוש רש"י [עירובין מ"ז. ד"ה שלש חצירות] ז"ל שפי' עיר של רבים היינו שיש בה ששים רבוא [מג"א סק"ב] ויש מי שכתב דסמכינן על מי שסובר דבתי אינם יהודים נחשבים כשיור [א"ר סק"ב] והדוחק מבואר ולי נראה שאין שום התחלה לקושיא זו דזה שהצריכו

חכמים שיור זהו בערים שלהם שהיו מוקפות חומה סביב העיר ולא נחסר שם רק העירוב ובזה צריך שיור להיכר כמ"ש אבל בערים שלנו שאין מוקפות חומה ואסור לטלטל בעיר אלא שאנו עושין אותה כמוקף ע"י צורות פתחים וכשנתקלקל אחד מצורות הפתח מכריזים שאסור לטלטל א"כ אין לך היכר גדול מזה והכל רואים הצורת הפתח שבכל קצוות העיר ושתיכף אחר הצורת הפתח אסור להוציא ואין לך היכר גדול מזה [ועוד דבלא היקף חומה אין בית מסויימת לקצה העיר וממילא שיש בתים אחרי הצורת הפתח והם השיור]:

ששים רבוא

רמב"ן נט (החלק שלא ראיתם מקודם)

חידושי הרמב"ן מסכת עירובין דף נט עמוד א

מתני' עיר של יחיד ונעשית של רבים, פרש"י ז"ל עיר של יחיד היינו שאין בה ששים רבוא בני אדם, וקרי לה של יחיד לפי שאין בה רשות הרבים מפני שעמה מועטים ולא דמיה לדגלי מדבר. ונעשית של רבים שניתוספו בה דיוורין, וזה הענין בכמה מקומות פירש אותה שאין רשות הרבים גמורה אלא בעיר שיש בה ששים רבוא, ולא ידענו מנין לו לרש"י כן שלא הוזכר בתלמוד בשום מקום, אבל בהלכות גדולות נמצא כן והרי הדבר תלוי באילנות גדולות.

ומ"מ אנו תמהים אם כן בתחלת מסכת שבת ששנו בברייתא ארבע רשויות לשבת היאך לא אמרו סרטיא ופלטאי גדולה ומבואות המפולשות זהו רשות הרבים גמורה והוא שיעברו שם ששים רבוא, אי נמי ליתני בכרמלית ים ובקעה ואסתנית ומקום שאין בו ששים רבוא, וכי תימא במקומות קא מיירי באינשי לא מיירי והא אתמר התם (ו' ב') וליתני נמי מדבר דתניא איזהו רשות הרבים סרטיא ופלטאי גדולה ומבואות המפולשין ומדבר ותרצינן אמר אביי לא קשיא כאן בזמן שהיו ישראל במדבר כאן בזמן הזה אלמא בדיוורין נמי איירינן בברייתא, ועוד מדקא אמרינן מדבר בזמן שהיו ישראל שם הוי רשות הרבים ובזמן הזה כרמלית מכלל דעיר ואיסטריטיאות אע"פ שאין בהם ששים רבוא הוי רשות הרבים כיון שהדרכים כבושין ובני אדם עוברין בהם, דטעמא דמדבר משום שאין שם דרך כבושה ולא מכוונת לילך בה לשום מקום ודמי לבקעה שהיא רשות היחיד לשבת, ור"ש עצמו כתב שם מדבר בזמן הזה אינו מקום הלוך לרבים הדולכי מדברות לא שכיחי, ומינה דדרכים ועיירות דשכיחי אע"ג דלא הוי תמן ששים רבוא, ושמא דעת הראשונים לומר שהאיסטיא שהיא כבושה חוץ לעיירות והולכים ממנה מעיר לעיר וממדינה למדינה עד סוף כל העולם אין מדקדקין בה בעוברין עליה ששים רבוא דהא דכולי עלמא הוא, אבל בתוך העיר אין שם רשות הרבים בלא ששים רבוא דתהוי כדגלי מדבר, וגם זה אינו מחזור.

ועוד מדקדקין עליו בתוספות שהרי מדבר כפלי כפלים היו בו אנשים ונשים וטף וערב רב, והם מתרצים קושיא שלהם ז"ל כיון דמשכחן גמרינן לכל מילי דשבת מן המנין שהוזכר בתורה ילפינן, ואין התירוץ נכון שהרי כתוב ויבאו האנשים על הנשים, ועוד ליבעו ששים רבוא מבני עשרים ועד ששים, וסוף דבר אין לנו אלא מה שמוזכר בתלמוד רשות הרבים שש עשרה אמה דגמרינן משכחן כדאיתא בפרק הוורק (צ"ט א'), ושאינו מקורה כדאמרינן בפרק קמא דשבת (ה' א') אבל דיוורין לא ילפינן הילכך כל מביי שמפולש בשני ראשין ומכוון עד חוץ למדינה ורחב שש עשרה אמה הוא רשות הרבים גמורה בכל עיירות ובכל כפרים שבעולם.

ומיהו לרבי יהודה דסבר שתי מחיצות דאורייתא כדאמרינן בפ"ק דמכילתין אין לך רשות הרבים בתוך העיר ואפילו רחב כמה, אלא סרטיא ומדבר וכיוצא בהן שאין לך [בהן] מחיצה כלל, ואע"פ שאי אפשר שלא יהיו הרים ובקעות סביב להן, כל שאין המחיצה נראית לעומדין באמצע ואין נכרת להם אי נמי שאין המחיצה מעכבת וממעטת על הרבים כלום אין בה תורת מחיצה, והכי נמי משמע בפרק עושין פסין (כ"ב ב') גבי סולמא דצור ואוקיאנוס, ואם תשאל דרך שש עשרה אמה לרבי יהודה היכי משכחת לה, איתא בבקעה שדרך שש עשרה כבושה שם ובקעה מצד אחד לדרך או משני צדדין לה, אי נמי חריץ שאינו עמוק עשרה וגדר שאינו גבוה עשרה וכל כיוצא בהן, אבל במחיצות לא.

ו"ל עוד שלא אמר ר' יהודה שתי מחיצות תורה אלא ברחב שש עשרה שדרך הרבים עוברת שם ואין הרבים נקבעין ועומדין שם, דגמר ממדבר דליכא מחיצות, אבל פלטיא גדולה של עיר רחבה הרבה שהרבים מתקבצים שם לשוק והיא רחבה של עיר כיון שהרבים קבועים ועומדים שם כל היום זהו רשות הרבים גמורה, ויש אומרים רשות הרבים דלר' יהודה בתוך העיר כגון דאתו רבים ומבטלי מחיצתא דבוקעין בהם שתי וערב דמבטלי להו כדאמרינן (כ"ב א') לענין פסי ביראות.

ואיכא דמקשו אשמעתין דהא בפחות משש עשרה אמה נמי קרינן ליה בגמ' רשות הרבים דתניא יתר על כן אמר ר' יהודה מי שיש לו שני בתים בשני צדי רשות הרבים עושה לחי מכאן כו' אמרו לו אין מערבין רשות הרבים בכך, ופרש"י ז"ל שלא התיר רבי יהודה אלא ברחב שלש עשרה אמה ושליש אבל ביתר על כן אין לחי וקורה מתירין אפי' לרבי יהודה כדאמרינן בפ"ק (י' א') (ד)גבי מבוי הרחב מעשר אמות ימעט רבי יהודה אומר אינו צריך למעט ועד כמה סבר רב איתי קמיה דרב אשי למימר עד שלש עשרה אמה ושליש וק"ו מפסי ביראות כו', ואם במבוי אין לחי וקורה מתירין לרבי יהודה אלא עד שלש עשרה אמה ושליש כפסי ביראות אין צריך לומר ברשות הרבים, אלא על כרחך רבי יהודה בשני בתים בשני צדי רשות הרבים שאינו רחב אלא עד שלש עשרה אמה ושליש הוא שהתיר וקרי ליה רה"ר, וכי תימא התם לאו רשות הרבים גמורה הוי אלא כרמלית והאי דקרי ליה רה"ר לפי שהוא דרך מפולש ועוברין בתוכה הרבים כדאמרינן בעלמא (ע"י שבת ו' ב') ואמאי קרי ליה רה"ר לפי שאינה רשות היחיד, א"כ היכי פליגי רבנן עליה דאמרי אין מערבין רה"ר (לפי שאינה רה"י) בכך, וכי תימא בכך הוא דלא מיערבא אבל בצורת פתח מיערבא הא לא מצית אמרת דבפ"ק דמכילתין (ו' א') מקשי עליה מרשות הרבים גמורה דתניא כיצד מערבין רה"ר והוינן בה ורה"ר מי מיערבא והתניא יתר על כן כו' וכו"ל בכך הוא דלא מיערבא הא בדלתות מיערבא והאמר רבה בר בר חנה כו' ומפרקינן דכיצד מערבין מבואות המפולשין לרה"ר קתני, אלמא ברה"ר גמורה איירי, וכן נמי מוכח התם בפ"ק (י"ב ב') בשמעתא דלחי משום מחיצה וקורה משום היכר דברה"ר גמורה מיירו ר"י ורבנן.

ויש לתרץ ולומר דודאי למאי דסבר רב איתי מעיקרא למימר קמיה דרב אשי שלא התיר רבי יהודה במבוי אלא ברחב שלש עשרה אמה ושליש, ברייתא דרבי יהודה רה"ר דרבנן קתני ותריץ הכי מי שיש לו שני בתים בשני צדי מבוי המפולש לרה"ר, ורבנן הכי קאמרי ליה אין מערבין מבוי המפולש לרה"ר בכך, ובכך הוא דלא מיערבא הא בצורת פתח או בדתות מיערבא, אלא דרב איתי ליתא דהא דחיייה רב אשי ופריק והיא הנותנת פסי ביראות שהתרת בהן פרוץ מרובה על העומד [לא התיר בהן יותר מ"ג אמה ושליש, מבוי שלא התרת בו פרוץ מרובה על העומד] תתיר בו יותר מ"ג אמה ושליש, הלכך לרב אשי דהוא מסקנא רבי יהודה מתיר הוא במבוי אפי' רחב י"ו ויותר, הלכך בשני בתים בשני צדי רה"ר רחב י"ו מיייר, ואע"ג דלר"י שתי מחיצות דאורייתא ומש"ה שרי בלחי וקורה כדאמרינן בפ"ק, קרי ליה רה"ר משום דרוחב רה"ר הוא, ולרבנן רה"ר גמורה הו', וסוגיין בכוליה תנויי דמוקמינן פלוגתא דר"י ורבנן ברה"ר גמורה למסקנא דרב אשי והוה ולאוי למאי דס"ד דרב איתי למימר, והא דאמרינן התם א"נ לאידך גיסא התם דאקילת לן חד קולא אקיל נמי אחרינא אלא מבוי כלל כלל לא, לאו למימרא דגבי מבוי לא לישרי הכי דהא ברייתא בהדיא היא ר"י אומר א"צ למעט, וכיון דיתר מעשר א"צ למעט (אהיא) [אהיא] שיעורא מוקמת ליה, אלא התם למפרך ק"ו דפסי ביראות אתינן והכי קאמר א"נ לאידך גיסא מיפרך ק"ו דהתם דאקילת לן חד קולא אקיל נמי קולא אחרינא אלא מבוי כלל כלל לא, הלכך ליכא למיגמר מפסי ביראות דניקל נמי כדי י"ג אמה ושליש, אלא מיהו ברייתא מיהת קתני היתר מעשר א"צ למעט כל יתר מעשר במשמע, תדע דהא מסקינן בריש פרקין דר' יהודה מפיתחא דמלכי גמר דגבהו טפי מפתחו של אולם ורויחי נמי מיניה, ומעיקרא נמי דאמרינן מפתחו של אולם גמר דהוא כ' אמה ומקשינן לפלוג רבי יהודה ברחבה (כ"י) [מי'] מתרץ אביי פליג בברייתא ומכשר בכ' אמה, ומסקנא נמי מכשר טפי בגובהה וה"ה לרחבה.

עכשיו אני חוזר לפי המשנה עיר של יחיד ונעשית של רבים זהו שהיתה כל העיר מתחלה של אדם אחד ועכשיו נעשית של רבים, ומתחלה כשהיתה של יחיד והוא וביתו דרים בתוכה אין בה רה"ר לעולם ואע"פ שבאים בתוכה רבים לישא וליתן, כיון שהרשות כולה של יחיד ומתוך רשותו הן באין לתוכה רה"י [היא] ואין חייבין עליו בשבת כדאמרינן בפ' עושין פסין (כ"ב ב') בשבילי בית גלגול יהושע אוהב ישראל היה ותקן להם דרכים וסרטיאות כל היכא דנייה תשמישתיה מסרה לרבים כל היכא דלא ניחא תשמישתיה מסרה ליחיד, אלמא כל רשות שהוא קנוי ליחיד אין חייבין עליו משום רה"ר אע"פ שרבים עוברין בתוכו, מ"ט רשות הרבים כשמה שהיא של רבים, לפיכך עיר של יחיד כיון שמתחלה אין בה רה"ר מערבין אותה בלא שיוור, אבל עיר של רבים אע"פ שנעשית של יחיד ועכשיו אין חייבין בה משום רה"ר אין מערבין את כולה בלא שיוור, גזרו סופה משום תחלתה דילמא אתי לאיחלופי, ובדואי כל שכן שהיה לנו לגזור בעיר של יחיד ונעשית של רבים שהרי עכשיו של רבים היא, לפיכך שאלו בגמ' היכי דמי עיר של יחיד ונעשית של רבים שאם באו שם רבים וקנו דיורה מן היחיד ונעשית קנויה לרבים רה"ר שבה זהו רה"ר (שבה) וכיון שהיא של תורה צריכה היא שיוור, ופירש רב יהודה כגון אסקרתא דריש גלותא שכל הדורין הבאין לתוכה עבדי ריש גלותא הם, ואמר ליה ר"נ אכתי כיון שהעיר קנויה לרבים היא מ"ט שריא בלא שיוור דהא רשויות שבתוכה של רבים הם וחייבין עליהם משום רה"ר, אילימא משום דשכיחי בה קהרמוני דאמרי להו הורמנותא דריש גלותא בשבת ומדכרי אהדדי ישראל נמי שכיחי גבי הדדי בצפרא בשבתא, אלא א"ר נחמן כגון דסקרתא דנאתי אדואר שהי' אדם חשוב ובנה עיר גדולה לשמו ובאו רבים ונתישבו בבתי שבה, והוא לא הקנה להם כלום דעד עכשיו העיר כולה קנויה היא לו ואין חייבין בה משום רה"ר, א"נ שהבתים קנויין הם אבל דרכים וסרטיאות של יחיד הם והוא רשות שלו לבנות בהן כרצונו, וכגון זו אין חייבין בהם משום רה"ר כדפרישית, וכיון ששמו עליה אין גוזרין בה ואינה צריכה שיוור, אבל של רבים אע"פ שנעשית של יחיד גזרו בסופה משום תחלתה והצריכוה שיוור.

וא"ת לדברינו הא דקא תני בברייתא עיר של יחיד ונעשית של רבים ורה"ר עוברת בתוכה כיצד מערבין אותה כו' לאו ברה"ר גמורה של תורה היא, א"כ מאי קשיא להו בגמרא מאן תנא דמיערבא רה"ר דילמא אפי' לרבנן נמי בעיר של יחיד מערבין רשות הרבים שבה מפני שאינה של תורה, לאו קושיא היא חדא דברייתא לא קתני של יחיד אלא משום דמערבין את כולה, ועוד דלרבנן ליהוי נמי כמבוי המפולש לרה"ר אפי"ה בלחי וקורה לא מיערבא אלא לרבי יהודה כדאיתא בפ"ק. ויש לפרש דעיר של יחיד ונעשית של רבים כשהקנה אותה היחיד לרבים היא אלא שהם משמשים לאדנות שלו, וחייבין עליה משום רה"ר היא, והלשון הראשון נראה לי.

וי"מ שאותה דסקרתא דנאתי אדואר היתה של אותו עשיר כולה והושיב בה אנשים שהיו מעלים לו שכר הבתים כולם, ואין זה הפי' נכון בעיני מעובדא דר' זירא דאמר במתא דבי חייא דאמרו ליה הנהו סבי דידה רב חייא בר אשי הוה מערב לכולה ואמר ש"מ עיר של יחיד ונעשית של רבים היא, ולזה הפי' הרי הוא רואה שאין הדרים בתוכה שוכרים בתים מן היחיד, שאם היו עד עכשיו שוכרין מממוניהם ודאי עיר של יחיד ונעשית של רבים היא ואין לחוש בה כלל שמא היתה של רבים ונעשית של יחיד ואח"כ נעשית של רבים דגזרה בעלמא היא. +ע"י מש"כ רבנו במלחמות בכ"ז (ובדפוס וילנא נשמט, ונמצא בדפו"י). +

וא"ת לר' יהודה כיון דאמר שתי מחיצות דאורייתא ולא משכחת רה"ר בתוך העיר לעולם ומש"ה נמי אמר בברייתא הכא כיצד מערבין אותה עושה לחי מכאן כו' כדפרישית לעיל, א"כ של רבים נמי אמאי בעיא שיוור הא אפי' היא של רבים עכשיו לית בה

רה"ר דאורייתא, אפ"ל הכי כיון דדרכים שבה רחבין י"ו אמה כדרך הרבים ורבים עוברין בתוכה חוששין שמא תשכח מהן תורת רה"ר אפ"ל בפלטיא או חוצה בסרטיאות שלהן, ולפיכך צריכה שיור.

והא דתניא בברייתא ואין מערבין אותה חצאין אלא או כולה או מבוי [מבוי] בפני עצמה אוקימנא בלישנא בתרא דרב פפא דלא תימא לארכה הוא דלא מערבין משום שבני רשות הרבים של צד זה מן המזרח אוסרין על (גבי) [בני] רה"ר של צד זה מן המערב, אלא אפ"ל לרחבה אין מערבין, ואפ"ל לרבנן דאמרי גבי שתי חצרות זו לפנים מזו רגל המותרת במקומה אינה אוסרת שלא במקומה התם הוא משום דפנימית אחדא דשא ומשתמשת לעצמה ואין לחברתה רשות עמה וכיון שכן שלא ערבה עמהן רואין אותה כאלו סגרה על עצמה ליום זה וסלקה רשותה מהן דכגון זה כופין אותה על מדת סדום הוא, אבל הכא מי מצו מסלקי לרה"ר מהכא הילכך אוסרין זה על זה. והוינן בברייתא אמר מר אלא או כולה או מבוי [מבוי] בפני עצמה מאי שנא חצאין דאסרי אהדדי, פרש"י ז"ל דכיון דמעיקרא [ד]יחיד הות והיו מערבין את כולה והורגלו להיות אחד אסרי אהדדי ואפילו איכא לחי או קורה במבוי לא מהני, ובתוס' הקשו דהא אמרינן בפ"ק דמכילתין (ט' א') מבוי שרצפו בלחיים משתמש עד חודו הפנימי של פנימי הרי שחצי המבוי החיצון אסור וחציו הפנימי מותר ולא אסרי אהדדי, ותו איתמר התם (י"ד ב') עשה לחי לחצי מבוי יש לו חצי מבוי אע"פ שהורגלו לערב את כולו לא מיתסר, והם ז"ל מתרצים בתוספות דילמא התם כשאין בתים וחצרות פתוחין לחצי מבוי החיצון כלל דליכא למימר אסרי אהדדי, ודברים דחוקים הם ואין להם על מה שיסמוכו.

אבל י"ל דבר ברור שלא נאמרו איסורין הללו שאוסרין זה על זה אפ"ל ברשות הרבים לרחבה אלא בכאן שעירבו כל העיר לחצאין ואלו מטלטלין לעצמן בכאן [ואלו מטלטלין לעצמן בכאן] והווי להו שתי חצרות זו לפנים מזו שיש להן דרך זו על זו ואוסרין זה על זה, דברייתא ה"ק אין מערבין כל העיר לחצאין אלא כולה כאחת בלחי או קורה מכאן ומכאן לשני ראשי העיר ברה"ר שלה וכעיר שאין לה מבואות שכולה ניתרת בהיתר רה"ר שלה העוברת בתוכה כמו שפרש"י ז"ל או כולה מבוי [מבוי] בפני עצמו כעיר העשויה מבואות, אבל חציה בלבד ודאי מערבין, וטעמא דמילתא דמערב כולה לחצאין ולחיים וקורות החיצונים עושין את הכל רשות אחת ואפ"ל עשו לחי באמצע רה"ר לרחבה כיון שהלחיים החיצונים מתירין את הכל ואין אלו שעושין ביניהם אלא להפרישן זה מזה הווי להו ממש כשתי חצרות, אבל עשו לחי וקורה לחצי רה"ר לרחבה וערבו לעצמן והניחו חצי העיר בלא לחי ודאי אותם שבתוך הלחי מותרין ושבוין אסורין, דשלפנים מן הלחי כחצר [ושחוצה לו] כרה"ר, והווי להו כשאר כל המבואות שלחיים וקורות מתירין אותן, שאין החיצונים בני רשות אחת עמהן כדי שיאסרו עליהן, וכן מבוי מבוי בפני עצמו דאמרינן אסרי אהדדי הוא הדין והוא הטעם שאלו מערבין כל העיר מבוי מבוי בפ"ע והמבואות ודאי פתוחין הן זל"ז ועוברין זה על זה ואנו עושין למבוי הזה לחי וקורה משני צדדין עד שיערבו כל העיר ולחיים וקורות הללו שבין כל מבוי ומבוי אינן אלא להפריש זה מזה לפיכך אוסרין אהדדי כשתי חצרות, אבל עשו לחי וקורה ונשאר האחד בלא לחי מותר שאין בני רה"ר אוסרין על בני מבוי ולא על בני חצר לעולם דלאו בני איערובי נינהו בהדיהו. כנ"ל והענין נכון וברור הוא.

עוד ראיתי בגירסת הברייתא הזו בתוספתא עושה לחי מכאן ולחי מכאן או קורה מכאן וקורה מכאן ומערבין ונושאים ונותנים באמצע. [ואין מערבין אותה לחצאין אלא או כולה או מבוי מבוי בפ"ע]. וזה הלשון נכון ומחזור הוא. ופירושה שמערבין בפת אחר שהכשירו העיר בלחיים וקורות ונושאים ונותנים באמצע ואין מערבין, (ולחכי קתני בסיפא אותה השמועה) כלומר בפת זה לחצאין אלא או כולה או מבוי בפני עצמו [ולחכי קתני בסיפא אותה השמועה], ולפ"ז השמועה מתפרשת יותר בפשיטות, דכיון שאנו מערבין העיר הזו כולה בלחי וקורה מכאן בראש רה"ר שלה ולחי... (כאן חסר וחבל על דאבדין). (א"ה, ע"י רשב"א).

תוס' עירובין ו. ד"ה כיצד מערבין

כיצד מערבין דרך רה"ר - פ"ה רה"ר רחב י"ו אמות ומפולש משני צדדים משער לשער ומצויין בה ששים רבוא וכן יש בה"ג דבעינן דריסת ס'רבוא וקשה לר"ת דבשבת בפ' הזורק (ד' צה.) אמר דעגלות הווי תחתיהן וביניהן רה"ר ותחתיהן לא היו ס'רבוא ואומר ר"י דמ"מ דרכן היה לצאת ולבא באותו דרך ועוד הקשה בדגלי מדבר הווי טף ונשים לאין מספר וכן קשה מערב רב ויש לומר דלא גמרי' ממשכן אלא מילתא דכתיבא במספרם.

ותוס' הרא"ש

כיצד מערבין רשות הרבים. פרש"י ר"ה צריך שיהא רחב י"ו אמה עיר שמצוין בה ס' רבוא שאין בה חומה או שהיה ר"ה שלה מכוון משער לשער שיהא פילוש דומה לדגלי מדבר, וכן מפ' בה"ג דבעין דריסה של ס' רבוא, וקשה לר"ת דבמס' שבת פ' הזורק אמרינן דעגלות תחתיהן וביניהן וצידיהן ר"ה ולא היו שם ס' רבוא, ונראה דלאו קשיא היא דמ"מ היה דרכם לצאת ולבא באותו הדרך. ועוד הקשה בדגלי מדבר היו טף ונשים לאין מספר, והא נמי לא קשה דכל מילי דשבת ילפינן ממשכן וממדבר ולא שייך למילף אלא ממילתא דכתיבא, אי נמי בעין טף ונשים שרגיל להיות בס' רבוא, ומיהו לפי' זה קשה מערב רב.

ריטב"א שבת ו. ד"ה ואיזהו רה"ר ועירובין נט. בשם הרא"ה

ואיזהו רשות הרבים סרטיא ופלטיא גדולה ומבואות המפולשות. פי' סרטיא גדולה מסילה שהולכים בה מעיר לעיר, ופלטיא השווקים והרחובות שנושאים ונותנים רבים תדיר, ומבואות המפולשים פי' כשהם רחבים י"ו אמה ויש בהם דרך לששים רבוא וכפרש"י בפ"ק דעירובין (ו' א'), וא"ת והא הויא במדבר טפי מששים רבוא כל ערב רב והנשים ומי שלא היה בן עשרים, וי"ל [דסברא] הוא שאין לחשוב אלא אותם שהם ממנין הפקודים, והא דאמרינן שיש בה דרך לששים רבוא לא סוף דבר שיהו קבועים בה אלא שהיא דרך [להם], תדע שהרי ירושלים אלמלא דלתותיה ננעלות בלילה חייבין עליה משום רשות הרבים, ולא היו שם קבועים ששים רבוא אלא שלפעמים באים שם והיא דרך [להם] כי רוכלת כל העמים היתה.

רש"ש עירובין ו. על תד"ה כיצד

תד"ה כיצד וי"ל דל"ג כו' אלא מילתא דכתיבא במספרם וצ"ל דס"ר ל"ד דהא בריש פקודי מבואר שהיה בעת נדבת המשכן ת"ר אלף וג' אלפים וה' מאות וחמשים וכן בשנה השנית אחר הקמתו בפ' במדבר ולבד מספר הלויים:

רא"ש עירובין פ"א ס"ח

סימן ח

ת"ר כיצד מערבין מבואות המפולשין לרה"ר עושה צ"ה tzuras hapesach מכאן ולחי או קורה מכאן. חנניה אומר ב"ש אומר עושה דלת מכאן ודלת מכאן וכשיוצא ונכנס נועל. וב"ה אומר עושה דלת מכאן ולחי או קורה מכאן

[דף ו' ע"ב] איתמר רב אמר הלכה כת"ק. ושמואל אמר הלכה כחנניה אליבא דב"ה. והלכתא כרב בתרוייהו. במבוי עקום דאמר תורתו כמפולש ובמבואות המפולשין דאמר הלכה כת"ק*. דקי"ל הלכתא כרב באיסורי. וה"מ מבואות המפולשין לרשות הרבים הוא דסגי להו בצ"ה מכאן ולחי מכאן או קורה מכאן. אבל רה"ר גופיה לא מיערבא אלא בדלתות מכאן ומכאן והוא דננעלות בלילה דאמר רבה בר רב הונא אמר רבי יוחנן ירושלים אילמלא דלתותיה נעולות בלילה חייבין עליה משום רה"ר אבל השתא

דנעולות דלתותיה בלילה הוה ליה כחצר של רבים שמערבין את כולה ואין מבואותיה צריכין תיקון. ורה"ר פ'י רש"י צריך שיהא רחב ט"ז אמה ומצויין בה ששים רבוא ואין לה חומה או שיהא רה"ר שלה מפולש משער לשער שיהא פלושו דומה לדגלי מדבר. ור"י פ'י במבואות הרחבים י"ג אמה ושליש ושני ראשיה מפולשין לרה"ר שהוא רחב ט"ז כיון דבקעי בהו רבים חשיב רה"ר ממש מן התורה ולא מערבין אלא בדלתות נעולות בלילה. ומביא ראיה מהא דאמר בפ"ק דשבת (דף ז א) איצטבא שבין העמודים נידון ככרמלית אבל רה"ר שבין העמודים נידון כרה"ר ואע"ג דהאיצטבא והעמודים ממעטין. ואפילו למאן דאמר התם דנידון ככרמלית הכא דעיילו להדיא מודה דהוה רה"ר. והוא מבוי עקום דהוה בנהרדעא רמא עליה חומרי דרב וחומרי דשמוא ואצרכוה דלתות. מדאתריה דשמואל הוה עביד כשמואל אע"ג דלית הלכתא

הכ"י. [דף ז ע"ב] אמר רב מבוי שנפרץ במלואו לחצר ונפרצה חצר כנגדו לרה"ר חצר מותרת ומבוי אסור. חצר מותרת אף על גב דבקעי בה רבים ובלבד שלא תהא הפרצה יותר מעשר כדתנן חצר שרבים נכנסין בזו ויוצאין בזו רה"ר לשבת ורה"ר לטומאה. ומבוי אסור משום דהוה ליה כמבוי מפולש לרה"ר. אמר רב יוסף עובדא הוה בדורא דרעותא במבוי שכלה לרחבה פירוש ונפרצה הרחבה כנגדו לרה"ר ואתו לקמיה דרב יהודה ולא אצרכוה ולא מידי. ומיירי ברחבה שאינה יתירה מבית סאתים. דאי יתירה מבית סאתים ולא הוקפה לדירה הוה כרמלית והוה כמבוי שכלה לבקעה כדמשמע לקמן בפ' עושין פסין (דף כד ב) גבירחבה דהוה בפום נהרא. אי נמי אפילו יתירה מבית סאתים ולא הוקפה לדירה גוון שפתח ולבסוף הוקף. ואמר רב ששת כאן שעירבו בני חצר עם בני מבוי כאן שלא עירבו בני חצר עם בני מבוי. הא דרב יהודה לא אצרכיה ולא מידי מיירי כשעירבו בני רחבה עם בני מבוי ודלא כפירוש רש"י שפירש דרחבה הוה כמו עירבו משום דלית בה דירין ואינה אוסרת עלה מבוי דלא גריע מחורבה שבין שני בתים דאמר לקמן (דף יו ב) שאוסרת ואע"ג דלית בה דירין כלל אלא מיירי כשעירבו הלכך דירין לא אסרי אמבוי כיון שעירבו. ומשום דמפולש לרה"ר לא מיתסר כדמפרש לה רב יוסף כשכלה לאמצע רחבה לא מיחזי כמפולש. והא דאמר רב מבוי שנפרץ במלואו לחצר ונפרצה חצר כנגדו לרה"ר חצר מותרת ומבוי אסור מיירי בשלא עירבו חצר מותרת דלא נפרצה במלואה כחצר קטנה שנפרצה לגדולה דגדולה מותרת וקטנה אסורה ומבוי אסור דלגבי דידיה הוה כמלואו. ומיירי כשנכנסין כותלי מבוי לחצר דאמלא כן הוה כנראה מבפנים ושוה מבחוץ דקי"ל דנידון משום לחי ומשום דמפולש לא מיתסר אם עירבו(מ) דמיירי כשכלה לאמצע רחבה(נ) והאי דנקט ונפרצה חצר כנגדו לאו משום איסורמבוי נקטיה אלא משום רבותא דשריותא דחצר לאשמועינן אע"ג דרבים נכנסים לה בזו ויוצאים בזו מותרת אפילו לטלטל בתוכה. [דף ח ע"א] אמר רב יוסף לא שנו אלא שכלה לאמצע רחבה אבל כלה לצדי רחבה אסור כיון דאחד מן הכתלים של הרחבה מתעקם עמו ונראה כמפולש אע"פ שאין פרצת הרחבה לרה"ר מכוונת כנגד פרצת המבוי לרחבה הוה ליה כמבוי עקום שיש בעקמומיותו יותר מעשר דלכולי עלמא לא משתרי בלחי וקורה כדאמר לעיל (דף ו א):

אמר רבה הא דאמרת לאמצע רחבה מותר לא אמרן אלא זה שלא כנגד זה אבל זה כנגד זה אסור. אמר רב משרשיא הא דאמרת לאמצע רחבה זה שלא כנגד זה מותר לא אמרן אלאברחבה דרבים אבל ברחבה דיחיד לא דזימנין דמימלך ובני ביה בתים והוי כמבוי שכלה לצדי רחבה ואסור:

מג"א סק"ז

ויש אומרים כו'. ומ"ב סי' צ"ב ורש"ל בביצה סימן פ' פסקו לחומרא אך דעת רוב הפוסקים להקל וכ"פ בש"ע סי' ש"ג סי' הובכמה דוכתי וכ"כ מהרא"י בפסקים סי' נ"ה:

ט"ז סק"ו

וי"א שכל שאין ס' רבוא כו'. כתב ב"י הדיעה האחרונה היא דעת רש"י והתו' והרא"ש והטור וסמ"ג וסמ"ק וסה"ת (והמרדכי פ' כלכתבי) והרוקח והאחרון מהרי"ו בתשו' ודיעה ראשונה הוא דעת הרמב"ם ורמב"ן ורשב"ם והמ"מ והר"ן והריב"ש ותמהתי דכאן כתב ב"י בשם המ"מ ורמב"ם ורשב"א דא"צ ס' רבוא בוקעים ולעיל סי' של"ד כתב הטור להקשות על סה"ת מהך סברא דאין כאן איסור דאורייתא לדידן שאין לנו ר"ה כו' וכתב ב"י שזו הקושי הקשה המ"מ בשם הרשב"א א"כ משמע דס"ל שלא הוה ר"ה עד שיש ס' רבוא ג"כ דאל"כ גם לדידן יש ר"ה וכתב רש"ל בפ"א צ"ח סי' וכו' מהר"ר בנימין בתשו' סי' צ"ב דיש להחמיר כדיעה ראשונה ורמ"א כ' בס"י שמו"ו שכל רשויות שלנו כרמלית הם משמע כדיעה אחרונה ובפי העולם מורגל עכשיו שאין לנו ר"ה הוא כדעת הי"א והם רבים ובפרט שבדעת המ"מ ורשב"א מצינו ג"כ להיפך כמ"ש וע"כ המחמיר יחמיר לעצמו ואין בידו למחות למה שנוהגין עכשיו כאותן הרבים שמקילין כנ"ל:

ביאור הלכה ס"ז

ביאור הלכה סימן שמה

שאינן ששים רבוא וכו' - עיין במ"ב מש"כ דמדעת המחבר משמע דלא ס"ל כן והיינו מדכתב דעה זו רק בשם י"א והנה המ"א כתב דמסימן ש"ג בסי"ח שם משמע בהמחבר דס"ל כן להלכה וכבר דחו דבר זה כמה וכמה אחרונים דהביא שם רק דעת המלמדים זכות, ואדרבה יש ראייה מכמה מקומות בשו"ע דדעתו לפסוק דיש ר"ה מן התורה אפילו בפחות מששים רבוא, והוא בסימן רנ"ב סתם המחבר דלא יצא החיטו במחטו סמוך לחשיכה בע"ש וכתב המ"א דלדין דל"ל ר"ה שרי, וכן בסימן ש"ה כתב המחבר כל הנהו דאסורה הבהמה לצאת לר"ה וכתב שם המ"א דלכרמלית שרי דכל שבחבירו פטור אבל אסור בבהמה מותר עי"ש, וכן בסימן שצ"ב לגבי עיר של יחיד ונעשית של רבים פירש רש"י של יחיד שלא היו בה ששים רבוא ולבסוף נוספו בה דיוורין והרמב"ם פירש עיר שהיה קנין יחיד ופשוט דהרמב"ם אזיל לשיטתו בענינו דלא ס"ל כלל תנאי דששים רבוא, וכ"כ שם הגר"א בביאורו והנה השו"ע העתיק שם רק פירוש הרמב"ם ופשוט דאזיל לשיטתו כאן דהעתיק פירש"י רק בשם י"א ולדינא לא ס"ל כן דאי ס"ל להלכה כמש"כ המ"א היה לו להעתיק שם פירוש רש"י. וכ"כ העולת שבת בשם כנה"ג וכן בא"ר ובתוספת שבת דמדכתב המחבר דעה ראשונה בסתמא משמע דדעתו כן. ועתה נבוא להתבונן אודות מה שכתבו המ"א והט"ז דרוב פוסקים ס"ל כה"א הנה באמת כפי מה שהעתיק הב"י בקיצור נמרץ את עקרי השיטות דימו הם שרק אלו הם החולקים בזה [וכונת הב"י היה כיון שאנו מוצאים כמה מגדולי הראשונים שמחמירין בזה ע"כ בודאי עכ"פ נכון להחמיר] אבל כאשר חפשנו דבר זה בפוסקים מצאנו עוד הרבה מגדולי הראשונים המחמירים בענין זה. אכן מתחלה אחשב דעת המקילין בזה ראשון לכולם הביא זה בשם בה"ג [ואינו בבה"ג שלפנינו] ורש"י בעירובין [דף ו' ודף נ"ט] וסמ"ג וסמ"ק וספר התרומה ורבינו מאיר ורוקח ותוספות פרק במה אשה [ולר"י משמע שם דלא פסיקא ליה כולי האי דבר זה] והרא"ש פ"א דעירובין והא"ז והטור ורי"ו אכן לעומת זה יש הרבה שסוברין שר"ה הוא מן התורה כשרבים בוקעין במקום הזה אם הוא מפולש ולא בעינן ס' רבוא הלא המה הרמב"ם והר"ת והרמב"ן והרשב"א והריטב"א והרה"מ והר"ן בפרק במה אשה והגהת מרדכי במסכת שבת והרשב"ם [בהגה"ה פ"ק דשבת בשם הרשב"ם בדין האסקופה שהחמיר שם מאוד נגד דינא דגמרא וכתב שאין לנו וכו' ויבוא לידי איסור תורה עי"ש הרי דס"ל שגם בזמנא ד"ז שאין בנמצא ס"ר ג"כ יש מן התורה ר"ה] וכן ר"א ממיץ בספר יראים שלו [שלא הזכיר כלל בתנאי ר"ה שישים רבוא] והריב"ש והמאירי פ"ו דשבת כולם ס"ל דלא בעינן ס' רבוא, ועיין בריטב"א פרק כיצד מעברין כתב שם שרוב הגאונים סוברין כן וגם בודאי מסתברא כן דאלו אם היה ר"ה דוקא מס' רבוא לא היה משתמיט הגמרא להשמיענו ד"ז וגם בדף ז' ע"א דקמקשה הגמרא אטו כל הני לאו כרמלית נינהו אמאי לא תירץ דאתו לרבות היכא דלא היה ס' רבוא, וגם דידוע שגזרו חז"ל לענין תקיעת שופר בשבת [וכן לענין קריאת המגילה] וביטלו עשה דאורייתא לכלל ישראל כדי שלא יבוא לידי חילול שבת שיביא אותו אצל חכם וילמדנו ואי אמרת דהוא דוקא כשיש באותה העיר ס' רבוא הוא דבר שאין מצוי כלל וכלל כ"א איזה עיר יחידה בעולם. וע"כ בודאי יש להחמיר כסברא הראשונה וכמו שכתב הרש"ל והמשאת בנימין ומה שהביא הט"ז ראייה מדברי הרמ"א בסימן רמ"ו שכתב שם שכל רשויות שלנו כרמלית הם כתב הבית מאיר דאינו ראייה כלל דשם איירי לענין להחמיר וכן מה שמסתפק שם בדברי הרשב"א גופא כבר דחו דבריו כמה אחרונים דמה שכתב הב"י זו הקושיא היינו קושיא ראשונה שמתירא להוציא וגם הראו בכמה מקומות בתשובותיו בסימן תקכ"ב ובסימן תש"ח בקיצור וכן העידו הריטב"א והריב"ש בשמו שסובר דלא בעינן ס' רבוא ועיין בספר גאון יעקב שכתב בשם הגר"א ז"ל ג"כ ראייה לשיטת המחמירין מכל זה מוכח שיש להחמיר כדעה הראשונה [אך במקום שיש עוד צד להקל יש לסמוך על הסברא אחרונה כ"כ א"ר

ע"ש] ומ"מ אין בנו כח למחות ביד המקילין שהם סומכין על הפוסקים העומדים בשיטת בה"ג ורש"י הנ"ל אבל כל י"ש בודאי יש להחמיר לעצמו דבזמנינו יש ג"כ ר"ה מן התורה וממילא אין לסמוך על עירוב של צוה"פ דבעינן דוקא דלתות וכמו שנתבאר הכל לקמן בסימן שס"ד ע"ש במ"ב ובה"ל וכ"כ הח"א בכלל מ"ט סי"ג והבית מאיר בסימן שס"ד ע"ש, ודע עוד דאף שיטת רש"י הנ"ל שסובר דבעינן ס' רבוא יש לעיין בזה טובא לדינא דיש מן הפוסקים שנקטו דבר זה בפשוטו ויש מן הראשונים שהסבירו לדבריו באופן אחר ואעתיק את לשונם ממש וז"ל הריטב"א בעירובין נ"ט רש"י ז"ל אינו מצריך שיתיישבו בעיר ס' רבוא אלא שיכנסו בה סמ"ך כאלו הכרכים והעיירות שהם פתוחים למקומות הרבה ורגילין בה סוחרים וכיוצא בהם, ותדע שאף ירושלים לא היו בה ששים רבוא תדיר ואעפ"כ יש בה משום ר"ה אלמלא דלתותיה ננעלות בלילה ומעתה כל שבתחלתה נתיישבה ככרכים ושווקים גדולים להיות רוכלת העמים זו היא של רבים עכ"ל, וכעין זה כתב ג"כ הרי"א ז"ו והביאו הש"ג בפ"ק דעירובין וז"ל מבואות של כרכים המפולשין חוץ לעיר מצד זה ומצד זה ורחבין ט"ז אמה והן מעבר לס' רבוא כדרך הכרכים שכל באי עולם עוברין שם הרי המבואות הללו ר"ה גמורה הן עכ"ל. והנה הרמב"ן ז"ל בחידושו על עירובין הקשה ג"כ על בה"ג ורש"י בעלי שיטה זו וז"ל מדקאמרין מדבר בזמן שהיו ישראל שם הוי ר"ה ובזמן הזה כרמלית מכלל דעיר ואיסטריאות אע"פ שאין בהם ששים רבוא הוי ר"ה כיון שהדרכים כבושין ובני אדם עוברין בהם דטעמא דמדבר משום שאין שם דרך כבושה ולא מכוונת לילך בה לשום מקום ודמי לבקעה שהיא רה"י לשבת ורש"י עצמו כתב שם מדבר בזמן הזה אין מקום הלוך לרבים דהולכי מדברות לא שכיחי ומינה דדרכים ועיירות דשכיחי אע"ג דלא הוי תמן ששים רבוא ושמה דעת הראשונים לומר שהאיסטריא שהיא כבושה חוץ לעיירות והולכים ממנה מעיר לעיר וממדינה למדינה עד סוף כל העולם אין מדקדקים בה בעוברין עליה ששים רבוא דהא דכ"ע היא אבל בתוך העיר אין שם רשות הרבים בלא ששים רבוא דתהוי כדגלי מדבר [וסיים שם דלדעתו גם זה אינו מחוור וכו' וסוף דבר אין לנו אלא מה שמוזכר בתלמוד י"ו אמה ומפולש משני ראשין וכו'] וז"ל חידושי הר"ן בשם הרא"ה על מה שאמר בגמרא כאן בזמן שהיו ישראל שרויין במדבר וכו' כתב שם בתירוץ השני דאפשר לומר דבאותו זמן אפילו שאר מדברות שהיה להם דרך לשם לאותו מדבר הוי ר"ה דאע"ג דפירש רש"י ובה"ג דלא הוי ר"ה אלא של ששים רבוא לאו דבעינן ששים רבוא אלא שיש כאן דרך לששים רבוא כלומר שיהא רגילין לילך שם אנשים רבים תדיר כששים רבוא וכאן הרי היו השיירות מצויות של ששים רבוא ואע"פ שלא היו כולם כאן בדרך כאחד עכ"ל [ודע דבדבריו מתורצין לשיטה זו אמאי אמרו בגמרא לענין מקושש דמעביר ד"א בר"ה הוה הרי בודאי לא עשה המלאכה בפירסום בפני כל רק רחוק מן המחנה מדכתיב וימצאו ובודאי לא היה שם הס"ר ישראל אכן לפי מה שכתב הרא"ה ניחא]:

אשל אברהם בוטשאטש סי' שמה סוף הקטע - גם י"ל

אג"מ ח"א סי' קלט ענף ה

ענף ה: אבל בענין הס' רבוא נלע"ד דבר חדש והוא נכון ומוכרח דהא לכאורה תמוה טובא מה שהמחבר /או"ח/ בסי' שמ"ה סעיף ז' כתב בשיטת הי"א שכל שאין ששים רבוא עוברים בו בכל יום אינו רה"ר הא לא נמצא לשון זה בדברי בעלי שיטה זו אלא שיהיו שם בעיר ששים רבוא כדאיתא ברש"י עירובין דף ו' שכתב רה"ר משמע רחב ט"ז אמה ועיר שמצויין בה ס' רבוא וכן הוא ברא"ש שם וגם בדף נ"ט /עירובין/ כתב רש"י סך הס' רבוא רק על העיר עיי"ש. ואף שלענין ירושלים כתב רש"י בדף ו' /עירובין/ ויש בה דריסת ס' רבוא ג"כ צריך לפרש על העיר לא על כל רחוב ורחוב, איברא דבלשון התוס' שבת דף ס"ד איתא דאין מבואות שלנו רחבות ט"ז אמה ולא ס' רבוא בוקעין בו ובר"ן שם בשם ס' התרומה איכא ממש

שיהו ס' רבוא עוברים שם בכל יום כלשון הש"ע, אבל הנה בלשון התוס' אדרבה משמע שקאי על העיר שלכן כתבו בלשון יחיד בוקעין בו ולא כתבו בלשון רבים בוקעין בהן כמו שכתבו בלשון רבים דאין מבואות רחבות וא"כ הוא כמוכרח שהס' רבוא קאי על העיר דאם היה בעיר ס' רבוא בוקעין אף שלא בכל מבוי ומבוי הוו כל המבואות הרחבות ט"ז אמה רה"ר. וא"כ אפשר שגם כוונת ס' התרומה נמי הוא על העיר דמתוס' נשמע גם לס' התרומה. וגם הוא תמוה טובא דהא הילפותא הוא מדגלי מדבר שמסתבר שלא היו עוברין כל הששים רבוא בכל רחוב ורחוב אלא שהיו במחנה שהיתה י"ב מיל על י"ב מיל ששים רבוא ויש למילף שבעיר שהיא ג"כ בשטח כזה וכ"ש בפחות בשטח זה שיש בה ששים רבוא אף שאין עוברין ששים רבוא בכל רחוב ורחוב נמי הוא רה"ר. ומסברא נדמה שאף עיר שאין בה תושבים ס' רבוא אבל בצרוף עם הנכנסים בתוכה בכל יום יש ס' רבוא נמי הוה רה"ר דמאי שנא. וזהו כוונת רש"י/עירובין/ בדף נ"ט במש"כ שלא היו נכנסין בה תמיד ס' רבוא של בני"א עיי"ש שהשמיענו דא"צ שיהיו התושבים שלה דוקא ס' רבוא אלא דאף עם צרוף הנכנסים הם ס' רבוא נמי הוא רה"ר. אבל מנא לן למילף שיצטרכו הס' רבוא לעבור בכל יום בכל רחוב ורחוב. ואף זה שיהיו בחוצות בצרוף הרחובות כולם ס' רבוא נמי אולי אין למילף דאולי לא היו במדבר כל הס' רבוא ביחד בחוצות דאולי היו הרבה מהן באהלים ויש למילף רק שיהיו בעיר יחד עם אלו שנמצאו בבתיים ס' רבוא שיש האפשריות שיהיו גם בחוצות יחד נמי יהיה רה"ר. אך בזה אולי כיון שלא מסתבר לצרף אלו שבאהלים ילפינן השעור של ס' רבוא שיהיו בחוצות וגם אולי אמדו שמהסך שהיו במדבר יחד עם הטף ונשים היו בחוצות ס' רבוא אבל למילף שיעברו בכל רחוב ורחוב זה ודאי אין למילף. ואף שרש"י בשבת דף צ"ו כתב על מה שאיתא שם ומחנה לזיה רה"ר הואי פי' שהיו הכל מצויין אצל משה רבינו נמי לא מסתבר שהיו בכל יום הס' רבוא אצל משה דלא בכל יום הקהילו את העם כ"א בעת הצורך ע"י חוצרות ואם בכל יום היו שם כל העדה לא היו צריכים לחוצרות. וגם הא משמע שכל מחנה ישראל היו רה"ר דבכ"מ הוזכר שרה"ר מדמין לדגלי מדבר והדגלים היו במחנה ישראל ולא במחנה לזיה וא"כ צריך לפרש בכוונת רש"י שמפרש טעם ע"ז שאומר שמה הוה יתיב במחנה לזיה שהוא בחוץ מקום שהוא רה"ר ולא באהלו שהוא רה"י שהוא מטעם שהיו הכל מצויין אצל משה רבינו ולא היה אפשר זה בבית אלא בחוץ שהוא מקום מרווח וא"כ אין הרה"ר של מחנה לזיה אלא מאותו הטעם שכל המחנה היה רה"ר וא"כ אין למילף שיצטרכו לעבור בכל רחוב ורחוב ס' רבוא.

ולכן אני אומר שודאי סגי בזה שישנם בעיר ולכל היותר שישנם ברחובות כל העיר ס' רבוא שזה הוה כמו במדבר במחנה אבל ממילא יש חלוק בין רה"ר דעיר לרה"ר דדרכים, דדרכים אם אין עוברין שם ששים רבוא הרי ממילא ליכא שם ס' רבוא לכן בהכרח שיעברו שם ס' רבוא, ויהיה מה שמצריך הש"ע לה"א שיהיו ס' רבוא עוברין בו בדרכים דוקא, ובאם הוא ברחובות העיר שאירי בריש הסעיף יהיה הפירוש עוברין בו בעיר לא בכל רחוב ורחוב ומה שנקט הש"ע לשון כזה שיותר משמע שיהיו עוברין בו באותו מקום לבדו כל הס' רבוא הוא בשביל דרכים שמחוץ לעיר ששם צריך שיהיו עוברין בו באותו הדרך לכן לא חש למינקט לשון זה כיון שיש לפרש לשון זה ברחובות העיר על העיר אף שהוא בדוחק כיון שהוא לשון מרווח על הדרכים.

וא"כ יש להסתפק בהגשרים שהולכים ממאנהעטן לברוקלין אם יש להחשיבם שאינם מהעיר משום שהם חוץ לעיר או יש להחשיבם מהעיר מפני שהוא גם לתשמישי העיר שיש שם איצטבאות לישב שם ומקומות לטיול ואם הם מהעיר נחשבו כיש שם ס' רבוא בזה שבכל העיר יש ששים רבוא במאנהעטן, ואם נחשבו שאינם מהעיר הרי צריך חשבון הששים רבוא בכל אחד לבדו כמו בדרכים שאין שייך לצרף להם אלו שבעיר, וזה הא ליכא לפי החשבון כדלעיל. ואם נחשבו מהעיר שא"כ הוא כיש שם ששים רבוא יש לנו

להחמיר שיצטרך דלתות וגם ננעלות בלילה כדבארתי לדעת הרא"ש אליבא דהחולקים על המג"א. אך כיון שאפשר שאין להחשיבם מהעיר שאז אף להרא"ש אליבא דהחולקים על המג"א סגי בצוה"פ ולהר"י בתוס' לכו"ע סגי בצוה"פ אף שיש שם ס' רבוא ולהמג"א גם להרא"ש סגי בצוה"פ אף שיש שם ס' רבוא וכן הוא לנו"ב, ולהתוס' במסקנא שהוא כירושלמי מותר אף בלא תקון לכן היה מקום להקל שיסגי בצוה"פ על הגשרים להתיר במאנהעטן אף שיש שיטה גדולה לאסור.

(וראיה גדולה למה שבארתי דלא בכ"מ צריך שיעברו שם ס' רבוא דהא בעירובין דף כ"ב איתא ואפילו במעלות בית מרון הוא רה"ר ופרש"י שמהלכין בה בזא"ז ולא שנים יחד וא"כ אף אם ילכו בלא הפסק כל הכ"ד שעות של המע"ל = המעת לעת = לא יעברו ס' רבוא ומ"מ הוא רה"ר וחייבין עליו אף שרש"י הא מצריך שיהיו ס' רבוא. ולכן צריך לומר כדבארתי שבעיר סגי בזה שיש ס' רבוא בכל העיר ונימא שמעלות בית מרון היה בעיר. ואף שבר"ה דף י"ח פרש"י הדרך קצר ואין שנים יכולין לילך זה בצד זה שהעמק עמוק משני צידי הדרך עיי"ש צריך לומר דלא דק שם כ"כ כיון שאין נוגע שם וקראו דרך אף שהוא מרחוב העיר וגם בל"ז הא מוכרח לפרש שהיה מרחובי העיר דהא רה"ר צריך שיהיה ברוחב ט"ז אמה ואם היה דרך בעלמא כיון שקצר כ"כ לא היה שייך להיות רה"ר ולכן צריך לומר שהיה מרחובי העיר והיה רוחב הרחוב שהוא בין החצרות והבתים שמשני הצדדין ט"ז אמה והיה מקום ההלך רק קצר מאד באמצע הרחוב ומשני הצדדין עד החצרות והבתים עמק עמוק וזה ג"כ הוא בדין רה"ר דאולי היה ראוי קצת לתשמיש להעוברים במשאות ואף שאלו הצריכים להרוחב דט"ז הם מועטים מ"מ הוא רה"ר בצרוף הס' רבוא של כל העיר כדבארתי, אבל אם היה בדרך ודאי אין להחשיבו שהוא רוחב ט"ז בשביל המועטין שמשתמשים שם).

אך הנה לעומת זה שכתבתי שיש מקום להקל הא איכא שיטת הרשב"א הובא בבה"ט /או"ח/ סי' שמ"ה סק"ז שסרטיא ופלטיא הוא רה"ר אף בעיר שמוקפת מחיצות ודלתותיה נעולות וכן איתא בבעה"מ בעירובין דף כ"ב בשם הר' אפרים דרה"ר לא מיערבא אפילו בדלתות נעולות ויש סוברין שאף שאינו רה"ר הוא עכ"פ כרמלית כדהובא בתה"ד סי' ע"ג ואף שהתרה"ד עצמו סובר שהוא רה"י מ"מ יש שיטה האוסרת ומשמע שכן סובר גם רש"י בדף ק"א /עירובין/ שכתב לענין ירושלים אבל עכשיו דדלתותיה ננעלות לאו רה"ר שאינה כדגלי מדבר שהוא דרך פתוח כל שעה עיי"ש ולשון זה משמע שאינו רה"י דהא רק מחמת שאינה דומה לדגלי מדבר הוא הפטור שזה עושה רק שלא יתחייב בדין רה"ר כדאשכחן לשון זה ברה"ר מקורה אבל לא יעשה מה שאינה דומה לדגלי מדבר בדין רשות היחיד. איברא דלשון רש"י דלעיל מזה שכתב שהיא כולה כחצר של רבים שלא עירבו דהואיל ודלתותיה ננעלות בלילה מערבין את כולה משמע שהוא רק משום חסרון עירוב וביותר מפורש הוא ברש"י /עירובין/ ד"ו = דף ו' = שכל אבל נעילת דלתות משויא לה כחצר של רבים ומערבין את כולה וכ"ז שלא עירבו הויא כרמלית עיי"ש כדהוכיח התה"ד מרש"י אבל עכ"פ מרש"י של דבור זה שכתב דל"ד לדגלי מדבר משמע שהוא כרמלית ולא מהני עירוב. וצריך לומר שהם שתי לשונות ברש"י.

ולכאורה מוכרח שבירושלים לא היה מועיל עירוב דאם היה מועיל עירוב מ"ט לא עירבו בירושלים הא משמע /עירובין/ בדף ס"ח שיש לעשות עירוב ומוטל זה על חכמי העיר ודוחק טובא לומר דידוע היה שבאותה שעה שהביאו חכמים ממעשה בשוק של פטמים שהיה בירושלים /בירושלים/ שהיו נועלין ומניחין את המפתח בחלון שע"ג הפתח לא היה עירוב מצד איזה אונס. וא"כ אולי יש לנו להחמיר כיון שלהרשב"א ור' אפרים שבבעה"מ הוא גם רה"ר ולהגדולים שהביא התה"ד וכן הביא ממרדכי בש"ר

אפרים מרעגענשבורג הוא עכ"פ אסור מדין כרמלית וכן הא הוכחתי שגם רש"י בחד לישנא סובר שהוא כרמלית וגם הא איכא ראייה גדולה לשיטה זו. ומה שעשו תיקונים לעיירות שביראפ /שבארופה/ ולא החמירו בסרטיא ופלטיא לשיטות אלו אין ראייה דלא חיישינן להו אלא דהוא משום שנהגינן להקל שצריך ס' רבוא ובעיירות הא לא היו ס' רבוא גם בסרטיא ופלטיא ולכן אף שנחמיר כהרשב"א ור' אפרים שאין מועיל לרה"ר אף מחיצות גמורות לא היה שייך להחמיר בהו. וכן לא היו אף כרמלית לשיטות הגדולים שבתה"ד ולשון אחד שברש"י דרק ברה"ר של ששים רבוא שהוקף במחיצות סברי שאף שאינו בדין רשות הרבים הוא בדין כרמלית כמו בירושלים דגם הם סברי כהרשב"א שרה"ר אף כשהוקף במחיצות לא נעשה רה"י רק שפטורין משום דל"ד לדגלי מדבר וא"כ הוא כרמלית כדאיתא ברש"י וא"כ בפחות מס' רבוא שאינו רה"ר מועילין המחיצות וגם רק צוה"פ לעשות לרה"י. אבל בעיר גדולה שס' רבוא מצויין בסרטיא ופלטיא שלו שזה לא היה כלל בעיירות שביראפ שעשו התקונים כמפורש בכל הראשונים והפוסקים אין לנו מנהג להקל בזה וא"כ יש לנו להחמיר כיון שמצינו הרבה ראשונים שאוסרין ויש ראייה גדולה לדבריהם כדלעיל.

וגם הא אף לפי ראשון דרש"י שכן סובר התה"ד שבמוקף מחיצות ליכא שום איסור והוא בדין רה"י אף בעיר שס' רבוא בוקעין בה נמי הא מוכרחין לומר שירושלים עכ"פ היתה אסורה משום שלא עירבו שתממה טובא מ"ט לא עירבו כדהקשתי שדוחק לומר שאותה שעה לא היה דאף על שעה אחת תממה מ"ט לא עירבו. ולכן אולי מכיון שבאין לירושלים מכל המקומות ברגלים וגם בכל השנה להקריב קרבנות ולאכול מע"ש חששו לשמא יראו אנשים ממקומות שלא יהיו מתוקנים במחיצות כמו ירושלים ויטלטלו גם שם לפיכך לא עירבו כדי שיהיו אסורים גם בירושלים דכ"ז שלא עירבו הרי גם חצר אסור ככרמלית. ואם כן גם במאנהעטן שהוא עיר שבאין ממקומות הרבה שא"א שם לתקן וגם סמוכים לה בתוך התחום מקומות שלא יוכלו לתקן, אין לתקן ולא לערב גם במאנהעטן כדי שיהיו אסורים גם במאנהעטן ולא יבואו לטלטל גם במקומות שאי אפשר לתקן. ונמצא שאף לדידהו משמע שאין לתקן להתיר במאנהעטן אף אם יכולין לתקן.

אג"מ ח"ד סי' פו ופח

Teshuva # 86

הכשר העירוב בקיו גארדענס

הילס ט' ניסן תשל"ד.

מע"כ ידידי הרה"ג מוהר"ר פרץ שטיינבערג שליט"א.

הנה בדבר העירוב אשר תיקן כתר"ה סביבות קיו גארדענס הילס והיה זה בהסכם כל הרבנים אשר בקיו גארדענס הילס ונעשה זה באופן שלא נכנס הדרך הכבושה לרבים הנקרא הייוויי וגם נעשה באופן שהחששות ליפסל ע"י איזה קלקול הם רחוקים מאד וגם העמידו משגיח שיראה בכל ערב שבת קדש, הנני רואה בזה תועלת גדולה והצלה ממכשול בשוגג ובמזיד, ואין דומה כלל לנוא יארק שלא היה זה ברצוננו ורצון הגאון ר' אהרן זצ"ל ועוד גדולי תורה מאגוד"ר כי נוא יארק עיר גדולה מאד וכדבארתי בתשובה בספרי א"מ אבל קיו גארדענס הילס היא קטנה לענינים אלו וליכא הטעמים שכתבתי שם דלכן הוא טובה גדולה ותועלת לשמירת שבת ואני אומר שיפה עשיתם. והנני ידו מוקירו מאד, משה פיינשטיין.

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן פז

דין עירוב בפלעטבוש ט"ו בשבט תשל"ח. מע"כ הרבנים הגדולים וידידי החשובים אשר מועד הרבנים דפלעטבוש כל אחד לפי מהללו יהולל שליט"א. והיו"ר ידידי הרה"ג מוהר"ר ישראל פאליעו שליט"א. הנה כשהיו אצלי הרבנים החשובים הרה"ג מוהרש"ז שארפמאן שליט"א והרה"ג מוהר"נ שרייער שליט"א בדבר תיקון עירוב בפלעטבוש ואמרתי שאיני רוצה להתערב בזה כי הרי כמה שיטות איכא בפירוש מה זה רשות הרבים ובפירוש דלתות נעולות וספרי הש"ע מצוים, אבל מאחר שיצא קול שאני הוא מתיר בעצם מצד לשון זה שאמרתי מוכרח אני לבא בזה לברר בקיצור מה שאני בעצמי סובר, והוא מפורש באורך בכל פרט ופרט בח"א מאו"ח בספרי אג"מ סימן קל"ט שהשבתי להרה"ג ר' צבי הירש אייזנשטייט ז"ל, כי אני הסברתי מה שנראה לע"ד בדבר הששים רבוא שחידשו רש"י והתוס' וכן נהגו להקל כמותם, והוא נכון ומוכרח שאיכא שני ענינים בדרכים צריך שיעברו ששים רבוא בכל יום כלשון המחבר סימן שמ"ה סעי' ז' להי"א אבל בעיר הוא רה"ר = רשות הרבים = בזה שישנם בעיר ששים רבוא, ויש להקל שהוא שיהיו ברחובות כל העיר כל העת שדרכן של אינשי לצאת מבתיהן כשצריכין לאיזו דבר ששים רבוא אף שבכל רחוב ורחוב לא נמצאו אלא פחות הרבה ואף שאין עוברין כלל אלא שנמצאו ברחובות הוא רה"ר אם במשך כל הרחובות הם בסך ס' רבוא, דכן היה בדגלי מדבר בשעה שנחו שזה היה רובא דרובא של כל הזמן דהמסעות שהיו עוברין ממקום למקום היה במשך כל הארבעים שנה רק ימים מועטים וכל הזמן היו נחים במ"ב המסעות כדכתבתי שם בענף ה' וברור שלא היו עוברין הרבה אינשי מרחוב לרחוב כי לא היה להם שום צורך בזה ואף אם היה צורך כמו בעירות דבזה"ז שכל אדם עושה מלאכה ומסחר נמצאים רובא דרובא בבתיים שעושים המלאכה והחנות והעברה ברחובות העיר הוא רק בשעה שהולכין למלאכתן ולמסחרם וכדומה, אבל אינשי ברחובות כל אחד בשכונתו נמצאו בערים הגדולות טובא גם ששים ריבוא וזהו הרה"ר דבערים, וצריך לאמוד כמה תושבים יהיו נמצאים בעיר שיהיו מהם ברחובות דכל העיר ששים רבוא ואפשר כדמסתבר שלא כל הערים שוין לענין זה. אבל יש להוסיף דהוא בשטח עיר די"ב מיל על י"ב מיל כיון דילפינן הכל מדגלי מדבר, ולכן בברוקלין שהוא עיר אחת מלאה אוכלוסין אבל אפשר שהיא יותר מי"ב מיל על י"ב מיל, צריך לאמוד למשל פלעטבוש שנמשכת יחד עם ברוקלין י"ב מיל מהם אם נמצאו סך אינשי שם הרבה כל כך שנמצאו בכל רחובות דאלו הי"ב מיל ס' ריבוא הוא רה"ר גמורה אף להמצריכין ס' רבוא ונוהגין כמותן והוא אולי אחד מארבעה או אחד מחמשה אינשי נמצאו ברחובות שסך כזה היו במדבר שהרי מספר ס' הריבוא היו מבן עשרים ומעלה ולגמ' ב"ב דף קכ"א ע"ב לא נמנו אלא עד ששים שנה עיי"ש ברשב"ם ד"ה כפחות מל', שאז הוא רה"ר גם לרש"י ותוס' אף שליכא רחוב שעוברין שם ס' רבוא, וכשאיכא רחוב שהולכין שם ס' ריבוא הוא רה"ר אותו הדרך אף שאין בעיר ס' ריבוא.

ופשוט שאם בשטח קטן שפחות מי"ב מיל על י"ב מיל נמצאים ששים ריבוא הוא ודאי רה"ר, אבל הוא קולא דאם בשיעור די"ב מיל על י"ב מיל לא יהיו סך דיוורין שמהן תהיה האומדנא דבחוצות ימצאו ס' ריבוא אינו רה"ר, אבל בנוא יארק וברוקלין שאיכא בתים גדולים שבבית אחד ישנם הרבה דיוורין שהוא בשטח קטן מאד על הארץ ואיכא בתים שנמצאו דיוורים אפילו יותר מד' מאות משפחות הרי בשטח קטן טובא אפשר שיהיו הסך ס' ריבוא שנמצא בחוצות שצריך לרש"י ותוס', דבדגלי מדבר הא היו רק אוהלים שטוחים על פני הארץ שלכן היה זה בסך גדול די"ב מיל על י"ב מיל. ואם היו ששים ריבוא בשטח החשבון די"ב על י"ב מיל אבל בארכו כפלים על רחבו כגון ששה מיל על אורך כ"ד מיל יש להסתפק ובסברא נוטה להקל לדידהו.

ובעיר שיש בה הרבה נכנסין צריך להתחשב גם עם אלו הנכנסים מערים אחרות דאם איכא הס' ריבוא בצירוף הנכנסים ממקומות אחרים נמי הוא רה"ר כדהבאתי מרש"י עירובין דף נ"ט ע"א ד"ה עיר של יחיד ואף שנסתפקתי שם דאולי סגי ביש בעיר ס' ריבוא ביחד עם הנמצאים בהבתים, יותר מסתבר דאין להחשיב בכלל הס' ריבוא אלא אלו הנמצאים בחוצות דהרי במדבר היו שם בהמחנה יחד עם אלו שבבתים פי ארבע או חמש מס' ריבוא, שלכן מכיון שנמצאו כרכים גדולים דתיקנו בהן עירובין משמע שהקלו בזה.

ואף שמקטין לפ"מ שכתבתי קושית תוס' בעירובין דף ו' ע"א ד"ה כיצד מזה שהיו בדגלי מדבר טף ונשים לאין מספר דאפשר דמסך זה אמדו דהיו בחוצות ס' ריבוא. וכוונת קושית התוס' הוא דמנלן דהיה האומד כך כיון שלא הוזכר מספר עלייהו, וגם הקושיא מערב רב שהיו הרבה ולא נאמר מספר שע"ז ליכא תירוץ האומד לכן לא תירצו זה. ובעצם נראה לתרץ קושית התוס' דהשיעור נאמר על מחנה ישראל ממש דהערב רב לא היו מעורבין אלא שחנו חוץ למחנה ישראל סמוך להם וראה דהא אף לבן המצרי שהיה בן אשה ישראלית לא הניחוהו ליטע אהלו בתוך מחנה דן כ"ש שהערב רב לא היו בתוך מחנה ישראל והשיעור נאמר על מחנה ישראל, דדוחק לומר דשיעור זה היה עם הערב רב שהרי איכא ג' מחלוקות במכילתא פ' י"ד ר' ישמעאל ור"ע ור' נתן כמה היו הערב רב לר' ישמעאל כפלים, לר"ע ד' פעמים ולר' נתן ששה פעמים וא"א שלכולן לא היה אלא השיעור דמבית הישימות עד אבל השטים שרבב"ח ראה אותו מקום והיה י"ב מיל על י"ב מיל כדאיתא בעירובין דף נ"ה ע"ב, שלכן משמע שבמקום זה חנו רק ישראל שנמנו ולא הערב רב וזה עצמו היה רה"ר בלא מקום הערב רב, וצ"ע מה שהתוס' לא תירצו כן.

עכ"פ אני סובר לדינא כדכתבתי אבל לא רציתי לומר זה לפס"ד ברור מאחר שלא הוזכר זה בפירוש בדברי רבותינו האחרונים ובעה"ש משמע שודאי לא נחית לזה עיי"ש בסעיף י"ט וסעי' כ', אף שלע"ד אינו נכון כלל כדבריו שודאי היה כל מחנה ישראל רה"ר לא רק מקומו של משה כדהוכחתי בתשובתי שם, וגם הביא נכדי הרה"ג ר' מרדכי טענדלער שליט"א מהא דברישי הזורק (דף צ"ו ע"ב) אמרו ר' יאשיה ור"ח שזורק ד"א ברה"ר = ד' אמות ברשות הרבים = היה במקדש באורגי יריעות שהיו זורקין המחטין זל"ז ובוכיאר ביריעה ולשואליהן, הרי עשו מלאכת אריגת היריעות ברה"ר ולא היה זה אצל משה דהא אחר שגמרו מלאכתן הביאו אל משה יריעות גמורות להמשכן ולהאהל כמפורש בקרא בפ' פקודי. וענין סרטיא ופלטאי שמביא דבכל הערים היה רק מקום אחד לצאת חוץ לעיר שזהו סרטיא וכן היה רק מקום אחד שמתקבצים לסחורה לא מסתבר זה כלל שבעיר גדולה שצריך ללכת דרך רחוק לא יהיה אלא מקום אחד לקנות מה שצריך ואין שום טעם לדחוק, וענין סרטיא ופלטאי הא סובר הרשב"א בעבה"ק ש"ג דאפילו בעיר שמוקפת מחיצות הוא רה"ר ועוד שיטות איכא שסברי כן, ואף להחולקים עלייהו יש לפרש שהסרטיא ופלטאי הוא לענין רה"ר דדרך ולענין להחשיב בדין רה"ר גם המבואות המפולשין לה, בכל אופן לא נראה כלל דרך העה"ש, אבל בזה טעם שלא אמרתי למה שאני סובר לרבנים חשובים לפס"ד ברור. אבל מאחר שיצא קול שאני הוא המתיר שהוא בעצם נגד מה שכתבתי ונגד מה שאני סובר כן לדינא הוכרחתי לכתוב מכתבי זה שהוא ברור דעתי במה שכתבתי וגם במה שהוספתי עוד פרטים בין לקולא בין לחומרא מה ששם בתשובתי לא כתבתי שלא היה אז נחוץ. והנני ידיים מוקירם ומכבדם, משה פיינשטיין.

Teshuva # 88

עוד בדין עירוב בפלעטבוש

ד' שבט תשל"ט.

מע"כ הרבנים הגדולים וידידי החשובים מועד הרבנים דפלעטבוש כל אחד לפי מהללו מהולל והיו"ר ידידי הרה"ג מוהר"ר ישרא פאליעוון שליט"א.

הנה כבר בארתי בעל פה הטעם שאני סובר דאין לעשות תיקון עירובין בברוקלין אפילו בחלק אחד כהא דפלעטבוש, אף אם נימא שמשך י"ב מיל על י"ב מיל כשיתחילו למדוד מאיזה צד דתחלת העיר דברוקלין אין שם סך גדול כמספר בני ישראל שהיו במדבר על משך כזה, דהאומדנא היתה שנמצאים ברחובות בחוץ ס' ריבוא, משום דכיון דעיר גדולה כברוקלין צריך לברר מי שאומר שאין שם סך ס' ריבוא כשרוצה להתיר, דהא הרבה אינשי הם באומדנא שיש בברוקלין בכל חלק כזה די"ב מיל על י"ב מיל ס' ריבוא ויותר מאחר דכמובן הבתים גדולים שיש בתים דהרבה קומות בעלי ארבע וחמש ושש שהם כמעט רוב הבתים ואף הנמוכים הם בעלי שתיים ושלוש ונמצאים גם בתים גבוהים ביותר ומגיעין גם לבעלי עשרים קומות, נגד מחנה ישראל במדבר שהיו באהלים שהוא רק אהל בקומה אחת על הקרקע, שלכן אף שהרחובות הם רחבים ערך פי שנים מרחובות דמדבר שהיו רק ט"ז אמה מ"מ הוא לפי אומדנא דסתם אינשי שהם יותר מכפי שהיו במדבר במשך שטח זה, שלכן אם הוא פחות לענין המציאות צריך לברר זה, ומכיון שצריך לברר זה אף שהאמת הוא שאין שם ס' ריבוא וגם אפשר לברר זה, הרי ודאי רובא דרובא מאינשי לא ידעו מברור זה לא רק מעלמא אלא אף הדרים כאן לא ידעו זה ויאמרו דמותר לעשות תיקוני עירובין דצורת הפתח ברה"ר = ברשות הרבים = גמור דיש שם ס' ריבוא ויותר ויבא לקלקולא. ומצינו כה"ג שחששו חכמים מהא דלא עשו עירובי חצרות דפת בירושלים (ק"א ע"א רש"י ד"ה ומהדרו. ועי' אג"מ או"ח ח"א ס'יקל"ט ענף ה') וכמה גזירות טובא.

והנה למה שכתבתי באג"מ שם דאיכא שיטת הרשב"א בספר עבודת הקדש דסרטיא ופלטיא הוא רה"ר אף בעיר שמוקפת מחיצות ודלתותיה נעולות, ובעה"מ עירובין דף כ"ב הביא שיטה זו גם בשם הר"א אפרים, ויש שסובר בתה"ד ס' ע"ג דאינו רה"ר אבל הוא כרמלית וכתבתי שאיכא גם ברש"י סברא זו בעירובין דף ק"א ד"ה חייבין שסובר כן שהרי כתב אבל עכשיו דדלתותיה ננעלות לא הויא רה"ר שאינה כדגלי מדבר שהוא דרך פתוח כל שעה, שהוא לשון המשמע שאינו רה"י = רשות היחיד = וגם הא מסיק וכיון דכרמלית היא לית לן למיגזר, ולא כתב איזה טעם אחר שהוא כרמלית משמע דהוא מצד שכתב בדבור זה משום דעיר של רבים היא שאוכלוסין הרבה באין לה עושה שהוא כרמלית אף דדלתותיה נעולות, ואין לנו מנהג דלא כשיטה זו דהא מה שתיקנו עירובין אף בעיירות גדולות הוא מה שאף עיירות הגדולות לא היו בהם ס' ריבוא ואף לא קרוב לזה כידוע וכמפורש כן בכמה מקומות, וחומר אז דהרשב"א הוא להסוברים דבעין ס' ריבוא דוקא כדאיכא ס' ריבוא, אבל מסתבר שאם איכא רה"ר בסרטיא ופלטיא יהיה זה תלוי בכל העיר אף שהעיר גדולה בשטח יותר מי"ב מיל על י"ב מיל ובכל העיר איכא ס' ריבוא ולא בחלק די"ב מיל על י"ב ממנה, נמי הוא רה"ר כיון שהפלטיא הוא נעשה לכל בני העיר שהם ס' ריבוא ויותר, וגם הוא כמוכרח דהאפלטיא לא היה במדבר ולא שייך לומר דמחנה לויא היתה פלטיא שהיה שם משה שהכל צריכין לו ובאים אליו היתה בחשיבות פלטיא, אלא שהוא משום דזה אין צורך להוכיח מדגלימדבר אלא משום דזהו עיקר רה"ר שזהו ודאי מקום הנעשה רק לרבים, ולהרשב"א שאף בעיר שמוקפת מחיצות הוא רה"ר הא ודאי לא שייך למילף ממחנה ישראל במדבר שלא היו מחיצות, שלכן לא שייך למילף שיעור העיר שאיכא בה הפלטיא שהיו הרבים שמחשיבין לרה"ר נמצאים רק בשטח י"ב מיל על י"ב מיל, אלא רק סך האינשי דמחשיבין לרה"ר זה שייך למילף היינו שהפלטיא יהיה לעיר שיש בה ס' ריבוא אבל אין חלוק בזה גודל העיר, דהא עכ"פ כיון שבעיר איכא ס' ריבוא הרי נעשה הפלטיא שבעיר לכל תושבי העיר שהם ס' ריבואאף על שטח יותר מי"ב מיל על י"ב מיל, שא"כ באיכא פלטיא בברוקלין יש להחשיב מספר אנשי כל ברוקלין, אבל אולי פליגי רוב הראשונים עליהו לא רק באיכא מחיצות אלא אף

בליכאמחיצות דליכא יתרון בשביל הפלטיא כלל דאין לנו רה"ר אלא מה שילפינן מדגלי מדבר דהא החכ"צ שהביא הבאה"ט מסיק ותמה אני שלא ראיתי לאחד מן הפוסקים שהביא דבר זה, שא"כ נימא שאף בלא מחיצות ליתא יתרון לפלטיא, ובכל אופן תלוי בכל י"ב מיל על י"ב מיל לבד וכשנמצא שליכא שם ס' ריבוא היה לן להתיר לתקן עירובין, איכא עכ"פ טעם זה שאין לתקן עירובין מאחר שלא ידוע זה אלא ע"י ברור שמזה לא ידעו רובא דרובא אינשי ואתי לקלקולא להתיר לתקן עירובין אפילו בעירות גדולות שאיכא ס' ריבוא.

והנה מסתבר שאין רשות לכל אחד ואחד למדוד הי"ב על י"ב מיל מביתו איך שיהיה עדיף להו דהא יהיה סתירה אלא צריך להתחיל מאיזה צד דתחלת העיר הקרוב להו שאם לפלעטבוש קרוב חוף הים דנכנס קאני איילענד וברייטאן ביטש שאיכא ימים בימי הקיץ שבאים לשם יותר ממיליאן/ממליון/ איש ביום שאף אם נחלקים לשלשה זמנים ביום שנמצא שבזמן אחד ביום איכא שם רק ערך ש"נ אלפים הרי בצרוף להאינשי שנמצאים בכל יום ודאי יהיה בימים ההם ס' ריבוא, וכיון שאיכא ימים שאיכא ס' ריבוא אפשר שסגי בזה להחשיברה"ר גם על השנה, שלא הכל הזכירו שבעלי שיטה זו סברי דצריך שבכל יום יהיו עוברין בו ס' ריבוא דברש"י ותוס' והרא"ש לא הוזכר בכל יום, וא"כ אפשר סברי דאם אך איכא המציאות בעוברים ס' ריבוא וראוי הוא מצד המקום ומספר האנשים שבסביבה שיעברו גם בכל עת ס' ריבוא הוא רה"ר, אך בזה כיון דבש"ע כתב בדעת שיטה זו דצריך שיעברו ס' ריבוא בכל יום בסימן שמ"ה סעי' ז' יש אולי להקל אבל הא עכ"פ יש לאסור מטעם שכתבתי לעיל.

וזה אמרתי אף כשאמרו לי שלפי ידיעה הברורה אין במשך י"ב על י"ב מיל ס' ריבוא בברוקלין, והוא טעם לאסור על כל כרכים ששייך לאמוד לסתם אינשי שיש שם ס' ריבוא ברחובותמחוץ להבתים, דאפילו אם האמת שלאחר הברור נתברר שאין שם ס' ריבוא אין לתקן עירובין דרובא דאינשי אין יודעין הברור, אבל עתה נודענו במפה שניתן מהעיריה (הסיטי) ונמצאשכל ברוקלין הוא רק י"ב מיל על י"ב וקצת יותר ודורים שם בקביעות קרוב לשלשה מיליאן ועוברים ושבים ממקומות אחרים למסחר ולהתראות עם קרובים ולעבודה קבועה קרובלמיליאן שא"כ יש ממש יותר הרבה מס' ריבוא ברחובות שודאי בהי"ב מיל על י"ב מיל יש ג"כ יותר מס' ריבוא, ולהשוות בריבוע הוא בהכנסת מקצת מנהעטן שנכנס שם האיסט סיידשהוא גם וואל סטריט וסיטי האל והסביבה שהוא עוד איזה מיליאנים/מיליונים/, אבל כיון שמופסק בהנהר אין לצרף זה לברוקלין ולכן נחשב כמעט כל ברוקלין שג"כ איכא הרבה יותר מס' ריבוא וא"כ הוא רה"ר דאורייתא דודאי אין לתקן עירובין מדינא. משה פיינשטיין.

[אג"מ ח"ה סי' כח אותיות ב - ה, ט, י, יט]

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ה סימן כח

עשיית עירוב בכרכים גדולים

ב' אדר ראשון תשמ"א.

למע"כ נכדי האהוב הרה"ג מוהר"ר מרדכי טענדלער שליט"א, ולמע"כ ידידי הרה"ג מוהר"ר משה ווסמאן שליט"א.

הנה כפי בקשתכם הריני כותב כאן באור דברים על מה שאמרתי שאין לעשות עירובין בברוקלין אף בחלק אחד כפלעטבוש ובארא פארק.

ב. הטעם שאין נפקא מינא במה שהילוך אנשים ברה"ר הוא במכוניות ומצד הסברא בעלמא שאלו ההולכים במכוניות (קארס) שהם לעצמם רה"י לא יצטרפו, שכתבתי באג"מ ח"א דאו"ח סימן קל"ט בסוף התשובה, שלהקל מצד שנוסעים במכוניות שהם רשות לעצמן לא מסתבר כלל, ולא כתבתי הטעם, הוא משום שבסברא וודאי אין טעם לזה. דמה לנו איך שעוברים אם ברגל או ברכבות ומכוניות. דמה שתוך המכוניות הוא רה"י, האעכ"פ רה"י זה הרי הוא אינו קבוע לשכון בו אלא נעשה רק להעברת אינשי. ולא נחשב כלל שמכוניות הולכים אלא שאינשי הולכים על ידי המכוניות לאיזה מקום ע"י דרך זו. והמוליך הרכב יתחייב על איסור הוצאה דרכב זה מרה"י לרה"ר כשעמד בחצר בעליו, ועל כל עקירה והנחה שעשה בדרך אם הוצרך ממש לעמוד, ואפילו על מה שצריך לעמוד בשביל סימן אור האדום, לבד איסור הבערה וכיו"ב. והמוליך והנושאים דברים שחשיבי רה"י ודאי חייבים, כדאיתא בשבת דף צ"ב ע"א, דיליף רבי אלעזר מוציא משאוי למעלה מעשרה טפחים שחייב ממשא בני קהת שהיו נושאים הארון והמזבחות, והם הא היו בחשיבות רה"י דגובהן עשרה ורוחבן ארבעה.

ומה שבכוורת גבוהה עשרה ורחבה ששה אמר אביי שפטור בדף ח' ע"א, ופרש"י מטעם דמששן גמרינן שהיו זורקין מחטיהן ולא היו זורקין רשויות, הוא דווקא בזריקה, אבל בהולכה חייב. ולא קשה עליו מה שמובא בגליון בשם תוס' ישנים, שהקשו עליו מהוצאה דארון ומזבחות. שבהוצאה שייך לחלק בין זריקה להולכה. דמה שהיה במשכן הוא מלאכה, ומה שלא היה במשכן אינה מלאכה, אף בענייני הוצאה ותולדותיה גופייהו. דלכן מצריך שנמצא בכל עניין הוצאה שיהיה במשכן, כדאשכחן בדף צ"ו ע"א במושיט, שמחמת במשכן היתה דרך הושה רק בדיוטא אחת מרה"י לרה"י דרך רה"ר, אין חייבין אלא דווקא בדרך זה. ובזורק פטור מאחר שלא היה במשכן זורק כה"ג. וסובר רש"י שכן הוא בזריקת אוהלים, דכיוון דבמשכן לא היה זריקת אוהלים פטור, אבל הולכה שהיה במשכן באוהלים חייב. עכ"פ המכוניות וודאי הם בדין הליכת האינשי על ידם, והם מוציאים אותן מרה"י לרה"ר, ומעבירין אותן בכל הדרך שהאינשי רוצים לילך, ולא שהמכוניות הולכות, וא"כ ודאי שיש להחשיבם במספר הס' ריבוא. ולענין חשיבות המספר לס' ריבוא אינו נוגע כלל מה שאסור להאינשי לילך במכוניות, דאף אם היה זה דבר מותר היו נחשבים בהמספר, מאחר דחשיבות הולכין הוא על האינשי הנמצאים במכוניות אף אינשי שאין עליהם איסור שבת כלל.

ג. בדברי החזון איש שרחובות החוצים זה את זה נחשבים כרשות היחיד מן התורה, משום שנידונים בעומד מרובה על הפרוץ וטעם השני שהחזון איש בהלכות עירובין סימן ק"ז אות ה' סובר דעומד מרובה על הפרוץ לית לו שיעורא, שלכן כרכים הגדולים הן בדין רה"י מדאורייתא. שכיוון שאיכא רחובות הולכין לאורך העיר ולרוחב העיר, שחלק הבנוי הוא יותר מרוחב הרחוב אף ברחובות היותר רחבים, הרי גם מקום הפרוץ שהוא רוחב הרחוב כעומד דמי, שא"כ הוא מוקף מחיצות מכל ד' הרוחות לכו"ע אף לאלו שלא מצריכין ס' ריבוא עוברין. הוא דבר תמוה, שנמצא שהכרכים היותר גדולים הם רה"י, ורק הכפרים ועיירות הקטנים ביותר שאין להם אלא רחוב מפולש אחד הוא בדין רה"ר. להיפוך מכפי שכל ישראל סבורין שהכרכין שייכין להיות יותר רה"ר. וכדכתב הוא בעצמו שבמשנה ברורה (סימן שמ"ה סעיף ח' ביאור הלכה ד"ה שאין ששים) כתב שלא כדבריו, ודברי המ"ב הוא שיטת כל ישראל בפשיטות.

ועוד הא וודאי גם במדבר שהיו ישראל שרויין במשך י"ב מיל על י"ב מיל, הרי ודאי היו רחובות רחבים ט"ז אמה בין ממזרח למערב בין מזרח לצפון, ומקום האוהלים היו יותר מט"ז אמה רוחב. דהא אין לומר כלל שהיו הרחובות המפולשין כולן עוברים רק בכיוון אחד, דלא היה שייך להגיע למשכן ולמקום משה רק מהרחוב הסמוך למשכן. דהא וודאי לא הלכו דרך החצרות דהיו החצרות מתבטלות מתשמישי הצניעות שלהן, שבלעם היה משבחן בזה, כיון שהרבה אינשי היו עוברין דרך החצרות. ואף שהרה"ר היה רק אצל משה, אבל כיון שמקום מחנה ישראל היה נחשב כמוקף מחיצות, והמחנה דישראל הא היה לארבע רוחות המשכן, שאם זה שהבנוי היה מרובה על מדת הרחוב היה כמחיצה גם במקום הרחוב, הרי היה נמצא שמחנה לוייה שהיה באמצע נמי היתה מוקפת במחיצות, ולא שייך שיהיה אף מחנה לוייה רה"ר (ולכאורה תמוה, שהרי החזון איש עצמו שם, שלל אפשרות זו, וכתב שבשני רחובות החוצים זה את זה, לא שייך עומד מרובה, כיוון דאין כאן מחיצות, ולא שייך עומד אלא אי העומד יעשה רשות היחיד לעצמו - היינו שיש לאחד הרחובות שלוש מחיצות מצד עצמו, על ידי עומד מרובה - אבל אם אינו עושה לעצמו, אינו עושה לאחרים, עיי"ש. ולפי זה אם בדגלי מדבר היו כל הרחובות חוצים זה את זה, אבל פתוחים בקצותיהם, הרי אינם ניתרים בעומד מרובה, ושפיר חשיבי רשות הרבים. ולכאורה אין הוכחה שבדגלי מדבר היו רחובות שלא היו מפולשים כלל, אלא בעלי שלוש מחיצות. ואולי גם זה אינו מסתבר, שלא היו בדגלי מדבר מבואות שכל ייעודם היה לחבר שתי דרכים ראשיות מקבילות, ואז יש למבואות אלו אפילו ארבע מחיצות מצד עומד מרובה, כיוון שלא היו מפולשים מצד אחד של המחנה לצידו השני, וממילא שוב הוו דגלי מדבר רשות היחיד. והקשה זה החזון איש עצמו לגבי ירושלים, עיי"ש בס"ק ח').

אלא מוכרחין לומר שמקום הרחובות שנעשו דווקא לדריסת הרבים מפולש מקצה אל הקצה, לא נחשב שהוא ג"כ נחשב כגדור מצד שהוא מועט נגד העומד דמקום הבנוי, ורק בפרצה בעלמא שלא נעשתה לדריסת הרבים נחשב כגדור מהא דעומד מרובה, דלא כהחזון"א אלא כהמ"ב, ופשיטותא דכל ישראל. (ייתכן לבאר את דעת מרן זצ"ל, וכך אמר פעם על - פה, שלא שייך לומר שהפרוץ המועט - כאשר העומד מרובה - נחשב גדור ממש בפועל, עד כדי כך שהוא מבטל דריסת רבים. שהרי במציאות המקום פרוץ ורבים דורסים בו. דין עומד מרובה על הפרוץ

עניינו הוא רק שאם העומד מרובה בהיקף, נחשב כל המקום למוקף. אבל לא שהמקום הפרוץ הוא כגדור במציאות. ולכן שייך דין עומד מרובה רק בפרצה בעלמא, ולהחשיב המקום כמוקף. אבל לא להכחיש את החוש, ולומר שדרך שנעשתה לדריסת רבים נעשית גדורה במחיצה).
וכן מוכחת דעתו ממה שחידש באגרות או"ח ח"ב סי' פ"ט שלא אמרין דאתי אווירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטלי למחיצה, כאשר בכל המחיצה עומד מרובה על הפרוץ. וז"ל שם, ולכן במחיצה ארוכה כמה אמות מרובות על כל הפתח, אף שהוא פתח רחב מעשרים, הרי בהכרח יש שם מחיצה גם על מקום הפתח דהא עומד מרובה על הפרוץ הוא בכל המחיצה והוא פתח בהכרח. רק שיש עוד דין, דפתח רחב מעשר אמות אוסר, אפשר שהקצת מחיצה שנעשה באמצע הפתח לאיתבטל מצד אווירא דהאי גיסא ודהאי גיסא, דשם עומד מרובה שמכל המחיצה עדיף, ולא יניח שיתחשב אף מקום זה אוויר, אלא יתחשב כמו שהוא סתום ככל המחיצה ששמה הוא גם בכאן. וממילא אין זה פתח אחד רחב יותר מעשר אמות, אלא שהם ב' פתחים שכל אחד פחות מעשר שאינו אוסר אף בריבוי פתחים. עכ"ל. וטעם זה שייך רק אם לא נימא שבעומד מרובה הוא הפרוץ ממש סתום, שאז לא נוכל להסתייע בדין עומד מרובה להכשיר פתח זה. שהרי דין עומד מרובה עלהפרוץ אינו יכול לבטל דין פתח ולעשותו סתום, שהרי יש כאן פתח בהכרח, ופתח זה רחב יותר מ' ומצד זה הוא אוסר. ודין עומד מרובה אינו מכשיר פתח רחב מ' לעשותו סתום. אלא ע"כ לומר שבעומד מרובה הוא המקום מוקף כולו, ולכאין כאן כלל חסרון היקף, דהיינו פרצה, לבטל אף הקצת מוקף שבאמצע הפתח, ולכן נחלק הפתח לשניים).

ד. אם אפשר לומר שלעניין שבת אין צריך מחיצות ממש, ודי במניעת רגל רבים וכתב שם טעם שלישי, על פי התוס' בסוכה דף ד' ע"ב סוף ד"ה פחות, שהקשו על מה דלעניין סוכה בהיתה פחותה מעשרה טפחים וחקק כדי להשלימה לעשרה לא נכשרה כשרחוק החקק מהכותל יותר מג' טפחים, ובשבת דף ז' ע"ב איתא דבית שאין תוכו עשרה וחקק בו להשלימו לעשרה, אמר אביי סתם דנעשה רה"י אף שהוא רחוק מהכותל יותר משלשה טפחים. ותירצו התוס' דלא דמי רשות שבת שהוא למנוע רגל רבים, לסוכה דבעינן מחיצות סמוכות לסכך. וכתב שלכן מאחר שמדברי התוס' מבורר דמחיצות שבת לא בעינן מחיצות מדין מחיצות אלא מחמת שמונע רבים מלעבור, אין צורך למחיצות, אלא כל שיש לפניו מניעה שלא לעבור לא הוה רה"ר. דהוא כגון חוק המלכות שאסור לעבור להולכין ברגליהן באמצעה דרכים, לא הוה רה"ר.

והוא דבר תמוה ובטל דהא התוס' כתבו שהבית שאין בתוכו עשרה נעשה רה"י על ידי השלמת החקק. וכי יוכיח מתוס' שיעשה רה"י ממש גם בלא מחיצות אלא במניעת רגל, בהעמדתשומר שלא יכניס לאיזה טעם מקום שום אינשי לשם. וגם להיפוך חזינן דהמחיצות שכשרין לשבת אין מונעין הרגל כלל, דהא נעשה רה"י ממש גם בצורת הפתח, וגם בלחי, אף שלאשייך מניעת רגל בזה. הרי מוכרחין לומר דהוא דין מחיצות ולא מניעת רגל בעלמא. וכוונת התוס' שלא דמי לסוכה דהוא גזרת הכתוב שיהיו להסכך גם מחיצות, לכן בעינן שיהיו סמוכות להסכך דאל"כ לא שייכי להסכך. אבל בשבת שהמחיצות מראין שהוא רשות יחיד שאין לרבים לעבור שם, אלא מחמת שהניחו להם מקומות פתוחין לעבור דרך שם, סגי אף בחקק להשלים לעשרה לכותל הרחוק ממנו אף יותר הרבה טפחים. ולא שייך למילף מזה בשאר מניעות, כחוק מלכות כסימני אור אדום ומלת עצור (סטאפ) שיתחשב כמחיצות.

אבל ודאי אם ע"י חוק המלכות וסימני אור אדום ומלת עצור נתמעטו העוברים משיעור ס' ריבוא, אין לו דין רה"ר, מצד שליכא עכ"פ ס' ריבוא עוברין. אבל ברור שהעוברין ושבין נתרבעל ידי חוק המלכות וסימנים דאור אדום ועצור, שעל ידי זה ליכא סכנה וגם לא דוחק לעבור, כמו שהיו אילו לא היה חוק המלכות והסימנים. ומניין לנו לומר חידוש כזה שרה"ר הוא דווקא מקום שהמלכות מניח להיות הפקר, שיוכל כל אחד לילך ולרוץ כרצונו אף שע"ז יזיק לחברו. אלא ודאי דהמלכות צריך לסדר איך שילכו האינשי באופן שלא יזיקו, ולא נגרע מחשיבות רה"ר בשביל זה. ומדיני התורה בשביל החיוב דאסור להזיק אסור לאדם לרוץ ברה"ר, וכדומה כל דבר הגורמין להזיק. והתורה מקפדת יותר על האינשי ברה"ר שיהיו בהילוכם ובכל מה שעושין ברה"ר, שילכו ויעשו באופן שלא יגרמו הזקא לאינשי, שבשביל זה איכא מניעה לאינשי שלא יוכלו לילך ברה"ר כרצונם. ובפרט במדבר שכל חניויהם והליכתם היהעל פי ה', והיה רה"ר. וכל אלו המניעות שמנועות הליכות שיוכלין להזיק מרבות הליכה דינשי ולא פוחתות, ואם עוברין ס' ריבוא הוי בדין רה"ר לכו"ע.

ה. מחיצות שסביב לברוקלין, ומה שנהגו לעשות עירובין בכרכים גדולים

ומצד מחיצות סביב ברוקלין כפי הידיעה שעד עתה אינו כן וזהו אפשר לברר, וכפ"מ שכתבתי באג"מ (ח"א סי' קל"ט ענף ג') כשאכא ס' ריבוא צריך דלתות אף כשאינו בדין רה"ר, כדבארתישם באורך.

ומוארשא שעשו שם עירובין, אף שהיה כרך גדול ידוע לפי חשיבות כרכים גדולים שברוסלאנד ופולין, לא היו בה ס' ריבוא ברחובות שהוא רק בעיר שדרים בה ערך קרוב לשלשתמיליאן נפשות. ובווארשא לא היו שם כל כך אינשי ואף המחצה מזה לא היו שם. ועוברים ושבים ג"כ לא היו כל כך שישלימו המספר. ובשאר הכרכים לא היו עירובין, אלא בחלק קטןבהעיר מקום שדרו שם רוב היהודים ושם לא היו ס' ריבוא.

אבל ברוקלין, הא כל חלק חשוב כמו פלעטבוש ובארא פרק וכדומה הם רה"ר בפ"ע, דיש בכל אחד על משך שעוד פחותמי"ב על י"ב מיל ס' ריבוא. שאף אם שייך לחלקם לשני מקומות חלוקין, הוי כל אחד בפני עצמו רה"ר דס' ריבוא.

ו. בשיטות הראשונים אם רשות הרבים צריכה שיהיו שעריה מכוונים זה כנגד זה

ועניין שערים מפולשין שכתבתי בסימן ק"מ שאני נבוכ בעיקר דין זה, שמנלן שצריך שיהיו השערים מכוונים זה כנגד זה, דמנ"ל שבדגלי מדבר היו מכוונים. וכתבתי דרש"י עירובין דף ו' ע"ב ד"ה ירושלים, לא כתב אלא שהרה"ר הוא מכוון משער לשער, שא"כ אפשר שהלך בדרך עקלתון. ואף הרא"ש בעירובין שם סימן ח' לא כתב אלא על רה"ר שיהיו מפולש משער לשער, שיש לפרש שיהיה בלא הפסק דבר המבטל מדיני רה"ר. וכן הוא הלשון בהגהות מרדכי שבת סימן תס"ז סוף פרק עשירי ואחד עשר, על הרחובות ולא על השערים. והבאתי מהגר"א(או"ח סי' שמ"ה סעיף ז' ד"ה אם הם) שעל מה שאיתא בשו"ע אם הם מפולשים משער לשער, הביא רש"י בעירובין נ"ט ע"ב ד"ה ואין לה, שכל ולא מפולשת היא, ולא הביא מרש"י שם דף ו' ע"ב שהזכיר מפולש משער לשער משמע שסובר כן, שא"צ שיהיו השערים מכוונים אלא שיהיו שני פתחים כדי שתהיה הרשות מפולשת. והוא הנכון יותר דכן הוא לשון רוב רבותינו הראשונים שהביאהגר"מ קליין שליט"א בהחוברת דקאי על הרה"ר, לשון הסמ"ג (ריש הלכות שבת) והמאירי (עירובין ו' ע"א, ושפתחי שני ראשיו מכוונים זה כנגד זה עד השהדבר מצוי להיות בוקעין בהם מפתח זה לפתח זה בלא שום עקום) וראבי"ה (הלכות עירובין סי' שע"ט, ורשות הרבים שלהם מכוון ומפולש משער לשער). ובהגמ"ר שם היא תשובה שחתום עליה אלעזר, שהוא הר"א ממיץ, שהביא לשון רש"י דירושלים היו רחובות שלהט"ז אמה ומפולשות משער לשער וס' ריבוא בוקעין בו. ופליג עליו על הא דמצריך ס' ריבוא בוקעין, ומודה דצריך ט"ז אמה ופילוש, א"כ הוא על שהרחובות דט"ז אמה יהיו מפולשותמשער לשער, ולא הזכיר שיהיו השערים מכוונים. ורבינו ירוחם בנתיב י"ב ח"ד בתחילתו כתב וכן מבואות המפולשות מן העיר והולכים כולם, כלומר פתוחין כולם, לפלטיא. משמעמפורש שליכא חילוק איך הוא פתיחתן לפלטיא, ובכל אופן הם רה"ר, אף שאין הפתיחות זו כנגד זו. וכן בטור סימן שמ"ה, ובש"ע סעיף ז', נאמר מפולשות על הרחובות ולא עלהשערים שיהיו מכוונים. וכן ברוקח סימן קע"ה כתב ג"כ על הרה"ר שצריך שיהא מכוון משער לשער (שם איתא רשות הרבים שהוא י"ו אמה המפולש מב' צדדין, ומצויין שם ס' ריבוא ואין שם חומה, או מכווןמשער לשער, צריך דלת מכאן ודלת מכאן. והמשמעות עוד יותר כדברי מרן זצ"ל וכפי שביאר להלן באות ז' שדווקא בעיר מוקפת חומה צריך שהשערים יהיו מכוונים) ולא על השערים. וכן בספר התרומה פרק במה אשהסימן רל"ט, ג"כ כתב מפולש משער לשער על הרה"ר. וכן בספר המאורות וההשלמה שבת דף ו' נאמר מפולשין רק על המבואות, וגם הם לא העתיקו אלא לשון הגמ' בהברייתא ולא היה שייך כלל להביא אותם. וכן בר"ן על הרי"ף שבת ריש פרק במה אשה (דף כו ע"א מדפי הרי"ף ד"ה אבל קשה) איתא רק מבואות מפולשין.

ולא ראיתי מכל רבותינו הראשונים שהביא שיכתבו שמפולשין הוא שיהיו השערים מכוונים, בשום ראשון שהביא. אלא רק באו"ז עירובין סימן קס"ד שכתב עיר של יחיד שאין רה"רעוברת בתוכה שאין פתחיה מכוונים זה כנגד זה כגון דגלי מדבר. ולכן כתבתי שאני נבוכ בעיקר דין זה שהמג"א מפרש זה על לשון הש"ע, דבשביל שמצא כן רק בלשון הרמב"ן במק"אבמלחמות עירובין דף כ"ב ע"א (ו' ע"א מדפי הרי"ף). ואף שנוסף גם האו"ז, אין לומר כן, דאדרבה היה יותר נוטה לומר שכל רבותינו שלא הזכירו לשון זה פליגי, ולכן קשה להקל בשביל זה.

ז. ביאור בדעת רש"י, שדווקא בעיר מוקפת חומה צריך שהשערים יהיו מכוונים זה כנגד זה.

אך באמת איתא פעם חד ברש"י שכתב דצריך שיהיו השערים מכוונים. דכתב בעירובין דף ו' ע"ב על הא דאמר עולא הני אבולי דמחוזא אלמלא דלתותיהן ננעלות בלילה היבין עליהןמשום רה"ר, שהיו שערי העיר מכוונים זה כנגד זה והיו בה ס' ריבוא. ומוכרחין לומר שהוא תרי לישני ברש"י. ונמצא שנוסף לנו לשון אחד ברש"י דסובר ג"כ כרמב"ן במלחמות והאו"ז, אבל עכ"פ הוא עדיין מיעוט גדול לגבי כמה רבוותא שמשמע דאין צורך לזה. והנה ברש"י עירובין דף ו' ע"א ד"ה רה"ר, כתב משמע רחב שש עשרה אמה ועיר שמצויין בה שישים ריבואואין בה חומה או שהיה רה"ר שלה מכוון משער לשער שיהא מפולש דומה לדגלי מדבר. אבל תיבת או הוא מוקף בחצאי עיגול שהוא סימן שתיבה זו צריך

למחוק. אבל ברא"ש סימן ח'גורס זה בהעתקתו לשון רש"י, שא"כ ודאי יש לגרוס זה ברש"י. אך שאיזה חכם מדעת עצמו הקיף בעיגולין לסימן מחיקה שהיה סבור שאי אפשר לגרוס כן, משום שלכאורה לא מובןאיזה חילוק איכא.

אבל האמת שהוא לשון רש"י כדחזינו מהרא"ש. והטעם שרש"י סובר שחידוש זה שרה"ר יהא מפולש ולא באופן מעוקם ועקלתון, הוא רק כשיש להעיר חומה כל סביבותיה שהיא עירסגורה שיוצאין רק דרך שערים הפתוחין. דכן נחשב שהיו ישראל במדבר שעננים הקיפום. והעננים, מאחר שהקיפם הקב"ה, היה זה בחשיבות מחיצה גמורה, שהרי היתה עדיפא יותר ממחיצות של חומת אבנים וממחיצות של ברזל. וכשהיו צריכים ורוצים לצאת, היו יכולים לצאת והיה נחשב כמו שיוצאין דרך פתחים. וזה היה אפשר מכל רחוב שהיה נמצא הרוצה לצאת. שא"כ נמצא שהיו שעריה מכוונים ממש זה כנגד זה, ופתוחים תמיד, ומחמת זה היה נחשב רה"ר אף שהיו מחיצות. וילפינן מזה דעיר מוקפת חומה נעשית רה"ר כשהשערים המכוונים. אבל עיר שאינה מוקפת חומה אין למילף מדגלי מדבר, שהיו מוקפין.

ולכן כשיש בעיר ס' ריבוא, שהוא המספר שמחשיב לרה"ר, הוא בדין רה"ר בכל אופן שיכולין לצאת. משום דרק כשאיכא מחיצות שהוא דבר הסותר לרה"ר, שהוא בדין רשות היחידאף כשאיכא שם אינשי בלא מספר, שצריך שיתבטלו המחיצות, לא נבטלו מצד שערים הפתוחין אלא כשהן מפולשין וגם מכוונים זה כנגד זה. אבל בעיר שאינה מוקפת, שאינה שייכת לחשיבות רשות היחיד, סגי לחשיבות רשות הרבים במספר האינשי דס' ריבוא ומדת ט"ז אמות הרחוב, אף שהיציאה מהעיר אינו מכוון וגם אינו מפולש. וזה נראה בטעם רש"י לגירסתנו שהוא גירסת הרא"ש ברש"י (ועי' לעיל סוף אות ו'), במה שהובא מספר הרוקח). וא"כ בברוקלין ובכל הערים דבכאן אמעריקא שאין להם חומה, ומכל רחוב אפשר לצאת, א"צ שתהא היציאה מהעיר מפולשת כלל, לא על הרחובות ולא על השערים איך שנפרש בכוונת רש"י, וכן הא סובר גם הרא"ש. וא"כ אף לרש"י דאבולי דמחוזא, שפי' על השערים שהיו מכוונים, וכנהרמב"ן והא"ז שסוברים דבעינן שיהיו השערים מכוונים, הוא רק בערים מוקפות חומה שיוצאין דווקא דרך הפתחים. אבל בערים שלנו שאין להם חומה אין צורך שהיציאה תהא מפולשת, והוון כל הערים רשות הרבים להאינן מצריכין ס' ריבוא, ולהמצריכין ס' ריבוא הערים הגדולים שיש בהם ס' ריבוא הוון רה"ר אף כשליכא כלל יציאה מפולשת.

ענף ג

ח. אם שייך להתיר מצד שטורי המכוניות ההולכות ברחובות הכרך נחשבים מחיצות

וטעם השביעי שכתב להתיר, דכל הרחובות דנאו יארק וברוקלין הם מלאים מכוניות שהם מחיצות אף כשהם מהלכים, ולא גרע זה ממחיצה הנעשים מבני אדם אף כשהן הולכין. הנהלבד שהן גבוהות מהארץ ג' טפחים, ולבד שלעולם הן מחיצות רק משני צדדים, דבזמן שהולכין ברחובות דנמשכין ממזרח למערב אין הולכין ברחובות דנמשכין מצפון לדרום, הריבמדרכות (סייד וואקס) ששם הולכין האינשי הא אין הולכות שם מכוניות.

ופשוט שאין ממעטין את הרחוב ממידתה להחשיב בשביל זה שאין בה ט"ז אמות, דהא הליכת והמצאות ריבוי האינשי בהרחוב הא עושין לרה"ר, אף שבריבוי אינשי נעשה בהכרח רשות היחיד לההולכים באמצע. משום דהא כל ענין רה"ר הוא שהולכין בה יותר ויותר, ואף ההילוך ע"י המכוניות עושין זה כדכתבתי לעיל. וגם המכוניות שמעמידין אינשי אצלהמדרכה לא שייך שימעטו את שיעור ט"ז אמה דצריך לחשיבות רה"ר, כיוון שהוא רק להעמדת עראי שמתחלפין בכל עת בעצם. שכל אחד מעמיד רכב רק לקצת זמן, וגם איכאאיסור מהמדינה להשהות שם לזמן גדול, אף שגם מצד היתר העמדת העראי נמצאו עומדים שם כל הזמן, לא שייך שיתבטל בזה חשיבות רה"ר מאותן המקומות. וממילא יש להאינשיעל המדרכה דין הולכין ברה"ר. והמדרכות הם מרשות הרבים גופה, ולא מדין צידי רה"ר, שהרי נעשו להילוך כולי אינשי, והוא בדין רה"ר.

ט. בדברי ערוך השולחן דרה"ר היא דווקא אם היא יחידה בעיר

ומה שהביא מערוך השולחן סימן שמ"ה סעיף כ' - כ"ג דרה"ר הוי רק כשאין בעיר רק רה"ר אחד, שמכל המבואות שהיו גדורות מג' צדדים הלכו דרך הסרטיא שכל המבואות היו פתוחות לה, והסרטיא היתה מפולשת משני הצדדים להעלמא. אבל אם יכול כל אחד לצאת מרחוב שדרו בו אל מחוץ לעיר אין שם רה"ר. לכאורה לא מובן כלל דמשמע דלדבריו בין עיר גדולה בין עיר קטנה שווין, דרק מקום אחד שייך להיות רה"ר ולא יותר, שליכא טעם לזה ולא דרשת קרא לזה, וגם לא רמז בגמרא.

ואם נימא שרק כשכל אחד יכול לצאת מביתו אל מחוץ לעיר אינו רה"ר, הרי כל הערים, אף עיר קטנה, אם צריך לצאת דווקא דרך כל הרחוב הוא רה"ר. הרי א"כ רוב הערים, אף קטנות ביותר, נמי הוא בחשיבות רה"ר. וגם הא כתב שם אם מי שדר ברחוב זה יצא דרך רחוב שלו, אינו רה"ר מפני שאין שם מקום שכולם מתקבצים שם. ושייך לומר כדבריו רק כשיש דווקא מספר אינשי להיחשב רה"ר, ואז לא כל עיירה קטנה תחשב רה"ר, והוא להסוברים דבעינן ס' ריבוא. ולכן בעיר שיש בה ס' ריבוא ולא יותר, כמו בדגלי מדבר, לא היה שייך להיות שם רק רה"ר אחד. שרק אם יש כמה פעמים ס' ריבוא בעיר, אולי כל רחוב המשמש את כל הס' ריבוא יחשב רה"ר. וביאר בערוך השולחן שם דזה לא היה בשאר יציאות מן המחנה, שכל אחד היה יכול לצאת ממקומו וליילך אל מחוץ למחנה גם לפני אוהלים דחלק קטן משבטו, אלא בהיציאות מאהליהם לילך אצל משה רבנו, שכל ישראל שנחשבו ס' ריבוא הלכו אצלו, שלכן רק מחנה לוייה דהיה שם משה היה רה"ר. וא"כ אין כאן טעם חדש להתיר לערב רחובות שלנו אף שרחבים ט"ז אמה, כיוון שטעמו שייך רק להסוברים דבעינן ס' ריבוא, ולא שייך להביאו לעוד טעם לענין זה. איברא דלא משמע בדבריו כדפירשתי, אבל לא מובן כוונתו שא"כ ג"כ לא שייך להביאו.

י. אם רחוב שאדם אינו רשאי להשתמש בו כרצונו נחשב רשות הרבים

וטעם התשיעי שכתב, דרה"ר הוא שיהא כל אדם רשאי לעשות וליילך בו כרצונו בלא שום עיכוב, בין על ההילוך בין על התשמיש, ובעינן נמי דניחא תשמישתיה. ולכן כיון דברה"ר דידן אסורין להעמיד חפציו ברה"ר, ואסורין להשתמש ברה"ר, וגם נענש מחוק המלכות, וגם אין יכולין לילך גם במכוניות כרצונו, לא לאט ביותר ולא במרוצה ביותר, אין זה רשות הרבים, הם דברים תמוהין. הא מדיני התורה יותר אסורין מדיני האומות. דהא אסור לרוץ ברה"ר ואף לא לעמוד ואסור מלהשתמש בכל דבר המונע לרבים מהלוך. ורק איזה דברים קטנים איכא שהוא הכרח גדול, שהוצרך יהושע בן נון להתנות כדאיתא בב"ק דף ל' ע"א. וגם הפקירו שכל הקודם זכה כדאיתא שם ובסוף ב"מ. ובפרט ברה"ר דעברי ביה ריבוי גדול אף פחות הרבה מס' ריבוא. עכ"פ רה"ר אינו מקום שרשאי כל אדם לעשות בו מה שרוצה, אלא אדרבה אינו רשאי לעשות בו כלום, ומדין התורה יש עוד יותר להחמיר ממה שמחמירין מצד חוקיהמדינה. וכן היה הדין במדבר, וזהו עיקר רה"ר.

ואדרבה מסתבר ברחובות שהוא הפקר שכל אחד יכול להניח כל דבר ויכולין לילך ולרוץ כמו שרוצים אינו בדין רה"ר, דזה נחשב לא ניחא תשמישתיה, שכתב הריטב"א (בחידושויו לעירובין דף כ"ב ע"ב ד"ה איתביה חצר שהרבים בוקעים בו) באיכא בור, אפילו היה הדרך רחב הרבה אי אפשר דליהווי ניחא תשמישתיה, משום שצריכין להיזהר משפת הבור. וכ"כ הוא ברה"ר אם היו אינשי מותרין להעמיד חפצים וכלים ברה"ר. אבל ברה"ר שנשמרים כדיני התורה, שאין לשום אדם רשות להשתמש שם בשום דבר אלא רק להילוך, ואף לזה הוא רק כדרך הילוך דאינשי וכדרך רכיבה דאינשי, ובחור"ל בדיני המלכויות, ובזמננו שאיכא מכוניות ההולכות רק כפי הדרך שקבעו להם, הוא בדיני רה"ר, מחמת שעתה ניחא תשמישתיה, דהוא ההילוך והרכיבה והעמדת המכוניות בצדי הרחובות. וגם מה שציוו שאסור למכוניות לעבור כשאיכא סימני אור אדום ותיבת עצור, שמצד זה יכולים לעבור המכוניות והאינשי בהערים, זה עושה שיהיה ניחא תשמישתיה לחייב על איסור הוצאה ברה"ר. ואין

כוונת לשון מופקר לכל שכתב הבית אפרים, שיהיה כל אדם יכול לילך ולרוץ ולעשות כל מה שרוצה, שדבר כזה ליכא כלל, שהתורה אסרה ואף תנאי לא מהני. אלא מופקר לעבור בו לכל הדברים כדין התורה והמדינות.

יא. אם אפשר להתיר רשות הרבים על ידי שתי מחיצות עשויות כמין גאם

וטעם העשירי שכתב, לפי מה חידש בשו"ת בית שערים בדברי התוס' בעירובין דף כ"ב ע"ב ד"ה דילמא. דהגמרא שם קאי במסקנא דמה שא"ר יצחק בר יוסף א"ר יוחנן דא"ר אינחייבין עליה משום רה"ר, הוא רק במעלות ומורדות. והקשו התוס' והא רבנן סברי דרבים לא מבטלי מחיצתא, וא"כ כל א"י אינו רה"ר ע"י דמקיף לה סולמא דצור מהך גיסא ומחנתאדגדר מהך גיסא. והקשה בשו"ת בית שערים, דהא הם רק שתי מחיצות, שלרבנן שתי מחיצות אינו כלום אף מדאורייתא. ותירץ דהוא משום שהיו שתי המחיצות כמין גאם, כדפי'הריטב"א בעירובין שם ד"ה אילמא. וסברי התוס' והריטב"א דשתי מחיצות כמין גאם הוא מדאורייתא לאפוקי מידי רה"ר. וכוונתו שאף שעכ"פ איתא בגמ' שהוא רה"ר וחיוב בא"יובבבל, הוא משום דמתרצי התוס' דמחיצה שאינה עשויה בידי אדם אתו רבים ומבטלי מחיצתא. אבל בערים שהבתים הם מחיצות שנעשו בידי אדם, לא מבטלי מחיצתא לרבנן.

ולכאורה הא להמצריכין שיהיו השערים מכוונין זה כנגד זה אין זה חידוש. שא"כ לרש"י למאי דאסיקנא לעיל (אות ז') דבעיר שאין בה חומה הוא רה"ר אף כשהיציאה אינו מכוון וגם אינו מפולש, אין הדין כן, ואין היקף שתי מחיצות כמין גאם חשוב כלום. וכן הוא להרא"ש, ואפשר שיוודו לזה גם הרמב"ן והא"ז. אך אולי חידושא דהבית שערים אליבא דהריטב"א, הוא שעדיפא מאינומפולש ואינו מכוון. דבשתי מחיצות דכעין גאם הוא גם רה"ר, כפשטות לשון התוס' שכתבו בקושיהם דלרבנן כל א"י תעשה רה"ר. ומדהביא על הא שלא הוקפו לדירה הא דאמר עולאא"ר יוחנן דקרפף שלא הוקף לדירה אפילו כור ואפילו כוריים הזורק לתוכו חייב, הא פשוט שזה לא שייך אלא על מקום מא"י שנמצא ממש בתוך המחיצות דכעין גאם. דהמקומות שהן מחוץ להמחיצות, דהוא אחורי מה שימתחו חוט באלכסון, שוודאי לא שייך שיהיה רה"ר, שא"כ מסתבר דגם שייך שיהיה רה"ר. ולכן אין לנו שום יתרון מזה לענין הערים שלנו אלא מהשארין הדרך מכוון ואינו מפולש, שכבר כתבתי דאין להתיר בשביל זה.

יב. אם רשות הרבים מצריכים לשלם תמורת המעבר בה, חשובה רשות הרבים

וטעם הי"א שכתב, כבר כתבתי מה שאין מניחין לעבור רוב הדרכים הגדולים בלא תשלומין בעד כל מכונית ומכונית, אם אך לא נגרע משיעור הס' ריבוא שצריך לחשיבות רה"ר, הואבדין רה"ר. לא רק כשהתשלומין הוא בשביל מה שהוציאו לתיקון הדרך, אלא אפילו שהוא למס בעלמא. שאין פירוש רה"ר עניין הפקר, שהמלכות והמדינה לא ישלטו שם ולא שום דיןמדיני התורה. אלא וודאי דאיכא דינים מהתורה על כל אדם איך להתנהג ברה"ר בהילוכו וברכיבתו על בהמה, כ"ש בהליכה במכונית. וכן פשוט בזמן שהיו ישראל על אדמתם והוצרכוהוציאו ממון לתקן איזה רה"ר, היה להב"ד ג"כ רשות לקבוע שגיבוי דמי התיקון יהיה באופן זה, אם זה הוא יותר טוב להגבייה. ומסתבר שלא היה נגרע בשביל זה חשיבות רה"ר, כשלאנגרע מספר העוברים דס' ריבוא, להמצריכים ס' ריבוא עוברין. ולהאין מצריכין מספר עוברין, היה בחשיבות רה"ר כמו בעוברים בלא תשלומים. דהא וודאי אירע תיקון הרחובות הרבהפעמים כמעט בכל שנה, כדאיתא ריש שקלים וריש מועד קטן. ואם היה בשביל זה חילוק בדין הוצאה ברחובות אלו בשבת, היה לגמ' למינקט דין זה באיזה מקום. שלכן אף שאין זהאריה ברורה, איכא קצת משמעות לזה.

יג. אם לשיטת רש"י מהני דלתותיה ננעלות לעשותה רשות היחיד ולערב בה, והטעם שלא עירבו בירושלים

ומה שהאריך שלרש"י עירבו בירושלים, דלא כדכתבתי (אגרות משה אורח חיים חלק א' סימן קל"ט ענף ה' ד"ה אך הנה לעומת זה) שאיכא שתי לשונות ברש"י, הוא פלא. הא מסוטה דף מ"א ע"א אשהביא, דרש"י כתב על מה שכל אחד ואחד מביא ס"ת מביתו, אי נמי ירושלים דלתותיה נעולות בלילה ומערבין את כולה. הא כתב רש"י גם לישנא קמא, דהוא מחמת דקסבר איןעירוב והוצאה ליוה"כ. וביומא דף ע' ע"א (ד"ה להראות) כתב רק פירוש אחד כלישנא קמא שמעיו"כ הביאום, והוא משום דלא עירבו בירושלים אף ללשון זה ברש"י כדכתבתי (באגרות שם) שסובר כן רש"י בעירובין, שהיו יכולין לערב בעצם, דלא כהא"נ דכתב בסוטה. והתרומת הדשן (שו"ת סימן ע"ג) הביא מרש"י שמעצם הדין היו יכולין לערב בירושלים, שלכן לענין עירותאחרות מוקפות חומה מותר.

ומה שבירושלים לא עירבו (והטעם לזה נתבאר באגרות או"ח חלק א' שם ד"ה וגם הא אף, דכיוון שבאין לירושלים מכל המקומות ברגלים, וגם בכל השנה, להקריב קרבנות ולאכול מעשר שני, חששו לשמא יראו אנשים ממקומות שלאיהיו מתוקנים במחיצות כמו ירושלים ויטלטלו גם שם. לפיכך לא עירבו כדי שיהיו אסורים גם בירושלים, דכל זמן שלא עירבו הרי גם חצר אסור ככרמלית) לא שייך בעיריות אחרות, דלא היו באים שם מכל המקומות אלא ממקומות הסמוכין, ואין טעם לאסור. ולא דמי לנוא יארק שכתבתי דנראה לאסור, משום שהמציאות הוא עתה שבאין לנוא יארק מכולי עלמא. וגם הוא רק עתה בזמננו שאף ממקומות הרחוקים באים באיזה שעות ע"י המטוסים (עראפליינס), ובמשך יותר ממעל"ע כמעט שאין מקום שלא יוכלו לבוא, ואולי אף ע"י מסילות הברזל היו באים מכל המקומות ומדינות שבאמעריקא לנוא יארק, שהיה שייך לאסור. אבל מקודם לזה לא היה שייך לאסור אף בנוא יארק, דל"ד לירושלים שבהכרח היו באים שמה כל ישראל ברגלים.

ולא מובן מה שהביא העתקת הסמ"ג לשון רש"י שבגמרא (עשין, מ"ע מדברי סופרים, הלכות עירובין, דף רמ"ב ע"ב, וז"ל: אבל נעילת דלתות משוויה לה כחצר של רבים ומערבין את כולה). שעל רש"י הא בארתיהוכחתי שבירושלים היו יכולין לערב בעצם, אבל מאחר שלא הניחו החכמים לערב היתה ירושלים בדין כרמלית.

ומש"כ דפשוט דשלמה המלך בשעה שתיקן עירובין (שבת י"ד ע"ב ועירובין כ"א ע"ב), בירושלים תיקן, שא"כ הרי תיקן שיטלטלו בעירוב בירושלים, לא מובן כלל. דתקנת שלמה היתה לאסורכל החצרות והמבואות, גם אלו שלא היו מפולשין שהיו מבואות סתומות, ותיקן שיעשו עירוב בהחצרות, ושיתוף בהמבואות, ועי"ז יהיו מותרין. ובמבואות המפולשות היה אסור אףכשננעלו הדלתות, משום שלא רצו לעשות שם עירוב כדכתבתי.

יד. אם שייך כלל לערב את רשות הרבים, שאולי מחמת זה יכלו לערב את ירושלים

ומה שהביא ראייה מהא דלבה"ג הא דאמר רבה בעירובין ס"ז ע"ב דניתו ליה חמימי ע"י נכרי מגו ביתאי, איירי ברה"ר, כדהביאו התוס' גיטין דף ח' ע"ב ד"ה אע"ג. ועי"ז הקשה רבה ב"ר חנן לאביי שם ס"ח ע"א על מה שלא עשו עירוב ושיתוף, הרי חזינן דמערבין גם רה"ר. לא מובן קושיתו, דהא לרה"ר ממש לא שייך שיערבו עירוב דפת דבזה איירי רבה ב"ר חנן. ואף לכרמליתלא שייך לערב, אלא כשכבר תיקנו המחיצות והוא בדין רה"י. א"כ גם ברה"ר הוא דווקא כשיעשו ויתקנו במחיצות המועילות גם לרה"ר, דהוא לעשות מחיצות, ולכה"פ דלתות, שהואבדין רה"י אף שחסר עירוב דפת. ובכל המקומות שתיקנו מחיצות אף ברה"ר, שנעשה מדאורייתא בדין רה"י, נותר ממש בעירוב פת להוציא ולטלטל, דרק על ירושלים דבאין שם מכלהמקומות לא עשו עירוב כדלעיל.

ומה שהביא ממה שמותר להכניס מרה"ר לחצר דרך מחיצה של בנ"א כדאיתא בעירובין דף מ"ד ע"ב לא שייך לכאן כלל, דהא נעשית רה"י בד' מחיצות וגם בלא דיריין.

טו. במה שכתב התוספות יום טוב בעירובין בדעת רש"י שלא עירבו את ירושלים, אף שיכלו לערב

ומה שהביא מתוספות יום טוב בעירובין פ"י מ"ט דפשוט ליה דלרש"י היתה ירושלים מעורבת או עכ"פ יכולין לערב, הנה איתא שם בהדיא שפשוט ליה שלרש"י יכלו לערב את כולהאבל לא עירבו. אך שהקשה עליו התי"ט דהוא דוחק, שאם היתה יכולה לערב כולה שלא עירבו כולה. ובעצם משמע דסובר רש"י שגם מקצת לא עירבו בירושלים. אבל פשוט שהוא מטעם גדול שפירשתי מחמת שהיו באין לשם לרגל מכל המקומות, שהיו גם מקומות שלא עירבו משום שלא יכלו לתקן או לא ידעו איך לתקן ולא יבואו לטלטל גם שם.

ופלא מה שהתי"ט כתב דרש"י שפי' דמערבין כולה היינו לפי פירושו בפ"ה (נ"ט ע"א ד"ה עיר של יחיד) דמפרש עיר של רבים, דרבים בוקעים בה, ודייק מאן דאם דלתותיה נעולות מערבין את כולה. דשם הא פרש"י (ד"ה מערבין את כולה) דלא היתה רה"ר משום דלא היו רחובותיה של ט"ז אמה רוחב ולא שייך עניין זה לירושלים כלל. ואין לפרש כוונתו על מש"כ רש"י שם ואם ישרה"ר מפרש בגמ' תקנתא לרה"ר שבתוכה, דהא לא הוזכר בגמ' שם תקנתא דדלתות נעולות וצ"ע.

עכ"פ בתי"ט מפורש שבין לרמב"ם ובין לרש"י לא היתה ירושלים מעורבת. אלא להרמב"ם לא היה אפשר לערב כולה, ומפני כן אפשר שלא עירבו כלל. ולרש"י יכלו לערב אבל לא עירבו, אף שלא ידע טעם. אבל וודאי ידע התי"ט שרש"י וודאי היה לו טעם, והטעם הוא כדבארתי. וגם בכסף משנה (הלכות שבת פרק י"ד הלכה א') לא כתב שעירבוה, אלא כתבשהכרמלית דירושלים אינה כרמלית ממש אלא מפני שלא עירבוה, אבל וודאי היה טעם על מה שלא עירבוה, והיה עכ"פ אסור לטלטל בירושלים. אבל אין למילף מירושלים לכרכים גדולים אחרות אלא לנוא יארק עתה בזמננו כדכתבתי.

ולא נשאר מכל אלו רבוותא שחושב מי שמתיר, לבד לישנא בתרא ברש"י דסוטה. אך בכרכים אחדים מוקפים חומה ושעריה נעולות יש שסברי שמותר לערב. אבל בנוא יארק דמלירושלים, שלרש"י ודעימיה דאף כשליכא שום חסרון בהמחיצות יש לאסור מטעם שאין לעשות עירוב, כמו שלא עשו לירושלים, מהטעם שכתבתי אליבא דרש"י בירושלים שיש גמלמילף לנוא יארק, ואולי גם לברוקלין אף כשלא יהיה חסרון מצד המחיצות.

טז. אם יש ללמוד ממה שהתירו לערב בעיירות שעברה בהם הדרך מוורשא לפעטערבורג, שאפשר להתיר רשות הרבים בצורת הפתח

ולא מובן מה שהביא מס' תירוש ויצהר שהגה"מ שמואל האריך להתיר השאסיי בעירנו ההולך מוורשא לפעטערבורג שתמצא בו כמה מיליונים בנ"א, לראיה שבצוה"פ ניתר גמכשעוברין ס' ריבוא. וכי בהשאסיי הארוך הזה עברו בכל אורכן כמה מיליאנים בנ"א, אלא במקצת דרך דחמשים מיל מוורשא להערים הסמוכות לה עברו כאלף איש בערך, וחמשיםמיל האחרים עברו איזה מאות איש אחרים, וכן בכל מקצת

דרך עברו עליה אינשי אחרוני עד פעטערבורג. ומעולם לא עברו במקום אחד אף לא ריבוא אחד, ואף לא בזמן מלחמהשעברו הרבה. והיו גם מקומות שעבר השאסי בין כפרים ועירות קטנות שלא עברו עליה אפילו איש ביום אחד. והוא טעה שחשב כל העוברים מתחילתו ועד סופו אף שעברו רק מיליאמאחדים. וגם על זה ריבה בדמיונו יותר על המציאות, שאף בכל אורך הדרך מווארשא עד פעטערבורג לא עברו מיליונים ביום אחד ואין דבריו כלום.

יז. במה שביארו הסמ"ג והרשב"א עניין פלטיא

ומה שכתב דפליטיא הוא דווקא מחוץ לעיר שמשמע ליה כן מלשון הסמ"ג (עשין, מ"ע מדברי סופרים, ריש הלכות עירובין, שכתב: סרטיא והיא דרך המלך ההולכת מעיר לעיר, ופלטיא הם המקומות שמחוץ לעיר רחביםמאד שמתקבצין שם ביום השוק). וכתב על זה הטעם משום דכן היה במדבר שהיה פלטיא לסחורה חוץ למחנה מתגרי עכו"ם. הנה אף ישראל היו קונים מתגרי עכו"ם לא היה זה ענין קביעותמשום שבעצם לא הוצרכו לכלום, ורובא דרובא לא יצאו מן המחנה כלל, ואוה"ע לא ידעו כלל היכן הם מפני שנתכסו ע"י עמוד הענן, שבשביל זה הוא חג הסכות שענני כבוד היה מכסהאותן, וכשמת אהרן שנסתלקו ענני כבוד נראו ישראל להכנעני מלך ערד. ולא שייך שיוקבע מקום מחוץ למחנה שיביאו לשם תגרי עכו"ם סחורה בשביל איזה יחידים, דרובן עסקובתורה ולא היה חסר להם שום דבר כעדות הקרא. ופלטיא שהוא רה"ר הוא מסברא, כיון שהוא מקום מיוחד להתקבץ שם ליום השוק אף שהוא חוץ לעיר. ואם הוא בעיר שעוד נקללכא לשם, וודאי הוא נחשב פלטיא ולא שייך לאיסתפוקי בזה.

ואולי זה כוונת הרשב"א במש"כ (עבודת הקודש בית ראשון ריש השער השלישי), שמתקבצין שם בני אדם לסחורה ולעשות שם כל צורכיהם כשווקים שבמדינות, היינו כשווקים שבתוך העריםוקרי לערים גדולים מדינות. ומש"כ זה, הוא פשוט שהוא למעט אם לא ניחא לאינשי שם כמו בשווקים שבתוך המדינה, לא נעשו רה"ר, שהוא כמו עראי משום שסופו להתבטל.

ופי' הרה"ג שליט"א על מה שהוסיף שם הרשב"א, ואע"פ שדלתות המדינה ננעלות בלילה זו היא פלטיא, היינו שבני העיר נועלין הדלתות ואין מניחין לצאת בלילה מהעיר, שא"כ היהטעם שיתבטל חשיבות רה"ר, קמ"ל שלא מתבטל מאחר שבאים ממקומות אחרות. לבד שהוא פירוש דחוק, דהרי הי"ל לאסוקי זה בפירוש, אם באים לשם הרבה ממקומות אחריםהרחוקים לא מתבטל חשיבות רה"ר, דהא אם לא באים ממקומות אחרים אלא מעט, כמו שוודאי הוא כן בסתמא, אינו רה"ר, ולא לסתום הדברים שמשמע שלעולם הוא כן, ולכן איןפירוש זה כלום. אלא הוא כדהביא בבאה"ט סי' שמ"ה ס"ק ז' בשם החכ"צ סוף סימן ל"ז (דדווקא במבואות המפולשין שהם מיוחדות לאנשי המבוי ההוא ואין יד כל אדם שווה בו, הוא דמהני ננעלת בלילה, ולאבפלטיא שיד כל אדם שווה בו, דאפילו נעילת דלת לא מהני) כדכתבתי באג"מ ח"א דאו"ח סימן קל"ט ענף ה' (מין זצ"ל הביא דברי החכ"צ באג"מ ח"ד דאו"ח סי' פ"ח ד"ה והנה למה), שהיא שיטה חדשה, ונראיתבעצם לבעל החכ"צ אך כתב שלא ראה מי שהביא זה.

יח. אם שייך לומר שהיו שווקים במדבר, במחנה או מחוצה לו

ומה שחזר בסוף עוד הפעם שהיה במדבר פלטיא למסחר או מחוץ למחנה, כדכתב, לקנות מתגרי עכו"ם, וגם במחנה לוייה, דכיוון שהיה אלפים אמה בין אוהל מועד להמחנה היה שם גםפלטיא לשם שווקים. הנה חס לנו לומר כן על דור המדבר שבעצם לא היו צריכין לשום דבר אלא כל עיסקן היה בתורה, ורק יחידים מהגרועים היו מתאוים לקנות לפעמים, שיעשו להםשווקים למסחר בשום מקום, וכ"ש לא במחנה לוייה, בדרך שהלכו למשה לשמוע דברי אלקים וללמוד תורה ממנו, כדכתיב (שמות ל"ג, ז') והיה כל מבקש ה' יצא אל אוהל מועד אשר מחוץלמחנה. וכן היה גם כשישב משה במחנה לוייה, אף שהיה שייך לפעמים לאינשי לילך לשם לצרכי אינשי בעלמא, שהרי היו שם אוהלי כל הלויים, נמי רובא

דרובא מהליכות אינשי לשמהיה לענייני תורה. לא רק הליכתם למשה ולאחריו אלא אף להלויים ללמוד מהם, שנתייחדו לכך, כדכתיב (דברים ל"ג, י') יורו משפטיך ליעקב. ואף הזקנים היו שם, וכן הנשיאים, כמשמעותהקראי בעובדא דבנות צלפחד ועוד. ולא יהיה שם אף מחשבה לאחד לקנות איזה דבר ולעשות איזה מסחר שם.

יט. בעניין העירוב בסיגיעט

ומה שהביא מסיגיעט שיש עירוב, הא שם עשיתי בעצמי העירוב, כשהייתי שם בקיץ אחד יחד עם הגאון ר' שלמה היימן זצ"ל שהיה הר"מ דתורה ודעת, וכמדומה גם עם הגאון ר' אברהם זצ"ל ר"מ דנאורדאק. משום שסיגיעט היא מוקפת בחומה גבוהה משלש רוחות ושעריה נעולין תמיד, וא"א ליכנס שם מכונית אלא בפתחת השומר שנמצא שם תמיד, וגם הולכי רגל א"א להם ליכנס אלא במקום עמידת השומר דרך פתח קטן. אך בצד אחד הפתוח לים אינה מוקפת בחומה, כי שם לא שייך להליכת אינשי, כי הוא מקום מיוחד לאבנים. וגם במקום גדול מצד ההוא האבנים מונחים כגל גבוה, ולא היה שייך לחשוש לשמא יטלום משם שכבר היו מונחים שם הרבה שנים, עד שאין שום אדם אפילו מתושבים הזקנים שגרו שם כבר יותר מחמישים שנה שהיה זוכרם. אבל היה חסר עוד איזה שטח ועשינו שם צוה"פ. ולא היה שם אף חשש שמא יפסק, דאין שם עוברים ושבים, וגם לא נערים שוחקים שם. ומ"מ אמרתי להרב דשם שילך לבקר בכל ערב שבת. ולכן תמיהני מה שהזכיר זה. ועיין באג"מ ח"ב דאו"ח סימן פ"ט וסימן צ' שכתבתי לבני הרה"ג ר' דוד בדבר הפתח, ובסימן צ' בדבר שאלת הרב דשם שאחר איזה שנים טרח ומדד עוד הפעם, והיה לו שם איזה שאלות הרב דשם שהשגיח היטב על צוה"פ דשם וכל צד ההוא, שמא נעשה שינוי, אף שמדינא אין לחוש. ואף עתה שכמה שנים לא הייתי שם לא אני וגם לא בני, אבל יש שם אינשי שחוששין להשגיח, וגם הוא מקום עדיף משאר מקומות שאין לחוש אלא למילתא דלא שכיח (וראה עוד בהשטמה שבסוף אגרות משה יורה דעה חלק ג' עמוד תכ"ח).

ענף ד

כ. אם המקומות המקורים שבאמצע רשות הרבים מחלקים אותה לשניים, לעניין שלא יצטרפו ההולכים בשני המקומות לס' ריבוא

עכ"פ כבר ביארתי הטעם שאין לעשות עירוב בברוקלין גם לא בחלק אחד.

ומש"כ במכתבו דבארא פארק מוקף ברכבת (טרעין) שהולך למעלה, שנמצא שהרחוב למטה מקורה, שהוא רק כרמלית כדאיתא בשבת דף ה' ע"א, ובמקום המוקף במסלול הרכבתיכא ששים ריבוא בוקעין. וכוננתו דלכן לא יצטרפו אלו שתחת הרכבת שהרי הם עוברים בכרמלית, וגם לא אלו שאחרי הרכבת מאחר שהרכבת מפסיק את הרה"ר ולא מצטרפין. הנהתמה אני מנ"ל שכשאיכא הפסק כרמלית באמצע רה"ר אין מצטרפין האינשי. ובפרט ברה"ר מקורה, שמה שהוא כרמלית אינו מפני איזה עיכוב בהליכת האינשי שם, אלא מצד פטוראבעלמא מגזה"כ, שיותר הוא נראה לפרש דבעצם אף כשהוא מקורה הוא לענין המציאות רה"ר, אך שמ"מ פטרה התורה מאחר שאינו דומה לדגלי מדבר. שלכן אף שליכא חיוב העברת ד' אמות על מקום ההוא, מסתבר שלא שייך זה לענין צירוף המספר דס' ריבוא דצריך להשיבות רה"ר, ויתחייבו אלו המעבירין ד"א במקום שאינו מקורה בשני הצדדין.

ואף בכרמלית ממש, הא הלכה כרבה אליבא דר' יוסי בשבת דף פ' ע"א, דאמר הוציא חצי גרוגרת וחזר והוציא חצי גרוגרת בהעלם אחד לרשות אחד חייב לשתי רשויות פטור, דהואדווקא בהפסק רה"י שיש חיוב חטאת ביניהם, אבל הפסק כרמלית לא. ופרש"י ד"ה והוא, דכיוון דלא

מפסיק לה רה"י חדא רשותא היא. וכן כתב הרמב"ם בפ"ח משבת הכ"ד שפסקרבה, היתה ביניהן כרמלית הרי הן כרשות אחת וחייב חטאת. ושם פירש רש"י כרמלית כגון בקעה, וגם הרמב"ם מוכח שפירש כן שהוא אף בקעה וכדומה, ולא רה"ר מקורה. דהאבפי"ד ה"ד ששם נקט איזו היא כרמלית, לא הביא רשות הרבים מקורה, אלא דווקא שם בה"א בתנאי דיני רה"ר, שכתב איזו היא רה"ר מדברות ועירות ושווקים ודרכים המפולשין להובלבד שיהיו רוחב הדרך ט"ז אמה ולא יהיה עליו תקרה. שא"כ מש"כ בפ"ח היתה ביניהן כרמלית ה"ה כרשות אחת, הוא בהפסק כרמלית ממש. ומה שלא נקט גם בהופסק ברה"ר דישעליו תקרה שהוא כרשות אחת וחייב חטאת, משום דזה פשיטא.

וכיוון שמפורש שהוא בעצם רה"ר ממש, לא שייך לאיסתפוקי כלל לענין צירוף האינשי להמצריכין מספר ס' ריבוא, וכמו שליכא ספק בנתקצר הרה"ר באיזה מקום מרוחב ט"ז אמהשמצטרפין להמספר. אבל גם כשיהיה הפסק כרמלית מחמת קושי ההליכה ולא ניחא תשימשתיה שם, נמי לא מפסיק להו להאינשי להצטרף להמספר. ואף שכתבתי באגרות משה או"חח"א סימן ק"מ שמפסיק לעניין החיוב, שזהו פירוש רה"ר מכוון משער לשער, מ"מ ודאי מסתבר שלא מפסיק לעניין מספר האינשי.

וא"כ אף אם הייתי מסכים אז גם להלכה למעשה הוא טעם מוכרח לחזור מזה, אבל הא יודע הרב הגאון ר"מ קליין שליט"א כי לא ידעתי שהוא נידון למעשה, ומצד סברא בעלמא אין לעשות מעשה ואף לצירוף בעלמא אין למהר לעשות מעשה. וגם הרי התיר לתקן עירובין בכל בארא פארק אף שליכא סברא זו, וזה מלמד על הכלל כולו שלא עשה העירוב מצדהסכמתי. ואני הייתי מחוייב לפרסם דעתי מאחר שאני סובר בהחלט ובברור כן לדינא, שא"כ היה אסור לי לשתוק, ולא היה פנאי לחכות עד שיתבטל זה, כי נעשה זה בחשאי עדשנודעתי מזה. ועל העשייה בחשאי שלא ידעו מזה יש מדינא להקפיד, שהרי ע"י זה עברו אלו שלא היו נושאים כשהיו יודעין שרוב הרבנים ובני תורה סוברין שאסור.

כא. אם צריך להשתדל לתקן עירובין בזמננו מצד צורך האינשי לצאת מבתיהם

ומה שהאריך בהחייב לעשות עירובין להסיר מכשול וגם להרבות עונג שבת ע"ז שיוכלו לצאת מבתיהם עם התינוקות ולא יצטרכו להיות כלואים בבית. אף במדינה זו אין צורך ממש, כיהכל נקל להכין בבית על כל השבת ורגילין להכין (ועי' לקמן סי' כ"ט), אשר בשביל זה ליכא שום צורך לשום אדם בעולם. אבל וודאי יש צורך בשביל הרצון הגדול שאיכא לאינשי, ובפרטלנשי, שיוכלו לצאת לטייל עם התינוקות, ולהרבה אינשי ליכא אף חצר קטן לילך שם עם התינוקות. וגם הרבה אינשי יראים לצאת מהבית בלא מפתח בכיסם. ואף שאיכא עצותלעשות תכשיט מהמפתח או כלי שימוש לבגדיו, הוא דבר טירחא להם, שגם בשביל זה יש להחשיב צורך לתקן עירובין, אף שוודאי אינו צורך כל כך כמו שהיה ביוראפ.

אבל לעומת זה איכא צורך להיפוך, דהרי בשביל זה לא ידעו כלל שאיכא איסור הוצאה. וזה וודאי שאיסור היותר גדול הוא להשכיח תורה, אפילו כשידוע שלא יבא שום תקלה מזה. כדחזינן מהא דמהרש"ל (ב"מ של שלמה ב"ק פרק ד' סימן ט'), גבי מאי דאיתא בדף ל"ח ע"א וכבר שלחה מלכות רומי שני סרדיוטות וכו' חוץ מדבר זה שאתם אומרים וכו' ודבר זה אין אנו מודיעים אותו למלכות) דאפילו לנכריסבאופן שהוכרח להשיב, מחוייב להשיב כדין אף שאיכא חשש סכנה. אך לנכרים מסתבר בפשיטות שרק להשיב שלא כדין אסור, אבל אינו מחוייב להשיב לו אף שמזה יטעה הנכרי, אבללישראל הא וודאי אסור אף רק לגרום שלא ידעו מזה. שא"כ כשע"י זה שיתקנו בעירובין כל הערים הרי ישכחו שאיכא איסור הוצאה בעולם. דהא בכרכים גדולים אין עושין צוה"פממש שייכירו כל אדם כי אין צורך לזה אלא להתיר איסור הוצאה, וזה הא שייך ברובא דרובא בדברים הבנויין לצורך אחר. ואף אם באיזה מקום יצטרכו לצורת הפתח מיוחדת, לאיזמנן לראות זה אלא איזה יחידים. וגם הא פירש רש"י בעירובין נ"ט ע"א בעיר של רבים ונעשית של יחיד שבשביל שלא ישתכח תורת רה"ר הצריכו לעשות היכר. ובזה"ז בכרכים שלנורובא דרובא לא יראו זה לעולם ככל דברים קטנים שנמצא אצל איזה בית. וחזינן שר"מ (עירובין ע"א ע"ב) הקפיד שלא ישתכח אף תורת עירוב, היינו היתר דעירובי הצרות בפת, מנהתינוקות והלכה כמותו או נהגו כמותו, כדאיתא בדף ע"ב ע"א, ואיפסק כן בש"ע סימן שפ"ז.

ואף שאנן לא גזרינן יותר ממה שאיתא בגמ' ובדברי הגאונים, מ"מ אין לומר שהוא מעלה ומצווה כשאיכא חסרון זה. אך אולי יש לתקן זה ע"י שבמקום ניכר בכל בתי כנסיות תהיה הודעה כתובה שאיכא עירוב, ויהיה היכר קצת לאלו שבאים לביהכ"נ. אבל לרובא דאינשי שבעוה"ר אין הולכין לביכ"נ, לא יהיה שום ידיעה ושום היכר כלל, שיש לחוש דאולי לא תיקנוכלל בכה"ג, מאחר שחזינן שהקפידו ע"ז שלא תשתכח תורת רשות הרבים. שלכן נמצא שאין זה גזירה שלנו אלא אפשר היא בכלל גזירה דגמ'.

כב. אם צריך להשתדל בתיקון עירובין כדי להציל מחללי שבת בפרהסיא מאיסור

והתיקון שיש בעירוב למחללי שבת במזיד בפרהסיא, הרי פליגי תנאי בזה. דלרשב"ג הא אין צורך, דהא אמר בפ"ה דמעשר שני מ"א שאין מציינין על ערלה ונטע רבעי בשאר שני שבועדהלעיטהו לרשע וימות (ב"ק ס"ט ע"א), ובירושלמי דמאי פ"ג ה"ה איתא שגם ר' יוסי סובר כן, ומשמע שהלכה כן, דהא הלכה כרשב"ג במשנתנו. וגם הא רוב המחללין שבת הם כופרין בכלהתורה כולה, שאולי כו"ע מודו שליכא חיוב ואף לא מצווה להשתדל לתקן עירובין בשבילם. אך שאולי בשביל אלו שאין יודעין כלום, דרשעותן ואף הכפירה שלהן בא להם מצדשחנכום כן אבותיהם הרשעים, יש איזה מעלה ואולי גם מצווה לתקן עירובין, שלא יעברו גם על איסור הוצאה שבידינו למנוע אותו בתיקון העירובין, מאחר שיש לדונו כשוגג. אף שאינושוגג ממש, דאף שאביו חנכו לרשעות ולכפירתו, הא עכ"פ רואה ויודע משומרי תורה ומצוות, ויודע שאיכא גדולים ובעלי דעת וחכמה יותר מאביו, שלכן נוטה יותר לומר שליכא חיובלמונעו מעבירה. ובפרט להש"ך יו"ד סימן קנ"א סק"ו, להדגמ"ר שביאר טעמו ומשמע שהסכים עמו לדינא, דהא משמע שמתירין למכור דברים אסורים לכל ישראל מומר, אפילו לבנהמומר כשיכול לקנות במקום אחר (ועי' לעיל סי' י"ג אותיות ז' וט').

אך אינו נוגע זה לעובדא דידן דאף אם נימא שאיכא מצווה הוא דווקא לעשות עירובין כשהוא כדינא, ובברוקלין הא נתבאר במה שכתבתי שא"א לעשות.

אוהבכם בלו"נ, משה פיינשטיין.

שו"ת אהיעזר ח"ד סי' ה'

סימן ח'

תיקון ערובין בפריז

ב"ה יום ר' עש"ק ער"ח אלול תרח"ץ.

בנוגע להשאלה אודות תיקון עירובין בפריז. מתחלה לא רציתי להזדקק לזה בגלל חולשת בריאותי, אך אחרי אשר הפציר בי רומעכ"ת צאתי בדברים צענין זה עם אחד הרבנים הגדולים בעירנו משגיח על העירובין פה ועם הרב הגאון מוה"ר אברהם ישעי' קרליץ שליט"א צנני-צרק, בעמח"ס "חזון איש", ואח אשר החלטנו אודיע למעכת"ר.

והנה צודאי נראה שפריז היא רה"ר גמורה מה"ת שיש בה ששים רבוא צוקעים, אע"פ שאין בה בכל רחוב ס' רבוא, מכ"מ מקרי רה"ר דגם בירושלים ומחוזא לא היו ס' רבוא בכל רחוב. ולסמוך ע"ד האו"ו, הוצא בהגהות אשרי פ"ב דעירובין, דאפילו ס' רבוא צוקעין נותר צב' מחילות, הוא דעת יחיד שלא הוצא בשו"ע ופוסקים. וצאמת אינו מוצן דהא קיי"ל כרצנן דאין מערבין צרה"ר צכך משום דסבירא להו דצב' מחילות אמו רביס ומצטלי מחילתא. שוב ראיתי בשו"ת בית אפרים חלק או"ת סי' כ"ו שמתה ע"ז ושם חשיב ליה פריז רשות הרבים מן התורה.

אולם מעכ"ת כתב דצפריז ישנן ג' מחילות מה"ת בכל ג' רוחות וגם צרות הרביעית יש מחילה בערך שלישי, א"כ לפ"ז אין להעיר פריז דין רה"ר מן התורה לכו"ע והגם שיש שם הרצה פרצות ע"י הגשרים העוצרים את הנהר, מכ"מ אין הן אוסרות

מן התורה, כיון שהעומד מרובה על הפרוץ ורק מדרבנן אוסרת כל פרצה ביותר מעשר אמות וא"כ צודאי שיכולים לתקן כל פרצות אלו ע"י זוה"פ.

אלא שיש לעיין דהרי מחיצות הנהר עשויות בידי שמים וד' החוס' בעירובין דף כ"ב בד"ה אילימא, דמחיצות שאינה עשו' בידי אדם לאו מחיצה היא ואפילו אם נימא דאין זה אלא מדרבנן, מ"מ אינם יכולים לסמוך על מחיצות הנהר מדרבנן וצריכים לתקן את כל הרחובות ע"י זוה"פ. ומש"כ שחתת מחיצות הנהר יש מחיצה אחרת נמוכה מהן ההולכת וסובבת את כל מחיצות הנהר, אין זה מספיק, דמחיצות הנהר מחירות דאמרי' גוד אסיק מחיצתא ולא אמרינן גוד אסיק אלא היכי דמינכרא מחיצתא, אבל היכי דלא מינכרא לא אמרינן גוד אסיק כמבואר בשו"ע או"ח סי' שמ"ה סעי' ט"ו וסוף סי' שע"ד, כמש"כ מעכ"ת בעלמנו והמחיצות הניכרות תחת הגשר לא מהני, דהוי כמחילות תחת האדמה צרה"ר דלאו כלום הוא ואין נפקותא בהכרתן תוך המחילות. אולם יש לסמוך ע"ד הרמב"ן והריטב"א, דכל שטח שדרך בני אדם להקיפו מיקרי שניכר שנמצא תוך מחיצות, אפילו עשוים בידי שמים. ועיין צס' "חזון איש" הל' עירובין סי' מ"ג ס"ק א', דכיון שהי' לפניו חומה נראין הדברים ששטח זה עדיין ניכר שנמצאו בו מחיצות ולא נחבטלו. גם יש לצדד, כיון שרגילים בעיירות הגדולות להגביה הרצה את סביבות הנהר, ששופכים עפר הרצה על שפת הנהר כדי שלא יעבור לפרקים על גדותיו וצפרט צפריו אשר הנהר עשוי שם לחוף אניות וספינות ולזה צריכים הרצה לחפור כדי שיהי' ראוי ומתוקן לכך, ובאופן זה ודאי נחבטלו המחיצות הקודמות שנעשו בידי שמים ונשארו המחיצות שנעשו בידי אדם, רק שיש לצרר, אם זה נעשה בכל היקף הנהר סביבות העיר.

והעצה היעולה למעשה לתקן את הגשרים ע"י נורת הפתח ויכול לסמוך על זוה"פ של חוטי הטלגרף שעשוים כהלכה ואינם מן הצד כמש"כ רומעכ"ת, וצודאי יחישב כת"ר עם הרבנים הג' בעירו, והננו מסכימים אהם להלכה.

[שו"ת דברי מלכיאל ח"ד סי' ג' בקטע האחרון, השמשות לח"ג לסי' יא]